

**O`ZBEKISTAN RESPUBLİKASI XALIQ
BİLIMLENDIRIW MİNİSTRLİĞİ**

NO`KIS MA`MLEKETLİK PEDAGOGİKALIQ İNSTİTUTI

«JA`MIYETLİK PA`NLER» kafedrası

K. Qalenov, S.İbragimova, A.Prenov

**SALIQLAR HA`M
SALIQQA TARTIW
pa`ninen oqiw-metodikaliq qollanba**

No`kis – 2015j.

«Salıqlar ha`m salıqqa tartıw» pa`ni boyınsha

(oqıw-metodikalıq qollanba) – 140 bet, No`kis - 2015 jıl.

ANNOTATsıYa

Bul oqıw-metodikalıq qollanba A`jiniyaz atındag`ı No`kis ma`mleketlik pedagogikalık institutının` «Ja`miyetlik pa`nler» kafedrasında tayarlandı. «**Salıq ha`m salıqqa tartıw» pa`nine** arnalg`an oqıw-metodikalıq qollanba tiykarınan joqarı oqıw orınlarınin` ekonomikalıq emes 2-kurs talabalarına, sonday aq orta arnawlı ka`sip o`ner kolledj talabalarına lektsiya ha`m a`meliy, o`z-betinshe tayarlanıwı ushın oqıw-metodikalıq qollanba sıpatında arnalg`an ha`m basqada **Salıq ha`m salıqqa tartıw» pa`ni** boyınsha qızıg`ıwshılarg`a usınıladı.

Sonday aq bul oqıw-metodikalıq qollanba joqarı ha`m orta bilimlendiriw oqıw orınları oqıtıwshılarnada sabaqlardı jan`a pedagogikalıq texnologiya usılında sho`lkemlestiriwine a`meliy ja`rdem boladı dep oylaymız.

PIKIR BILDİRİWSHILER

P.Xojalepesov – A`jiniyaz atındag`ı No`kis ma`mleketlik pedagogikalıq institutı, ekonomika ilimlerinin` kandidatı, dotsent.

R.Tlewbergenov –TMAU No`kis filiali, ekonomika ilimlerinin` kandidatı, dotsent.

Oqıw-metodikalıq qollanba A`jiniyaz atındag`ı No`kis NMPInın` Ilimiy-metodikalıq Ken`esi ta`repinen maqullanıp (№ 3 bayanlama, 27-dekabr 2014 j.) baspadan shıg`arıwg`a usınıs etildi.

Tema №1	O'ZBEKISTAN RESPUBLİKASI SALIQ SİSTEMASININ TİYKARLARI
----------------	---

1. Lektsiya sabag`m oqitw tehnologiyasi.

Waqtı – 2	Talabalar samı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Binar
Oqıw sabag`mın` rejesi	<p>1.1. «Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arnawlı kursın oqıtıwdın' obektiv za'ru'rligi, maqseti ha'm salıq tu'sinigi</p> <p>1.2. Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi, ulıwma belgileri, funktsiyalar ha'm waziypalar</p> <p>1.3. Salıqqa tartıw printsipleri</p> <p>1.4. Salıq elementleri ha'm Salıqlardıń toparlarg'a bo'linıwı haqqında tu'sinik.</p> <p>1.5. O'zbekistan Respublikası Salıq sistemasının' qa'liplesiw ha'm rawajlanıw basqıshlar</p>
<p>Oqıw sabag`mın` maxseti: <u>Salıq sub`ekti, Salıq ob`ekti, Salıq deregi, Salıqqa tartıw birligi, Salıq ju`gi, Salıq stavkalarının` tu`rleri, Proportsional salıq-stavkasında, Progressiv salıq stavkasında, Regressiv salıq stavkasında</u> haqqındag`ı bilimlerdi teren`lestiriw.</p>	
<p>Pedagogik uaziypalar: Salıqlardıń ekonomikalıq a`hiymeti.  Salıqlardıń ob`ektiv za`ru`rligi. Salıqtın` funktsiyaları.  Salıqqa tartıw elementleri  salıq, salıq sisteması ha`m onın` waziypaların bayan qılıw;</p>	<p>Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: <u>Salıq sub`ekti, Salıq ob`ekti, Salıq deregi, Salıqqa tartıw birligi, Salıq ju`gi, Salıq stavkalarının` tu`rleri, Proportsional salıq-stavkası, Progressiv salıq stavkası, Regressiv salıq stavkası tu`sniklerine iye bolıw</u>.</p>
Wzbekistanda salıq sistemasın jetilistiriw ma`seleleri menen tanıstırıw.	
Oqitw usılı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

Is basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiw 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanistradi. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanistradi (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqitwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanısı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Esse” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	1.6. «Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arnawlı kursin oqıtıwdın' obektiv za'ru'rligi, maqseti ha'm salıq tu'sinigi 1.7. Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi, ulıwma belgileri, funktsiyalar ha'm waziypalar 1.8. Salıqqa tartıw printsipleri 1.9. Salıq elementleri ha'm Salıqlardıń toparlarg'a bo'linıwı haqqında tu'sinik. 1.10. O'zbekistan Respublikası Salıq sistemasının' qa'liplesiw ha'm rawajlanıw basqıshlar	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqısh Juwmaqlaw 15 min	3.1 Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3 “ Salıq ha`m salıqqa tartıw ” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`imni oqituv texnologiyasi

Waqt-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`imni tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<u>Salıq sub`ekti, Salıq ob`ekti, Salıq deregi, Salıqqa tartıw birligi, Salıq ju`gi, Salıq stavkaların` tu`rleri, Proportsional salıq-stavkası, Progressiv salıq stavkası, Regressiv salıq stavkası</u> ?-larına juwap beredi.
Oqıw sabag`imni maqseti:</b> Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirini qaliplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: Salıqlardıń ekonomikalıq a`hiymeti. Salıqlardıń ob`ektiv za`ru`rligi. Salıqtın` funktsiyaları. Salıqqa tartıw elementleri haqqında aytıp beredi.
Oqıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıw formaları	Gruppada, kollektiv.
Oqıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğan auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`imni texnologik kartası

Basqıshlar waqıtı	Jumıstın` mazmunı	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqısh Kirisiw (5 min.)	1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sendiredi. 1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi. 1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalarğa ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwini aytıp o`tedi. Ha`r bir talaba gruppada bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sendiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.	1.3. Tın`glaydı, jazıp oladı.  1.2. Sawallarg`a juwap beredi
2-basqısh tiykarı	2.1. Talabalardı 3 gruppaga` ajratadı. Oqıw	2.1. Oqıw tapsırmaları bahalaw

(20 min.)	tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppada ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sındiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sındiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi. Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.	ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.
3-basqısh Ko`rgizbe (45 min.)	3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarg`ı juwmaqqa etibar qaratadı.	3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.
4-basqısh Juwmaqlaw (10 min.)	4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı. 4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.	4.1. Tın`laydı, anıqlastıradı. 4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi, obektiv za'ru'rliqi degende neni tu'sinesiz?
2. Salıq elementleri quramına neler kiredi?
3. Salıqqa tartıw printsipleri haqqında aytıp berin'?
4. Salıqlardıń toparlarga bo'lınıwı haqqında tu'sinik berin'?
5. Salıqlar sisteması degende neni tu'sinesiz?
6. Salıqlar qaysı ma'mleketlik organ ta'repinen engiziledi?
7. Ulıwma ma'mleketlik salıqlar quramına qaysı Salıqlar kiredi?
8. Jergilikli Salıqlar quramına qaysı Salıqlar kiredi?
9. Salıq kodeksının' a'hmiyeti nede?
10. O'zbekistan Respublikası Salıq sistemasının' qa'liplesiw ha'm rawajlanıw basqıshların aytıp berin'?

1. O'ZBEKISTAN RESPUBLİKASI SALIQ SİSTEMASININ' TIYKARLARI

1.1 «Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arawlı kursin oqıtıwdın' obektiv za'ru'rliğı, maqseti ha'm salıq tu'sinigi

1.2 Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi, ulıwma belgileri, funktsiyalar ha'm waziypalar

1.3 Salıqqa tartıw printsipleri

1.4 Salıq elementleri ha'm Salıqlardıń toparlarg'a bo'linıwı haqqında tu'sinik.

1.5 O'zbekistan Respublikası Salıq sistemasının' qaliplesiw ha'm rawajlanıw basqıshlar

1.1. «Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arawlı kursin oqıtıwdın' obektiv za'ru'rliğı, maqseti ha'm salıq tu'sinigi

«Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arawlı kursı Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisin, a'hmiyetin, funktsiyaları, Salıqlardı esaplaw ha'm byudjetke o'ndırıw mexanizmin u'yrenıwdegi tiykarg'ı pa'n bolıp esaplanadı. Pa'nın' predmetine kirisiwden aldın « Salıq» kategoriyasına qısqasha toqtalıp o'tetug'ın bolsaq, «Salıq» kategoriyası - bul adamzat ja'miyetinin' payda bolıwı ha'm rawajlanıwı menen tig'iz baylanısta boladı. Du'nya ju'zlik ekonomikalıq rawajlanıwında Salıqlar ekonomikanı ma'mleket ta'repinen ta'rtipke salıwdın' a'hmiyetlı quralı bolıp esaplanadı.

A'meliyatta ha'm ulıwma ekonomika iliminde Salıqlardıń mazmunına ha'r qiyılı ko'z - qaraslardıń bar bolg'anlıg'ı sebepli usı kategoriyadan ha'r bir ma'mleket o'zinin' o'zgesheligine sa'ykes ra'wishte paydalanadı.

Ha'zirgi ku'nde ha'r bir pa'ndı u'yrenıw negizinde onı studentlerge tolıq jetkerıw, oqıwshılardı pikirlewge tartıw, sol arqalı jetik qa'nigelerdı tayarlaw maqseti jatadı. Pa'ndı u'yrenıwde ha'zirgi da'wirdın' aldın'g'ı oqıtıw usıllarınan ha'm aldın'g'ı pedogogikalıq ha'm informatsiyalıq texnologiyalarınan ken' paydalanıladı.

«Salıqlar ha'm Salıqqa tartıw» arawlı kursının' predmeti - bul Salıq to'lewshilerdın' Salıqlar ha'm olarg'a ten'lestirilgen to'lemlerdın' ekonomikalıq ma'nisin, ma'mleketlik byudjet da'ramatları qaliplestiriwdegi a'hmiyetin, Salıq sistemasın ha'm siyasatın, Salıq tu'rleri boyınsha belgilengen jen'illikler sistemasın, Salıqlardı esaplaw mexanizminin' a'meldegi jag'dayın u'yrenıwden ibarat.

Bazar ekonomikasına o'tıw sharayatında Salıqlardıń obektiv za'ru'rliğın eki jag'day:

Birinshiden, ma'mlekettin' bir qatar waziypaları qarji menen ta'miyinlew za'ru'rliğı;

Ekinshiden, bazar ekonomikasının' nızam ha'm printsipleri menen ko'rsetiw mu'mkin.

Salıqlar ma'jbu'riy to'lemlerdı sa'wlelendırıwshi pul qatnasıqların bildiredı. Salıqlar, jiyimler, bajılar ha'm basqa da to'lemlerdın' esabınan ma'mleketlik finans resursları payda boladı.

Ma'mlekettin' payda bolıwı Salıqlar menen tig'iz baylanısta boladı, sebebi

eldin' ekonomikalıq g'a'rezsizliginin' tiykarg'ı qarji deregi bolıp Salıqlardı o'ndiriwden tu'setug'in tu'simler esaplanadı. Salıqlar ma'mleketlik byudjetin' da'ramatların qurawshı tiykarg'ı derek ha'm ekonomikanı basqarıwshı a'hmiyetli qural esaplanadı.

Salıq tu'sinigi - ekonomikalıq qatnasıqlarda negizgi orındı iyeleydı. Joqarıda keltirilgen anıqlamalardı talqılay o'tip to'mendegilerdı aytıw mu'mkin:

- Salıqlardı belgilew huquqi tek g'ana ma'mlekettin' nızam shig'arıwshı joqarg'ı organi - parlamentke beriledı;

- Salıqtı mu'lk ha'm da'ramat iyesi to'leydı;

- Salıq to'lew ma'jbu'riy xarakterge iye.

Demek, Salıqlar - byudjetke tu'setug'in pul ha'm nızamda belgilengen ma'jbu'riy qatnasıqlar bolıp, olar Oliy Majilis tastıyıqlag'an nızamlar ha'm de normativ hu'jjetler menen ta'miyinlenedi.

Solay eken, Salıqlardı to'lemewge, Salıq obektin jasırıwg'a, Salıq summasın kemeytirip ko'rsetiwge hesh bir yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'reptin' haqı joq.

Hesh bir ja'miyetti yamasa ma'mleketti Salıq sistemasiz ko'z aldımızg'a keltiriw mu'mkin emes. Sebebi Salıqlar ma'mleketlik byudjet da'ramatların qa'liplestiriwdın' birden - bir tiykarg'ı quralı bolıp qalmastan, ba'lkim:

- O'nim islep shig'arıwdın' ko'lemin ko'beyttiriwge;

- investitsiyalardı ekonomikag'a tartıwdı xoshametlewge;

- ba'sekige shidamlı o'nimnin' u'lesin ko'beyttiriwge;

- kishi biznesti ha'm bazar infrastrukturasını rawajlandırırıwg'a;

- ulıwma ma'mleketlik talaplardı qanaatlandırırıwg'a xızmet etedi. Bazar ekonomikası sharayatında ma'mleket o'zinin' ishki ha'm sırtqı waziypaların, yag'niy ha'r qiyli ekonomikalıq, sotsiallıq ha'm siyasiy ilajlardı a'melge asırıw ushın za'ru'r bolg'an qarjılardı tiykarg'i bo'legin Salıqlar arqalı toplaydı. Salıqlar respublikalıq ha'm jergilikli byudjetler da'ramatların qa'liplestiredı, ma'mlekettin' sotsiallıq bag'darlamaları ushın jumsalatu'g'in qarjılardı negizin jaratadı, baha belgilewge ta'sir ko'rsetedi. Xalıqtın' turmıs da'rejesin ta'rtipke salıp turadı, Salıqlar arqalı beriletug'in jen'illikler ja'rdeminde xalıqtın' kem ta'miyinlengen qatlamların sotsiallıq jaqtan qorg'awg'a ja'rdem beredi.

1.2. Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi, ulıwma belgileri, funktsiyaları ha'm waziypalar

Ha'r qanday ekonomikalıq kategoriyanın' mazmunı teren'irek an'law ushın og'an ta'n bolg'an ulıwma belgilerdi anıqlaw kerek boladı. Salıq kategoriyası da bir qatar o'zine ta'n belgilerge iye, usı belgiler salıqlardıń basqa to'lemlerden o'zgesheligin biliwge xizmet etedi. Salıqlardıń ulıwma belgilerin to'mendegishe ko'rsetiw mu'mkin:

- Salıq to'lewshi to'legen Salıq summası pul ushın, ma'mlekettin hesh na'rse (tovar yaki xizmet) almaydı;
- Salıqlar ma'jbu'riy to'lemler bolıp esaplanadı;
- Ma'mleketlik byudjet da'ramati o'ndiriledi;
- Salıqlar ma'mleketlik yamasa jergilikli byudjetke kelip tu'sedi;
- Salıqlarg'a ta'n bolg'an ulıwma belgilerden biri sıpatında ma'mleket penen yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler ortasında mu'lkshilikti qayta bo'listiriw protsesi ju'zege keledi.

Salıqlardıń ekonomikalıq ma'nisi olardıń on'laytug'in funktsiyalarınan kelip shig'adı. Funktsiya degende, a'dette kategoriyanın' turmısta ko'p qaytalanatug'in, ta'kirarlanatug'in udayi ha'reketlerin tu'sinıw lazim.

Salıqlardıń to'mendegi bes tiykarg'ı funktsiyaların ajratıp ko'rsetiw maqsetke muwapiq:

1. Salıqtın' fiskal funktsiyası;
2. Ta'rtipke salıw funktsiyası;
3. Xoshametlew funktsiyası;
4. Salıqtın' qadag'alaw funktsiyası;
5. Salıqtı esaplaw protsesin mag'lıwmat penen ta'miyinlew funktsiyası. Salıq waziypalarına to'mendegilerdi kiritiw mu'mkin:

- Ulıwma ma'mleketlik waziypalardı sheshiw ushın ma'mleketti za'ru'r finans resurslar menen ta'miyinlew, bul waziypanı Salıqtın' fiskal funktsiyası atqaradı;

- Elimizde ekonomikag'a shet el investitsiyaların tartıw ushın qolaylı investitsiyalıq ortalıq jaratıwg'a ja'rdemlesiw, bul waziypanı atqarıwda Salıqlar o'zine ta'n o'zgesheliklerge iye;

- Xalıqtın' miynetke bolg'an belsendiligin xoshametlew, Salıqlar derlik barlıq ellerde usı waziypanı orınladı;

- Ekonomikalıq o'siwdi xoshametlew maqsetin de da'ramatlardı bo'listiriwdın' na'tiyjelilik ha'm a'dillik printsipleri ortasındag'ı muwapiqlıqqa erisiw.

Solay etip, salıqlardıń waziypaları olardı a'melge asırıw mu'ddetine qarap, qısqqa mu'ddetli, orta ha'm uzaq mu'ddetli waziypalarg'a bo'linedi.

1.3. Salıqqa tartıw printsipleri

Salıqlardıń funktsiyasın u'yreniw olardıń ekonomikadag'ı rolin ko'rsetip berse, Salıqqa tartıw printsipleri Salıq qatnasıqların a'meliyatta sho'lkemlestiriw, salıqqa tartıw, onı o'ndiriw a'meliyatının' mazmunın ashıp beredi.

«Salıqqa tartıw» printsiplerin A.Smit o'zinin' «Xalıqlar baylıg'inin' sebepleri ha'm ta'biyatlar» atamasındag'ı kitabında (1776 j.) da'slepki ret Salıq printsiplerin negizlep bergen:

-Ma'mleket puqaralar ma'mleket qa'rejetlerin qaplawda o'zleri hu'kimet qorg'awında paydalanıp atırg'an da'ramatlarına muwapıq ta'rizde qatnasıwlar lazim;

- ha'r bir adamnin' to'leytug'in salıg'ı anıq belgilep qoyılğ'an bolıwı kerek. Salıqtın' mug'darı, to'lenetug'in waqtı ha'm ta'rtibi onı to'lewshige de, basqa ha'r qanday adamg'a da birdey anıq ha'm ma'lim bolıwı za'ru'r;

- ha'r bir Salıq to'lewshige, barlıq jaqtan qolay bolğ'an waqıtta ha'm ta'rtipte o'ndiriliwi kerek.

Ha'zirgi sharayatta Salıqqa tartıwdın' to'mendegi printsiplerin ko'rsetiw mu'mkin:

- Jeterlilik printsiپی;
- Isbilermenlik ha'm investitsiyalardı xoshametlew printsiپی;
- Salıqqa tartıwdın' a'dıllik printsiپی;
- A'piwayılıq ha'm xalıslıq printsiپی;
- Basqarıwg'a qolaylılıq printsiپی;
- Salıqlardı jıynaw protsesin ilaji barınsha arzanlastırıw printsiپی;
- Salıq stavkaların salıstırıw printsiپی.

A'meldegi Salıq kodeksinde (4-statya) Salıqqa tartıw printsipleri Salıq nızamshihg'i printsipleri dep atalıp, onin' bes printsiپی belgilep berilgen:

1. Ha'r bir shaxs kodekste belgilengen Salıq ha'm to'lemlerdı to'lewge ma'jbu'r (6-statya), yag'niy Salıq to'lew nızam menen ma'jbu'riy etip qoyılğ'an;

2. Yuridikalıq ta'replerdı Salıqqa tartıw menshik tu'rine qaramastan, fizikalıq ta'repler bolsa jinisina, milletine, tiline, dinine, sotsiallıq kelip shıg'ıwına, isenimine, jeke ha'm sotsiallıq jag'dayına qaramastan nızam aldında ten';

3. Belgilengen Salıqlar ha'm jiyimler elimiz aymag'ında Salıq to'lewshilerdın' ekonomikalıq iskerligin sheklewge yamasa og'an tosqınlıq qılıwg'a jol qoymaydı;

4. Dereklerine qaramastan, barlıq da'ramatlar ma'jbu'riy ra'wishte salıqqa tartıladı;

5. Belgilengen Salıq jen'illikleri sotsiallıq a'dıllik printsiپine say keliwi sha'rt. Salıqqa tartıw printsipleri ha'm salıq nızamshilig'i printsipleri ma'lim bir uqsaslıqlarg'a iye ha'm olardı tolıq turmısqa engiziw ekonomikanı rawajlandırıwdın' a'hmiyetli waziypalarınin' biri bolıp esaplanadı.

1.4. Salıq elementleri ha'm salıqlardıń toparlarg'a bo'linıwi haqqında tu'sinik

Salıqqa tartıw sistemasinin' tiykarg'ı buwini esaplang'an Salıq elementleri, Salıq salıwda sa'wlelenetug'in tu'sinikler bolıp, olar salıq to'lewshiler ha'm ma'mleketlik byudjet ortasmdag'ı ekonomikalıq huquqıy qatnasıqlarda ko'rinedi. Salıq elementleri bir neshe tu'siniklerden ibarat bolıp, olar Salıq subekti, salıq agenti, salıq salıw obekti, Salıq salıw predmeti, Salıq deregi, Salıq salıw bazası, Salıq salıw birligi, Salıq stavkası, Salıq jen'illikleri, salıqtı esaplap shıg'arıw ta'rtibi, salıq salıw usılları, Salıq da'wiri, Salıqtı to'lew mu'ddetleri ha'm ta'rtipleri, Salıq ju'gi siyaqlı tu'siniklerdı o'z ishine qamtıp aladı.

Salıq nizamshılıg'ında Salıq sisteması tar ma'niste ko'rsetilgen bolıp, birdey mazmunga iye bolg'an ha'm oraylasqan pul fondın quraytug'in Salıq, jıyım, baji ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemlerdin' jıyındısı Salıq sisteması dep ataladı. Bul a'meldegi Salıq kodeksı mazmunına say keledi.

Salıq sistemasinin' negizi bolg'an Salıqlar o'zine ta'n o'zgesheliklerge, ha'm de bir qatar belgilerge qaray toparlarg'a bo'linedi. Salıqlar obektine, o'ndırıw usıllarına, payda bolıw subektine, byudjetke bag'darlanıwına qaray toparlarg'a bo'linedi.

Salıqlar o'ndırıw usılına qaray tuwrı ha'm jan'apay Salıqlarg'a, byudjetke o'tkeriliwine qaray, ulıwma ma'mleketlik ha'm jergilikli salıqlarg'a ha'm payda bolıw deregine qaray yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerden alınatug'in Salıqlarg'a bo'linedi.

Salıqlar Salıqqa tartıw obektine qaray to'rt toparg'a bo'linedi:

1. Oborottan (aylanıstan) alınatug'in Salıqlar;
2. Da'ramattan alınatug'in Salıqlar;
3. Menshik (mu'lk) qunınan alınatug'in Salıqlar;
4. Jer maydanına qarap alınatug'in Salıqlar.

Oborottan (aylanıstan) alınatug'in Salıqlarg'a qosımsha qun salıg'ı, aktsiz salıg'ı, bajixana baji ha'm jer astınan paydalang'anlıg'ı ushın alınatug'in Salıqlar kiredi. Da'ramattan alınatug'in Salıqlarg'a yuridikalıq ta'replerdin' paydasına salınatug'in Salıq, fizikalıq ta'replerdin' da'ramatına salınatug'in Salıq, qa'nigelestirilgen ko'tere sawda ka'rxanalarının' jalpı da'ramatınan alınatug'in Salıq kiredi. Bul toparg'a abadanlastırıw ha'm sotsiallıq infrastrukturanı rawajlandırıw salıg'ı da kiredi.

Menshik (mu'lk) qunınan alınatug'in Salıqlarg'a yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdin' mu'lk salıg'ı kiredi.

Jer maydanlarınan alınatug'in Salıqlarg'a awıl xojalıq tovarların islep shıg'arıwshılarının' birden - bir jer salıg'ı ha'm yuridikalıq (awıl xojalıq emes) ha'm fizikalıq ta'replerdin' jer Salıqların kiritiw mu'mkin.

Ekonomikalıq ma'nisine qaray Salıqlar tuwrı ha'm jan'apay Salıqlarg'a bo'linedi. Tuwrı Salıqlardı Salıq to'lewshilerdin' o'zi to'leydi. Bul Salıqlardın' quramına barlıq da'ramattan alınatug'in Salıqlar ha'm mu'lk (resurs) Salıqları kiredi. Bul topardag'ı salıqlardın' stavkalarının' kemeyiwi ka'rxanalar da'ramatının' ko'beyiwine, investitsiya iskerliginin' ken'eyiwine, bazar ekonomikasının'

rawajlanıwına sharayat jaratadı.

Jan'apay Salıqlardıń huquqiy to'lewshileri bolıp o'nimdı ju'klep jiberiwshiler esaplanadı. Biraq Salıqtın' ju'gi haqiyqatında tovarlardı son'g'i tutınıwshılardıń moynına tu'sedi. Bul Salıqlar tovarlar quninin' u'stine qosımsha ra'wishte qoyıladı.

Jan'apay Salıqlardıń unamlı ta'repi sonda, olar elimizde islep shıg'arılǵ'an tovarlardıń sırtqa shıǵıp ketiwın qadag'alaydı, tovarlardıń molshellig'in ta'miyinleydı ha'm de inflyatsiya da'rejesin uslap turıwg'a mu'mkinshilik jaratadı.

Jan'apay Salıqlar quramına qosımsha qun salıǵı, aktsiz salıǵı, bajixana baji, fizikalıq ta'replerdıń transport quralları ushın benzin, dızel jan'ılg'ısı ha'm gazden paydalang'anı ushın Salıqlar kiredi.

Salıq sisteması ma'mleket ta'repinen ornatılǵ'an usıllarg'a tiykarlanıp byudjetke o'ndıriletug'in Salıqlar, jiyimler ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemeler jiyindısı bolıp tabıladı. O'zbekistan Respublikası Salıq Kodeksının' 23-statyasına muwapıq ma'mleketlik byudjetke tu'siwine qaray ulıwma ma'mleketlik Salıqlar ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemeler ha'm de jergilikli Salıqlar, jiyimler bolıp bo'linedi.

Ulıwma ma'mleketlik Salıqlarg'a to'mendegiler kiredi:

- Yuridikalıq ta'replerden alınatug'in payda salıǵı;
- Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıǵı;
- Qosımsha qun salıǵı;
- Aktsiz salıǵı;
- Jer astı qazılma baylıqlarınan paydalanıwshılar ushın Salıqlar ha'm arnawlı to'lemeler;
- Suw resurslarınan paydalang'anlıǵı ushın salıq;
- Birden - bir Salıq to'lemi;
- Isbilermenlik xizmetinin' ayırım tu'rleri boyınsha turaqlı belgilengen Salıq.
- Jergilikli Salıqlar ha'm jiyimlarg'a to'mendegiler kiredi:
- mu'lk salıǵı;
- jer salıǵı;
- abadanlastırıw ha'm sotsiallıq infrastnikturanı rawajlandırıw salıǵı;
- fizikalıq ta'replerden transport qurallarına benzin, dızel jan'ılg'ısı ha'm gaz paydalanılǵ'anlıǵı ushın alınatug'in salıq;
- ayırım tu'rdegi tovarlar menen usaqlap satıw sawdası menen shug'ullanıw huquqı ushın jiyim;
- birden - bir jer salıǵı (a'pıwayılastırılǵ'an ta'rtiptegi Salıq). Salıqlar byudjetke pul o'tkeriw ha'm naq pul ko'rinisinde to'lenıwı mu'mkin.

1.5. O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasinin' qa'liplesiw ha'm rawajlanıw basqıshları

Ma'mleketimizdın' g'a'rezsizlik jıllarındag'ı, salıq sistemasın reformalastırıwdı ha'm onın' rawajlanıwın anıq ko'rsetiw ushın sol da'wırdı u'sh basqıshqa bo'lip u'yrenıwimiz mu'mkin.

Birinshi basqısh 1991-1994-jıllar yag'nıy O'zbekistan Respublikasının' o'z Salıq sistemasın du'ziwi ha'm Salıqlardıń g'a'ziyneshilik a'hmiyetin asırıw basqıshı.

Respublikamızdın' o'z salıq sistemasın do'retıwde 1991-jıl 15-fevralda qabıl etilgen «Ka'rxanalar, sho'lkemler ha'm birlespelerden alınatug'in salıqlar haqqında» g'i nızam birinshi nızam boldı. Bul nızamda birinshi ma'rte salıq sistemasının' du'zilisi ha'm islewinin' ulıwma tiykarları anıqlap berildi, Salıqlardı esaplaw ha'm olardı o'ndırıw ta'rtibi ornatıldı.

Salıq reformasının' ekinshi basqıshı Salıqlardı bazar ekonomikası talaplarına sa'ykeslestiriw ha'm ka'rxanalardı, o'ndırıstı rawajlandırıwdı xoshametlewe qaratıw da'wiri boldı. Bul da'wirge 1995-1997-jıllar tuwrı keledi.

Bul da'wirde Salıqlardıń o'ndiris na'tiyjeligin asırıwg'a ta'sirin ku'sheyttiriwge bag'ıshlandı. Salıqlardan ha'r qıylı jen'illikler berildi. 1995-jıldan baslap ka'rxanalar ha'r bir protsent o'nim islep shıg'arıw ko'lemin ko'beytgeni ushın 0,3% den paydag'a Salıq stavkası kemeyttirildi. Salıq to'lewshiler ushın jen'illikler ko'zde tutıldı. 1995-jıldan baslap salıq sistemasın birdeylestiriw baslandı. Salıqlardıń bazar qatnasıqlarında qatnasıwın ku'sheyttiriw ushın birden - bir huquqıy tiykar O'zbekistan Respublikasının' Salıq Kodeksı 1997-jıl 24-aprelde qabıl etildi.

Salıq reformasının' u'shinshi basqıshı 1998-jıldan ha'zirgi waqıtqa shekem dawam etpekte. U'shinshi basqıshta yuridikalıq ta'replerge, birinshi gezekte kishi ha'm orta ka'rxanalar ushın Salıqqa tartıw, esapqa alıw ha'm esap berıwdın' a'piwayilastırılǵ'an sisteması payda boldı. Kishi isbilermenlik subektleri lqtiyarlı tu'rde ulıwma ma'mleketlik ha'm jergilikli Salıqlar ha'm de jiyimlar jiyindısı ornına birden - bir Salıq to'ley basladı. Ministrler Kabinetinin' 1998-jıl 15-apreldegi 159-sanlı qararı menen kishi ka'rxanalar ushın Salıqqa tartıwdın' a'piwayilastırılǵ'an sistemasın qollaw ta'rtibi tastıyıqlandı.

Bul basqıshtı Salıq sistemasında Salıqlardı ıqshamlastırıw kontsept - siyasimnıń baslanıw da'wiri dep ataw mu'mkin. Bul basqıshta Salıq to'lewshi yuridikalıq ta'replerge ilaji barınsha a'piwayilastırılǵ'an, ıqshamlastırılǵ'a Salıq sisteması engizilip, olardıń Salıq esapları, Salıq to'lew mu'ddetleri ıqshamlastırıldı.

Salıqlar sistemasında tuwrı Salıqlar salmag'in kemeytıw ha'm jan'apay Salıqlar salmag'in asırıwg'a qaratılǵ'an siyasat ju'rgiziw ko'zde tutilǵ'an.

2003-jıldan baslap na'tiyjesiz, byudjetke tu'siriwdı qıyınlastıratug'in salıqlar ha'm to'lemler biykar etildi. Salıq bazaları ha'm stavkalarına da o'zgerisler kiritilgen.

Tema №2	YURIDIKALIQ TA'REPLERDEN O'NDIRILETUG'IN PAYDA SALIG'I
----------------	---

1. Lektsiya sabag`m oqitw tehnologiyasi.

Waqti – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Vizual
Oqıw sabag`mın` rejisi	<p>2.1. Payda salıg`ının` engiziliwi, ekonomikalıq ma`nisi ha`m a`hmiyeti</p> <p>2.2. Salıq to`lewshilerdın` quramı, Salıq obekti ha`m Salıq bazası</p> <p>2.3. Ja`mi da`ramatlardın` quramı, ja`mi da`ramatlardan shegirmeler</p> <p>2.4. Salıq stavkalakı ha`m salıqtan jen`illikler</p> <p>2.5. Salıq boyınsha esap - sanaqtı tapsırw ha`m salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri</p>
<p>Oqıw sabag`mın` maxseti:__ Yuridikalıq ta`replerdın` payda salıg`m to`lewshiler kimler?<u>Salıq sub`ekti, Salıq ob`ekti, Salıq deregi, Salıqqa tartıw birligi, Salıq ju`gi, Salıq stavkalarının` tu`rleri, Proportsional salıq-stavkasında, Progressiv salıq stavkasında, Regressiv salıq stavkasında</u> haqqındag`ı bilimlerde teren`lestiriw.</p>	
<p>Pedagogik uazıypalar: Payda salıg`ı elimizde qashan engizilgen Yuridikalıq ta`replerdın` payda salıg`m to`lewshiler kimler Rezident ha`m rezident emes degenimiz ne ha`m olar qalay Salıqqa tartıladı Salıq obekti ha`m Salıq salıw bazası ma`seleleri menen tanıstırw.</p>	<p>Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Payda salıg`ı elimizde qashan engizilgen? Yuridikalıq ta`replerdın` payda salıg`m to`lewshiler kimler? Rezident ha`m rezident emes degenimiz ne ha`m olar qalay Salıqqa tartıladı? Salıq obekti ha`m Salıq salıw bazası qanday anıqlanadı? haqqında aytıp beredi.</p>
Oqitw uslı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanıstıradi. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradi (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında "Esse" jazıwdı tapsıradi.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	Payda salıg`ının' engiziliwi, ekonomikalıq ma'nisi ha'm a'hmiyeti Salıq to'lewshilerdın' quramı, Salıq obekti ha'm Salıq bazası Ja'mi da'ramatlardın' quramı, ja'mi da'ramatlardan shegirmeler Salıq stavkalakı ha'm salıqtan jen'illikler Salıq boyınsha esap - sanaqtı tapsırıw ha'm salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqish Juwmaqlaw 15 min	3.1 Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3 "Salıq ha`m salıqqa tartıw" so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shıng`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	Qanday yuridikalıq ta'repler payda salıg`ınan tolıq azat etiledi? Ja'mi da'ramatlardıń quramın aytıp berin? Neler yuridikalıq ta'replardıń da'ramatı sıpatında qaralmaydı? Salıq boyınsha esap-sanaqlardı tapsırıw ha'm Salıqtı to'lew ta'rtibi qanday belgilengen? haqqında aytıp beredi.
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirini qaliplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommunikatsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: 1. Payda salıg`ı elimizde qashan engizilgen? 2. Yuridikalıq ta'replardıń payda salıg`ın to'lewshiler kimler? 3. Rezident ha'm rezident emes degenimiz ne ha'm olar qalay Salıqqa tartıladı? 4. Salıq obekti ha'm Salıq salıw bazası qanday anıqlanadı? 5. Yuridikalıq ta'replerden alınatug`ın payda salıg`ı stavkaları qaysı organ ta'repinen tastıyqlanadı? 6. O`nimlerde eksport etiwshi ka'rxanalar ushın qanday Salıq stavkaları belgilengen?
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppada, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğ`an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`liwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppı bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1.Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqısh tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppı ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi.Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqısh Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqı etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqısh Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1.Tın`laydı, aniqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Payda salıg`ı elimizde qashan engizilgen?
2. Yuridikalıq ta'replerdın` payda salıg`ın to'lewshiler kimler?
3. Rezident ha'm rezident emes degenimiz ne ha'm olar qalay Salıqqa tartıladı?
4. Salıq obekti ha'm Salıq salıw bazası qanday anıqlanadı?
5. Yuridikalıq ta'replerden alınatug`ın payda salıg`ı stavkaları qaysı organ ta'repinen tastıyıqlanadı?
6. O'nimlerde eksport etiwshi ka'rxanalar ushın qanday Salıq stavkaları belgilengen?
7. Qanday yuridikalıq ta'repler payda salıg`ınan tolıq azat etiledi?
8. Ja'mi da'ramatlardın` quramın aytıp berin'?
9. Neler yuridikalıq ta'replerdın` da'ramatı sıpatında qaralmaydı?
10. Salıq boyınsha esap-sanaqlardı tapsırıw ha'm Salıqtı to'lew ta'rtibi qanday belgilengen?

2. YURIDIKALIQ TA'REPLERDEN O'NDIRILETUG'IN PAYDA SALIG'I

- 2.1. Payda salig'ının' engiziliwi, ekonomikalıq ma'nisi ha'm a'hmiyeti
- 2.2. Salıq to'lewshilerdın' quramı, Salıq obekti ha'm Salıq bazası
- 2.3. Ja'mi da'ramatlardın' quramı, ja'mi da'ramatlardan shegirmeler
- 2.4. Salıq stavkalakı ha'm salıqtan jen'illikler
- 2.5. Salıq boyınsha esap - sanaqtı tapsırıw ha'm salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

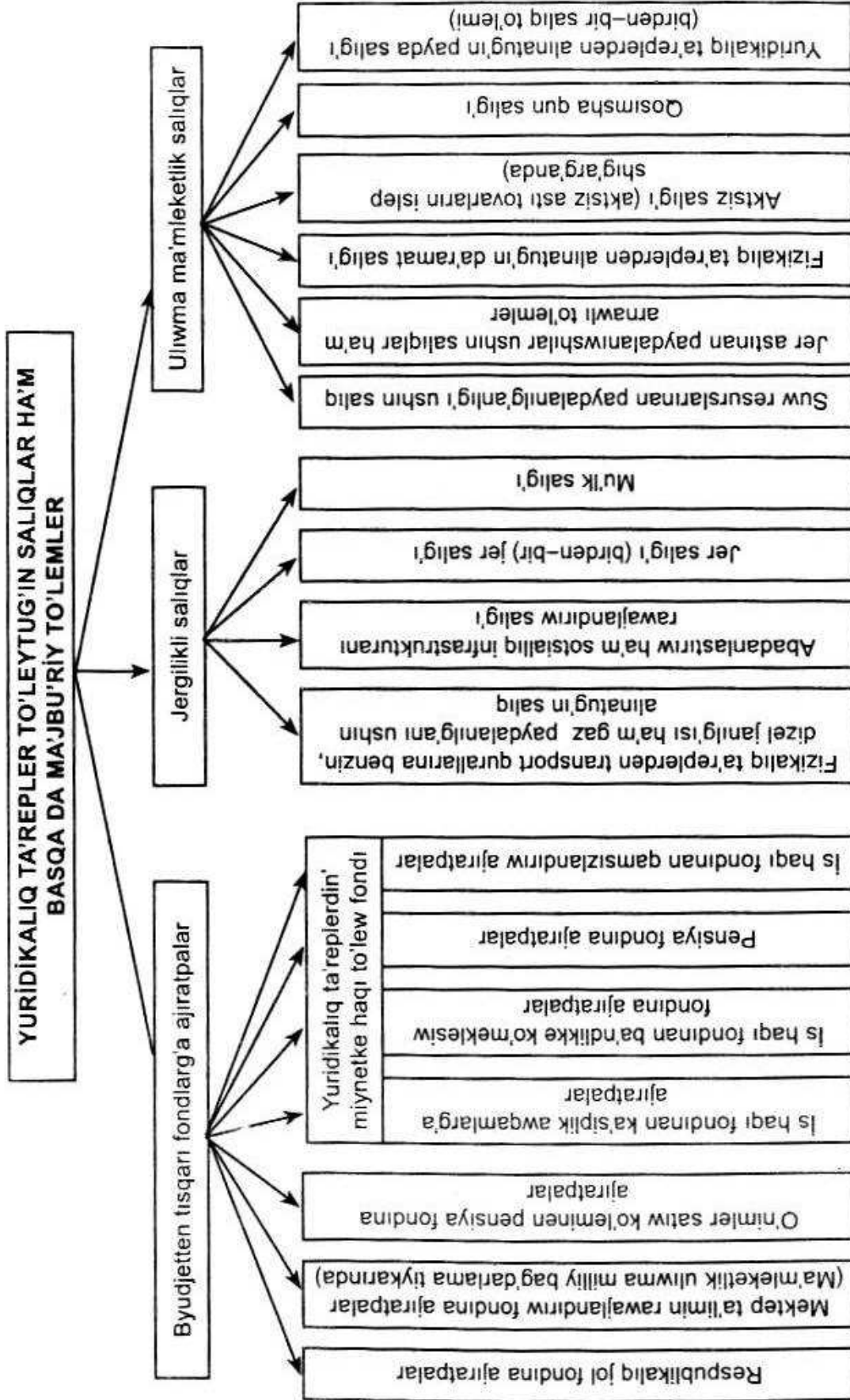
2.1. Payda salıgının' engiziliwi, ekonomikkalıq ma'nisi ha'm a'hmiyeti

O'zbekistan Respublikası Ma'mleketlik byudjetinin' da'ramatları 1991-jılg'a deyin tiykarınan ma'mleketlik ka'rxanalardın' paydasınan ajratılatusug'in ajratpalar esabınan qa'lipleser edı. Usı paydadan ajratpa ma'mleket ta'repinen belgilengen ma'jbu'riy to'lem bolıp, ol ka'rxanalardın' balanstag'ı paydasının' 90 protsentine shekem byudjetke alıp ketetug'in edı. Qalg'an qarjılar bolsa ka'rxana ta'repinen ernes, ba'lkim joqarg'ı sho'lkem tapsırması menen tiyisli fondlarga bo'listiriler edı.

Bazar qatnasıqlakının' rawajlanıwı menen ekonomikanı Salıqlardın' ja'rdeminde ta'rtipke salıw, atap aytqanda paydadan almaytug'in ajratpalar ornına da'ramat sahğın engiziw, za'ru'rliğı payda boldı ha'm 1992-jıldan baslap barlıq tu'rdegi xojalıq ju'rgiziwshı subektler «Da'ramat» salıg'ın to'lewge o'tti.

1995-jıl yanvar ayınan baslap Salıqlardın' xoshametlewshı rolin ku'sheyttiriw maqsetinde elimizde ka'rxanalardın' paydasınan almaytug'in Salıq engizildi. 2008-jıldın' 1-yanvarınan ku'shke kirgen jan'a Salıq kodeksinin' 23-statyasına muwapıq yuridikalıq ta'replerden almaytug'in payda salıg'ı ulıwma ma'mleketlik Salıqlardın' quramına kirip, ol ma'mleketlik byudjetin' da'ramatların qa'liplestiriwde tiykarg'ı dereklerdın' biri bolıp esaplanadı (2.1-sizilma).

Statistikalıq mag'lıwmatlardan ko'rinip turg'anınday, yuridikalıq ta'replerden almaytug'in payda salıg'ının' u'lesi 2000-jıldı 12,8 protsenti qurag'an bolsa, 2005-jıldı 6,3 protsenti, 2010-jıldı bolsa 5,1 protsenti qurag`an, yag'nıy tallaw etilgen 10 jıl dawamında bul ko'rsetkish 2,5 esege kemeygen.

2.1-sizilma. Yuridikaliq ta'repler to'leytug'in salıqlar ha'm basqa da ma'jbu'rıy to'lemeler

Bul jag'day yuridikaliq ta'replerden alinatug'in payda salig'i stavkalarinin' jildan - jilg'a pa'seyip barating'anlig'in ko'rsetedi. 2002-jilda usi Salix stavkası 24 protsenti qurag'an bolsa, 2010-2013jillarda 9 protsentke ten' boldı, 2014 jil 8 protsenti qurag`an. Bu`gingi kelip 2015 jilda 7,5 protsentke tu`skenin ko`riwimizge boladı 2016 jil dawamında bul ko`rsetkish saqlanıp qaldı. Da'ramattin' ko'p bo'leginin' ka'rxanalar iqtiyarında qalıwı olardıń investitsiyalıq belsendiligin asıradı, yag'niy jumıs orınların ashıw, ba'sekige shidamlı tovarlar islep shıg'arıw ha'ra tag'ı basqa da ken' finanslıq imkaniyatlar jaratıladı. Tek g`ana mobil baylanıs xızmetin ko`rsetiwshi karxanalar ushın rentabellik da`rejesinen kelip shıg`ıp payda salıg`ı stavkası to`mendegishe belgilendi.

Rentabellik da`rejesi 20 payızg`a shekem bolsa 7,5%

Rentabellik da`rejesi 20 payızdan artqan bo`legi boyınsha 50 % mug`dardasalıq stavkası belgilengen

2.2. Salıq to'lewshilerdın' quramı, Salıq obekti ha'm salıq bazası

Salıq kodeksine muwapıq yuridikaliq ta'replerden alinatug'in payda salıg'ın to'lewshiler bolıp, finans jılında Salıqqa tartilatug'ın paydag'a iye bolg'an yuridikaliq ta'repler esaplanadı. Biraq salıqqa tartıwdın' ayırım ta'rtibine o'tken ka'rxanalar, sonın' ishinde birden - bir Salıq to'lemine o'tken mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar, sawda ha'm ulıwma awqatlanıw sho'lkemleri, birden-bir jer salıg'ın to'lewshi awıl-xojalıq tovar islep shıg'arıwshıları bul Salıqtın' to'lewshileri bolıp esaplanbaydı. Olar o'zleri ushın iqshamlastırılğ'an Salıqtı to'leydı. Bulardan tısqarı isbilermenlik xızmetinin' tek ayırım tu'rlerine turaqlı stavkada Salıq to'lewshilerde bul Salıqtın' to'lewshileri bolıp esaplanbaydı. Yuridikaliq ta'repler payda salıg'ı boyınsha esap-sanaqların g'a'rezsis ra'wishte, o'z betinshe a'melge asıradı. Salıqqa tartıw maqsetinde payda salıg'ın to'lewshilerdı rezidentler ha'm rezident emesler dep ajratıladı.

O'zbekistan Respublikasının' rezidenti dep, O'zbekistanda sho'lkemlestirilgen yamasa dizimnen o'tken ha'm de bas ka'rxanası O'zbekistanda jaylasıp, O'zbekistan Respublikasınan tısqarıda dizimnen o'tken yuridikaliq ta'repler esaplanadı. O'zbekistan Respublikası rezidenti bolg'an yuridikaliq ta'repler O'zbekistanda ha'm onnan tısqarıdag'ı xızmetinen alg'an da'ramatlarınan payda salıg'ına tartıladı.

O'zbekistan Respublikasının' rezidenti bolmag'an yuridikaliq ta'repler, tek O'zbekistan Respublikasında ko'rsetken xızmetinen alg'an da'ramatları boyınsha Salıqqa tartıladı. Rezidentler udayı xızmet ko'rsetiwshiler bolsa, rezident emesler xızmeti Respublikada waqtınshalıq xarakterge iye boladı.

Yuridikaliq ta'repler payda salıg'ının' to'lewshileri bolıwi ushın to'mendegi sha'rtlerge juwap berıwi kerek:

- ruxsat etilgen xızmetten payda alıwı (nizamshılıq penen qadag'an etilgen xızmetten tısqarı);
- o'zinin' menshigine iye bolıwı;
- o'z betinshe buxgalteriyalıq balansqa iye bolıwı;

- bankte esap betine iye bolıwı;
- identifikatsiyalıq nomerge iye bolıwı;
- jergilikli ha'kimiyat organlarınan dizimnen o'tken bolıwı.

Ulıwma ta'rtip boyınsha yuridikalıq ta'repler joqarıda atap o'tilgen sha'rtlerge juwap berse g'ana payda salıg'ın to'lewshiler bolıp esaplanadı. Salıq kodeksinin' 127-statyasına muwapıq yuridikalıq ta'replerden alınatug'ın payda salıg'ının' obekti bolıp, O'zbekistan Respublikası rezidentleri ha'm rezidentleri bolmag'an yuridikalıq ta'repler paydası ha'm de rezident ha'm rezident emeslerdın' qısqarttırılğ'an tu'rindegi to'lew dereginen Salıq salınatug'ın da'ramatlar esaplanadı.

2.3. Ja'mi da'ramatlardıń quramı, ja'mi da'ramatlardan shegirmeler

Salıq salınatug'ın baza bolsa, ja'mi da'ramat penen shegirip taslanatug'ın qa'rejetler ortasındag'ı ayırma sıpatında Salıq salınatug'ın paydanın' kemeyttiriliwi esabınan alıng'an jag'dayda esaplap shıg'arılğ'an Salıq salınatug'ın paydadan kelip shıg'ıp belgilenedi. (Salıq kodeksinin' 128-statyasi).

Yuridikalıq ta'replerdın' payda salıg'ı boyınsha Salıqtı tolıq, tuwrı anıqlaw (esaplaw) ushın olardıń ja'mi da'ramatları quramına neler kiriwin puxta u'yreniwimiz za'ru'r boladı.

Yuridikalıq ta'replerdın' ja'mi da'ramatları quramına to'mendegiler kiredi:

- tovarlar (jumıslar, xizmetler) dı satıwdan alınatug'ın da'ramatlar;
- basqa da'ramatlar.

Tovarlardı (jumıslardı, xizmetlerdı) realizatsiya etiwden, sol esaptan ja'rdemshi xizmetler ta'repinen realizatsiya etiwden qosımsha qun salıg'ın ha'm aksiz salıg'ın shegirip taslag'an jag'dayda alıng'an tu'sim, tovarlardı (jumıslardı, xizmetlerdı) realizatsiya etiwden alınatug'ın da'ramatlar.

Tovarlardı realizatsiya etiwden alınatug'ın tu'sim ju'klep, jo'netilgen tovarlar qunınan kelip shıg'ıp olardı tastıyıqlawshı hu'jjetler tiykarında belgilenedi.

Basqa da'ramatlarğa tovarlardı (jumıslardı, xizmetlerdı) islep shıg'arıw ha'm realizatsiya etiw menen baylanış bolmag'an operatsiyalardan alınatug'ın da'ramatlar kiredi. Misalı:

- tiykarg'ı qurallar ha'm basqa menshiktin' shıg'ıp ketiwinen alınatug'ın da'ramatlar;
- menshikti ijarag'a beriwden alınatug'ın da'ramatlar;
- mutqa alıng'an menshik, menshik huquqlar;
- inventarizatsiya na'tiyjesinde anıqlang'an artıqsha tovar - materiallıq zapaslar;
- esap beriw jılında anıqlang'an o'tken jıllardag'ı da'ramatlar;
- valyuta esap betindegi kursdag'ı unamly panq;
- dividendler ha'm protsentler.

Salıq kodeksine muwapıq to'mendegiler yuridikalıq ta'repler da'ramati sıpatında qaralmaydı:

- ustav fondına (ustav kapitalına) alıng'an u'lesler;

- satılıp atirg'anı ushın basqa shaxslardan da'slepki haqı ta'rizinde aling'an qarjılar (mu'lk yamasa mu'lk iyesi huquqları);
- byudjetden berilgen subsidiyalar;
- aling'an grantlar.

Ja'mi da'ramattan shegirmeler. Salıq to'lewshilerdın' qa'rejetleri Salıq salınbaytug'in paydanı anıqlaw payıtında shegirip taslanadı. Qa'rejetler haqıyqatda qaysı Salıq da'wirinde a'melge asırılǵ'an bolsa, sol da'wirde shegiriledı. Salıq kodeksine muwapıq (141-statya) qa'rejetler shegiriletug'in ha'm shegirip taslanbaytug'in qa'rejetlerge bo'linedı.

Shegirip taslanatug'in qa'rejetlerge materiallıq qa'rejetler, miynetke haqı ushın to'lew qa'rejetleri, amortizatsiya qa'rejetleri ha'm de Salıq kodeksinin' 145-statyasında na'zerde tutilg'an basqa qa'rejetler kiredı.

Salıq salınatug'in bazag'a kiritiletug'in, yag'nıy shegirilmeytug'in qa'rejetlerge (Salıq Kodeksinin' 147-statyasında na'zerde tutilg'an) to'mendegiler kiredı:

- xizmet saparlakı ushın qa'rejetler;
- ma'mleketlik emes pensiya fondlarına ajratpalar;
- xojalıq basqarıw organin saqlap turıw ushın ajratpalar;
- islewshilerdın' awqatlanıwı, jol haqı, emlenıwı ushın ha'm basqa da sog'an uqsas to'lemler;
- islewshilerge to'lenetug'in materiallıq ja'rdem;
- o'ndırıs penen baylanıslı bolmag'an densawlıqtı saqlaw ha'm dem-alıstı sho'lkemlestiriw ilajlarına jumsalatug'in qa'rejetler;
- qorshag'an ortalıqtı pataslag'anı ushın to'lemler.

2.4. Salıq stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler

Yuridikalıq ta'replerdın' payda salıǵının' stavkaları ha'r jılı Ministrler Kabinetinin' yamasa O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' keyingi jıl ushın makroekonomikalıq ko'rsetkishler prognozi ha'm ma'mleketlik byudjet parametrleri haqqındag'ı qararı menen tastıyıqlanadı.

Yuridikalıq ta'replerden alınatug'in payda salıǵı stavkası 1998-jılda 36 protsenti qurag'an bolsa, 2001-jılda 26 protsentke tu'sken. 2002-jılda 24 protsent, 2003-jılda 20 protsent, 2004-jılda 18 protsent, 2005-jılda 15 protsent, 2006-jılda 12 protsent, 2007-2008 ha'm 2009-jılda 10 protsent, 2010-jılda 9 protsent etip belgilengen.

To'mendegi 2.01-kestedegi mag'lıwmatlarda 2010-jılda yuridikalıq ta'replerdın' paydasına salıq stavkaları keltirilgen.

Yuridikalıq ta'replerden alınatug'in payda salıǵının' 2006-jıldag'ı 12 protsentten 2010-2013 jıllarda 9 protsentke, 2015-jılda 7,5 protsentke tu'siriliwi ka'rxanalardın' investitsiyalıq aktivligin ja'ne de asırıwg'a xizmet etedi.

Kommertsiyalıq banklerdin` payda salıǵı stavkası 2010-2015 jıllar dawamında o`zgerissiz 15 payız bolıp saqlanıw kelmekte, bul o`z gezeginde ekonomikamızdın` u`zliksiz turaqlı o`siw tempin saqlap qalıwına ja'rdem etpekte.

Yuridikalıq ta'replerge to'lenetug'in dividendler ha'm protsentler to'lew dereginde 10 protsentli stavka menen Salıqqa tartıladı. Salıqqa tartıw maqsetinde dividend dep, aktsiyalardan ha'm basqa da xojalıq subektlerinin' ustav kapitalındag'ı qatnasıw u'lesinen alg'an da'ramatlan tu'siniledı.

Protsentlerge bolsa depozitke qoyılmalar, qarız minnetlemeleri ha'm basqa da bahalı qag'azlardan alg'an da'ramatlan kiredı.

2.01.-keste

Yuridikaliq ta'replerden alinatug'in payda salig'i stavkalarr

№	To'lewshiler	Salıq stavkalari, Salıq salinatug'in bazag'a salıstır-g'anda % de
1	Yuridikaliq ta'repler (2-3-ba'ntlerde ko'rsetilgenlerinen tısqari)	7,5
2	Kommertsiyaliq bankler	15
3	Auktsionlar o'tkeriwden, gastrol-kontsert jumısı menen shug'dlanıwg'a litsenziyası bolg'an yuridikaliq ha'm fizikalıq ta'replerdı (solardan, rezident emeslerdı) tartıw jolı menen g'alaba tamashalardı sho'lkemlestiriwden da'ramat alıwshı yuridikaliq ta'repler	35
4	O'zi islep shıg'arg'an tovarlar (jumıslar, xızmetler) (O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' 1997-jıl 10-oktyabrdegi PP 1871-sanh Pa'rmanı menen tastıyıqlan-g'an dizimde keltirilgen shiyki zat o'nimlerinden tısqari) eksportmin' (jumıslardı on'law, xızmetlerdı ko'rsetiw ornına qaramastan) erkin almasıratılatug'in valyutadag'ı u'lesi to'mendegi mug'darlardı quraytug'in eksportshı ka'rxanalar ushın	
	Satıwdın' ulıwma ko'leminden 15 protsentten 30 protsentke shekem	Belgilengen stavka 30% kemeyedi
	Satıwdın' ulıwma ko'leminden 30 protsent ha'm onnan joqari	Belgilengen stavka 50% kemeyedi
5	1-ba'ntte ko'rsetilgen xızmetlerdı ko'rsetiw tarawı ka'rxanaları ushın, plastik kartalar qollanıwı haqı to'lengen halda ko'rsetilgen xızmetler ko'lemi boyınsha	Belgilengen stavka 5% kemeyedi

Salıq kodeksinin' 158-statyasına muwapıq yuridikaliq ta'replerden alinatug'in payda salıg'in to'lewden to'mendegi yuridikaliq ta'repler azat etiledi:

- mayiplar ja'ma'a'ti birlespeleri, «Nuraniy» jamg'arması;
- emlew sho'lkemleri qaramag'ındag'ı emlew, islep shıg'arıw ustaxanaları;
- jazanı o'tew sho'lkemleri;
- ishki isler organları qaramag'ındag'ı qonqlaw bo'limsheleri.

Yuridikaliq ta'replerdın' to'mendegi paydası yuridikaliq ta'replerden alinatug'in payda salıg'in to'lewden azat etiledi:

- protez-ortopediya buyimların, mayiplar ushın inventarlar islep

shıg'arıwdan alıng'an paydası;

- qalalıq jolawshılar transportında (taksiden, marshrutlı taksiden tısqarı) jolawshılardı tasıwdan alıng'an paydası;

- tariyx ha'm ma'deniyat esteliklerin on'law ha'm de qayta tiklew jumısların a'melge asırıwdan alıng'an paydası;

- investitsiya fondlarınin' menshiklestirilgen jeke ka'rxanalar aktsiyaların satıp alıwg'a bag'darlang'an paydası;

- xalıq banki ta'repinen puqaralardıń jeke toplanıp barılatug'ın pensiya esap betindegi qarjılardıń paydalanıwdan alıng'an paydası.

2.5. Salıq boyınsha esap-sanaqtı tapsırıw ha'm Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

Isbilermenlik xızmetin a'melge asırıwshı yuridikalıq ta'repler Salıq boyınsha esap-sanaqtı dizimnen o'tken jerdegi Salıq ma'kemelerine jıldın' ha'r shereginde esap beriw shereginin' keyingi ayının' 25 ku'ninen keshiktirmey, jıl juwmaqları boyınsha, jıllıq finans esabın tapsıratug'm mu'ddette tapsıradı.

Yuridikalıq ta'rep jabılg'an jag'dayda Salıq organı Salıq to'lewshiden, Salıq esabın tapsırıwdı jazba xabarnama tapsırıw jolı menen talap etip alıwı mu'mkin. Xabarnamada bunin' sebebi ha'm de Salıq esabı qashan ha'm qaysı da'wir ushın tapsırılatus'ınılıg'ı ko'rsetiledı.

Payda salıg'ı boyınsha esap-sanaqlar, nızam hu'jjetlerinde belgilengen formada ha'm ta'rtepte tapsırıladı.

Yuridikalıq ta'repler payda salıg'ın payda boyınsha esap-sanaqlardıń tapsıtıw ushın belgilengen ku'nnen baslap 5 ku'n ishinde to'leydı.

Salıq to'lewshiler birinshi sherek, yanm jıl ha'm jıl o'tiwi menen jıl basınan esaplang'an juwmaq penen salıqtı haqıyqıy alıng'an paydadan kelip shıg'ıp paydag'a Salıqtı o'zleri o'z betinshe esaplap shıg'adı.

Haqıyqıy alıng'an paydag'a qarap esaplang'an Salıq summası (narqı) byudjetke shereklik ha'm jıllıq finans esabın tapsırıw belgilengen ku'nge deyin to'lenedi.

Artıqsha to'lengen Salıq summası kelesi to'lewlerge o'tkiziledı yaki Salıq to'lewshige basqa Salıqlar ha'm basqa ma'jbu'riy to'lemelerden qarız bolmasa onnan jazba arza alg'an ku'nnen baslap 30 ku'n ishinde ka'rxanag'a qaytarıladı.

Paydadan salıqtı esaplaw ha'm byudjetke o'tkiziw juwapkershiligi paydadan Salıq to'lewdi a'melge asırıwshı yuridikalıq ta'replerdin' moynına ju'klenedi.

Dividend ha'm protsentler to'lewshi yuridikalıq ta'repler belgilengen formada Salıq esabın tapsıradı ha'm to'lew a'melge asırılğ'an aydan keyingi aydın' 5 ku'ni ishinde salıq summasın byudjetke o'tkizedı.

Tema №3	FIZIKALIQ TA'REPLERDİN' DA'RAMATLARINAN ALINATUG'IN SALIQ
----------------	--

1. Lektsiya sabag`ın oqıtıw tehnologiyası.

Waqtı – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqıtıw tu`ri	Pikirlesiw
Oqıw sabag`ının` rejesi	<p>3.1. Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ının' ma'nisi, Salıq to'lewshiler, Salıq obekti ha'm bazası</p> <p>3.2. Fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jıllıq da'ramatlarınin' quramı, da'ramat salıg'ının' stavkaları ha'm salıqtan jen'illikler</p> <p>3.3. Shet ellik fizikalıq ta'replerdın' da'ramatına salıq salıwdın' o'zgeshelikleri</p> <p>3.4. Salıq boyınsha esap-sanaqtı tapsırıw ha'm to'lew mu'ddetleri</p> <p>3.5. Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatların dekiaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta'rtibi</p>
<p>Oqıw sabag`ının` maxseti: Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ının' ma'nisi, Salıq to'lewshiler, Salıq obekti ha'm bazası. Fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jıllıq da'ramatlarınin' quramı, da'ramat salıg'ının' stavkaları ha'm salıqtan jen'illikleri haqqında tu`sinik beriw.</p>	
<p>Pedagogik uazıypalar: Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ının' o'zine ta'n o'z-geshelikleri nede Fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jıllıq da'ramatlarına qaysı da'ramat tu'rleri kiredi Rezident ha'm rezident emesler kimler. Da'ramat salıg'ı stavkaları qaysı organ ta'repinen belgilenedi? Miyetke haqı to'lew formasında alınatug'ın da'ramatlar quramına qanday da'ramatlar ma`seleleri menen tanıstırıw.</p>	<p>Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ının' ma'nisin tu'sindirip berin"? Qanday ta'replerdi fizikalıq ta'repler dep ataydı? Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ı byudjet da'ramatları quramında qanday a'hmiyetke iye? Fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ının' to'lewshileri kimler ekenligin ayıp beredi?</p>
Oqıtıw usılı	Binar, esse
Oqıtıw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqıtıw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqıtıw sha`rt-sharaytı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, waqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanıstıradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “seminar” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	3.6. Fizikalıq ta'replerden alinalug'in da'ramat salg'inin' ma'nisi, Salıq to'lewshiler, Salıq obekti ha'm bazası 3.7. Fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jıllıq da'ramatlarınin' quramı, da'ramat salg'inin' stavkaları ha'm salıqtan jen'illikler 3.8. Shet ellik fizikalıq ta'replerdın' da'ramatına salıq salıwdın' o'zgeshelikleri 3.9. Salıq boyınsha esap-sanaqtı tapsırıw ha'm to'lew mu'ddetleri 3.10. Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatların dekiaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta'rtibi	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqısh Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2. Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “ Salıq ” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' ma'nisin tu'sindirip berin'? 2. Qanday ta'replerdı fizikalıq ta'repler dep ataydı? 3. Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı byudjet da'ramatları quramında qanday a'hmiyetke iye? 4. Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' to'lewshileri kimler?
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikir qalıplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 5. Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' o'zine ta'n o'z-geshelikleri nede 6. Fizikalıq ta'replerdin' ja'mi jıllıq da'ramatlarına qaysı da'ramat tu'rleri kiredi? 7. Rezident ha'm rezident emesler kimler? 8. Da'ramat salıg'ı stavkaları qaysı organ ta'repinden belgilenedi? 9. Miynetke haqı to'lew formasında alınatug'in da'ramatlar quramında qanday da'ramatlar kiredi? 10. Fizikalıq ta'replerdin' da'ramatların deklaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta'rtibin tu'sindirip beredi?
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppada, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğ`an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejelestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalarǵa ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppa bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarǵı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppa ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarǵı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, anıqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Fizikalıq ta`replerden alınatug`ın da`ramat salıg`ının` ma`nisin tu`sindirip berin'?
2. Qanday ta`replerdi fizikalıq ta`repler dep ataydı?
3. Fizikalıq ta`replerden alınatug`ın da`ramat salıg`ı byudjet da`ramatları quramında qanday a`hmiyetke iye?
4. Fizikalıq ta`replerden alınatug`ın da`ramat salıg`ının` to`lewshileri kimler?
5. Fizikalıq ta`replerden alınatug`ın da`ramat salıg`ının` o`zine ta`n o`z-geshelikleri nede
6. Fizikalıq ta`replerdin` ja`mi jıllıq da`ramatlarına qaysı da`ramat tu`rleri kiredi?
7. Rezident ha`m rezident emesler kimler?
8. Da`ramat salıg`ı stavkaları qaysı organ ta`repinen belgilenedi?
9. Miynetke haqı to`lew formasında alınatug`ın da`ramatlar quramına qanday da`ramatlar kiredi?
10. Fizikalıq ta`replerdin` da`ramatların deklaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta`rtibin tu`sindirip berin'?

3. FIZIKALIQ TA'REPLERDIN' DA'RAMATLARINAN ALINATUG'IN SALIQ

- 3.1 Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' ma'nisi, Salıq to'lewshiler, Salıq obekti ha'm bazası
- 3.2 Fizikalıq ta'replerdin' ja'mi jıllıq da'ramatlarinin' quramı, da'ramat salıg'ının' stavkaları ha'm salıqtan jen'illikler
- 3.3 Shet ellik fizikalıq ta'replerdin' da'ramatına salıq salıwdın' o'zgeshelikleri
- 3.4 Salıq boyınsha esap-sanaqtı tapsırıw ha'm to'lew mu'ddetleri
- 3.5 Fizikalıq ta'replerdin' da'ramatların dekiaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta'rtibi

3.1. Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' ma'nisi, Salıq to'lewshiler, Salıq obekti ha'm bazası

Bizge ma'lim, Salıq nızamshılıg'ında Salıqqa tartıw maqsetinde Salıq to'lewshiler ekige bo'lingen, yag'nıy yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerge.

Fizikalıq ta'replerge yuridikalıq ta'rep atag'in almag'an O'zbekistan Respublikası puqaraları, shet el puqaraları ha'm puqaralıg'ı bolmag'an ta'repler kiredi.

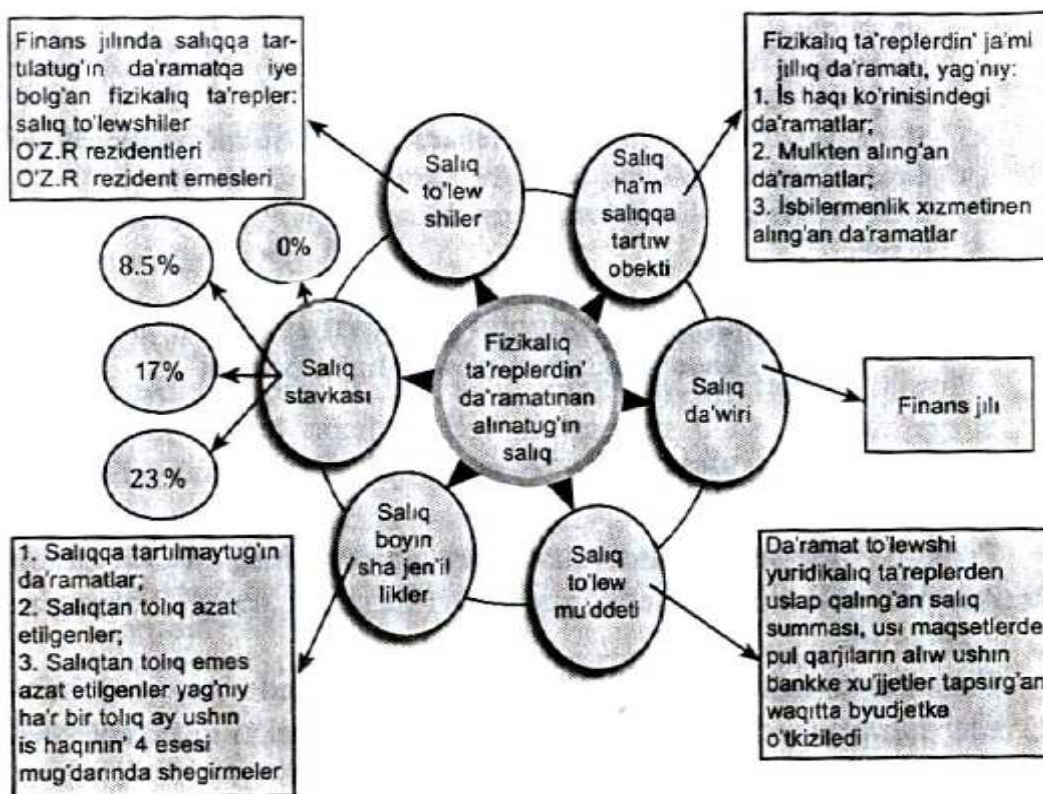
Fizikalıq ta'repler to'lep atırg'an salıqlardın' ishinde byudjet tu'simlerinde salmaqlı orındı iyeleytug'in Salıq bul-fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı.

Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı ma'mleketlik byudjet da'ramatlarinin' dereklerinin' biri bolıp, ol ulıwma ma'mleketlik Salıqlardın' quramına kiredi. Onın' o'zine ta'n o'zgesheligi sonda, Salıq fizikalıq ta'replerdin' tikkeley da'ramatlarinan alınadı.

Bu'gingi ku'nde fizikalıq ta'repler to'lep atırg'an salıqlar ha'm jiyimler byudjet da'ramatlarinin' derlik 10 protsentin quraydı.

Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı 1991-jılı byudjet tu'simlerinin' 6,7 protsentin qurag'an bolsa, 2000-jılı 13,1 protsentin qurag'an. Al 2010-jılg'a ma'mleketlik byudjet parajetrleri boyınsha usı Salıq ma'mleketlik byudjet da'ramatlarinin' 12,5 protsentin, tuwrı Salıqlar ishinde bolsa 51,6 protsentin qurawı boljaw etilgen. Al bu'gingi ku'нге kelip 2015 jılı ulıwma byudjet da'ramatlarındag'ı u'lesi 10 payızdı al, tuwrı salıqlar ishindegi u'lesi bolsa 42,6 payızdı quramaqta. Bul ko'rsetkishler fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ının' byudjet da'ramatlarinin' quramında a'hmiyetli ekenliginen derek beredi.

Salıq kodeksine muwapıq finans jılında Salıq salınatug'in da'ramatqa iye bolg'an fizikalıq ta'repler da'ramatlarına salınatug'in Salıqtın' to'lewshileri bolıp esaplanadı. (3.01-sizilma).

3.01 'Sizilma. fizikalik ta'replerdin' da'ramatidan alinatug'in Saliq

Fizikalik ta'replerdin' ja'mi jilliq da'ramati Saliq saliw obekti bolip esaplanadi. Saliqqa tartilatug'in baza bolip, fizikalik ta'replerdin' ja'mi da'ramatidan Saliq nizamshilig'ina muvapiq belgilengen shagirmelerdi alip (ayirip) taslag'annan keyingi qaldiq summa esaplanadi.

O'zbekistan Respublikasidan tashqarida to'lengen, O'zbekistan Respublikasidan rezidenti bolgan fizikalik ta'replerdin' da'ramat salig'inin' summalarini O'zbekistan Respublikasida Saliq to'lewde O'zbekistan Respublikasidan xalq aralig' shartnamalariga muvapiq esapqa alinadi.

3.2. Fizikalik ta'replerdin' ja'mi jilliq da'ramatlarinin' qurami, da'ramat salig'inin' stavkalari ha'm Saliqdan jen'illikler fizikalik ta'replerdin' ja'mi jilliq da'ramatiga Saliq to'lewshi shaxs aliw kerek bolgan (alg'an) yaki mutqa alg'an pul yamasa basqa qarjilari kiredi. Bularg'a:

- miynetke haqi to'lew formasida alinatug'in da'ramatlarini (172-statya);
- fizikalik ta'replerdin' mu'lkten alg'an da'ramatlarini (176-statya);
- fizikalik ta'replerdin' materialliq ma'pi ta'rizidagi da'ramatlarini (177-statya);
- basqa da'ramatlarini (178-statya) kiredi.

Miynetke haqi to'lew formasida alinatug'in da'ramatlariga fizikalik ta'replerdin' miynet shartnamasini boyinsha orinlag'an jumalaridan ha'm puqaralig'-buquqiy shartnamalar boyinsha alatug'in da'ramatlarini kiredi.

Fizikalik ta'replerdin' mu'lkten alg'an da'ramatlariga protsentler, dividendler, menshikti ijaraga beriwden aling'an da'ramatlar, fizikalik ta'replerga tiyisli bolgan menshikti satiwdan aling'an da'ramatlar ha'm usig'an

uqsas nizamshılıqta ko'zde tutilg'an da'ramatlar kiredı.

Materiallıq ma'p ta'rizidegi da'ramatlar qatarına yuridikalıq ta'repten fizikalıq ta'reptin' ma'pin go'zlep, tovarlar (jumıslar, xızmetler) haqın, menshiklik huquqların to'lew kiredı.

Fizikalıq ta'replerdın' basqa da da'ramatları qatarına ma'mlekettin' sotsiallıq qamsızlandırıw boyınsha napaqaları, jumıssızlıq napaqaları, sotsiallıq napaqalar ha'm pensiyalar; stipendiyalar; alimentler, pul siyılıqları; utislar; grantlar; jamg'arıp barılatug'in ma'jbu'riy pensiya vzosları, olar boyınsha aling'an protsentler ha'm basqa da'ramatlar kiredı.

Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı ko'p g'ana ellerdegi sıyaqlı O'zbekistanda da progressiv Salıq esaplanadı. Usı Salıq stavkaları O'zbekistan Respublikası Prezidenti qararı menen belgilenedi ha'm ornatilg'an ta'rtipte ma'mleketlik salıq ma'kemeleri xızmetkerleri ta'repınen fizikalıq ta'replerge bildiriledı. Ha'r jılg'a belgilengen stavkalar Ministrler Kabineti ta'repınen yamasa O'zbekistan Respublikası Prezidenti qararı menen qaytadan ko'rip shıg'ılıwı mu'mkin.

O'zbekistan Respublikasının' Salıq nizamshılıg'ına muwapıq fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı stavkaları to'mendegi toparlarg'a bo'linedı:

- fizikalıq ta'replerdın' is haqı, siyılıqlar ha'm basqa da da'ramatlarına salınatug'in differentsiallang'an progressiv Salıq stavkaları;
- fizikalıq ta'replerdın' dividend ha'm protsent tu'rinde alatug'in da'ramatlarının' Salıq stavkası;
- rezident ernes fizikalıq ta'replerdın' da'ramatlarına to'lew dereginde salınatug'in Salıq stavkaları;
- jen'illetilgen Salıq stavkaları.

Salıq nizamshılıg'ına sa'ykes 1998-jıldan Respublikamızda fizikalıq ta'replerdın' is haqıları, siyılıq pulları ha'm basqa da'ramatlarının' Salıq stavkası 15, 25, 35, 40, 45 protsent, yag'nıy 5 bag'analı etip belgilengen edi. 2000-jıldan bolsa 3 bag'analı 12, 25, 30 protsentti, 2002-jıldan 13, 23, 33 protsentti 2008-jıldan bolsa 13, 18, 25 protsent, 2010-jılı 11, 17, 22, 2011-jılı 10,16,22, 2012-jılı 9,16,22, 2013-jılı 8,16,22, 2014-jılı 7,5, 16, 22 etip belgilengen edi. 2015-jıldan fizikalıq ta'replerdın' is haqıları, siyılıq pulları ha'm basqada da'ramatlarının' Salıq stavkası, to'mendegi keste mag'lıwmatları tiykarında 4 bag`analı formada esaplanadı (**3.01-keste**).

Salıq salıw maqsetleri ushın en' kem is haqının' mug'dan jıl basınan o'sip barıwshı juwmaq ta'rizinde esaplanadı.

3.01-keste Fizikalıq ta'replerden alınatug'in da'ramat salıg'ı stavkaları(2016 jil)

Salıq salınatug'in da'ramat	Salıq stavkası
En' kem is haqının' bir esesine shekem	0 protsentli stavkada
En' kem is haqının' bir esesinen (+Isum) bes esesi mug'darına shekem	En' kem is haqı mug'darının' eki esesinen asatug'in summadan 7,5 protsenti
En' kem is haqının' altı esesinen (+Isum) on esesi mug'darına shekem	En' kem is haqı mug'darının' altı esesinen asatug'in summadan 17 protsent
En' kem is haqının' on esesi (+1 sum) ha'm onnan joqarı mug'darda	En' kem is haqı mug'darının' on esesinen asatug'in summadan 23 protsent

Fizikalıq ta'replerge to'lenetug'in dividendler ha'm protsentlerge 10 protsentlik stavka boyınsha to'lew dereginde salıq salınadı. Bunda Salıq salıw maqsetinde dividendlerge aktsiyalar boyınsha ha'm de bahalı qag'azlardan alınatug'in da'ramatlar kiredı. Protsentlerge qarız minnetlemeleri ha'm xojalıq ju'ritıwshı subektin' ustav fondına u'lesli qatnasıwınan keletug'in da'ramatlar ha'm basqalar kiredı.

Salıq nızamshıdıg'ına muwapıq fizikalıq ta'replerdın' Salıq salınatug'in da'ramatına to'mendegiler kiritilmeydı:

- miynet sha'rtnaması biykar etilgende to'lenetug'in en' kem is haqının' on eki ese ko'lemindegi jumıstan bosatıw napaqası;
- alınatug'in alimentler;
- joqarg'ı oqıw orınları, ka'sip-o'ner kolledjleri ha'm de olardm' bazasında sho'lkemlestirilgen biznes mektepleri oqıwshılarına tayinlang'an stipendiyalar;
- ma'mleketlik pensiyalar;
- qan tapsirg'ani ushın alatug'in summalar;
- fizikalıq ta'replerdın' jeke mu'lkin satıw na'tiyjesinde alatug'in summalar;
- miyras etip qaldırıw ha'm sawg'a etiw na'tiyjesinde aling'an summalar;
- ma'mleketlik zayomlar, obligatsiyalar ha'm lotoreyalar boyınsha utıslar;
- puqaralardın' qamsızlandırıw boyınsha alatug'in summaları;
- bir jil dawamında berilgen materiallıq ja'rdem summaları;
- depozit sertifikatlar boyınsha da'ramatlar, banklerdegi amanatlar ha'm ma'mleketlik g'a'ziyne minnetlemeleri boyınsha protsentler ha'm utıslar.

Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatına salınatug'in Salıqtı to'lewden to'mendegiler tolig'insha azat etiledı:

- shet ma'mleketlerdın' diplomatiyalıq wa'killiklerinin' baslıqları ha'm ag'zaları ha'm de konsullıq ma'kemelerdın' lawazımlı shaxsları (a'meldarlari), olardın' o'zleri menen birge jasaytug'in semya ag'zaları, egerde olar O'zbekistan Respublikası puqarası bolmasa, O'zbekistan Respublikasındag'ı dereklerden alınatug'in, diplomatiyalıq ha'm konsullıq xizmeti menen baylanıslı bolmag'an

da'ramatlaridan tashqari barcha da'ramatlarini boyinsha;

- shet ma'mleketlaridan' diplomatiyalik vakilliklarining' ham konsullik makemelerining' administrativ-texnik xizmetkerleri ham olardan' o'zleri menen birge jasiyatug'in shan'araq ag'zalari;

- shet ma'mleketlaridan' diplomatiyalik vakilliklariga, konsullik makemeleriga xizmet ko'rsitetug'in xizmetkerler quramiga kirgen adamlar, egerde ular O'zbekistan Respublikasi puqarasi bolmasa yaki O'zbekistan Respublikasida turaqli jiasamas o'z xizmetinen alatug'in barcha da'ramatlarini boyinsha;

- shet ma'mleketlaridan' diplomatiyalik vakilliklari ham konsullik makemeleri xizmetkerlarining' u'yerinde islewshiler, eger de ular O'zbekistan Respublikasida turaqli jiasamas O'zbekistan Respublikasi puqarasi bolmasa, o'z xizmetinen alatug'in barcha da'ramatlarini boyinsha;

- qorg'anaw, ishki isler ham ayriqsha jag'daylar ministrliklarining', milliy qa'wipsizlik xizmetinin' a'skeriy xizmetkerleri, ishki isler organlari ham bajixana organlarinin' a'piwayi xizmetkerleri ham basliqlari quramiga kiriwshiler;

- lawazim da'rejeleri bar prokuratura organlari xizmetkerleri.

3.3. Shet ellik fizikalik ta'replardan' da'ramatiga Salix salıwdan' o'zgeshelikleri

Shet ellik fizikalik ta'replerge O'zbekistan Respublikasi aymag'ında O'zbekistan Respublikasının' xalix - aralix sha'rtnamalarında belgilengen o'zgesbeliklerdi esapqa alg'an jag'dayda Salix salınadı.

Rezident shet ellik fizikalik ta'repten O'zbekistan Respublikasi puqarasi siyaqli fizikalik ta'repler da'ramatiga salinatug'in Salix o'ndiriledi.

Rezident emes shet ellik fizikalik ta'replerden qay aymaqta to'legenine qaramastan O'zbekistan Respublikasındag'i dereklerden aling'an da'ramatlarini boyinsha fizikalik ta'repler da'ramatiga salinatug'in Salix o'ndiriledi.

Salix salıw maqsetinde rezident emes fizikalik ta'repler O'zbekistan Respublikasida turaqli ma'keme arqali xizmetin a'melge asiratug'in rezident emes sipatında yaki turaqli ma'keme menen baylanista bolmag'an rezident emes ta'rep sipatında qaraladı.

O'zbekistan Respublikasida turaqli ma'keme arqali xizmetin a'melge asiratug'in rezident emes fizikalik ta'rep ma'keme menen baylanisli bolg'an O'zbekistan Respublikasındag'i dereklerden aling'an da'ramatlarini boyinsha Salix to'lewshi esaplanadı.

Shet ellik fizikalik shaxslardan Salixlar ham jiyimlardi o'ndiriw tiyisli shet ma'mlekette O'zbekistan Respublikasının' fizikalik ta'replerine tap usınday shara-ilajlar ko'rilgen jag'dayda o'z ara kelisim tiykarında toqtatılıwı yamasa shekleniwı mu'mkin.

3.4. Salix boyinsha esap-sanaqti tapsırıw ham to'lew mu'ddetleri tiykarg'i jumis ornınan alinatug'in miynet haqi to'lemleri ham basqa to'lemlerden fizikalik ta'replardan' da'ramatlariga salinatug'in Salixti esaplap shıg'arıw jil basınan o'sip barıwshı juwmaq penen olardi esaplap jazıwdan' bansına qarap Salix salinatug'in ja'mi da'ramat summasınan a'melge asırıladı.

Puqara bir jil dawamında tiykarg'ı jumıs (xizmet, oqıw) ornın o'zgeritse, ol jan'a jumıs ornındag'ı buxgalteriyag'a da'slepki is haqı alg'ang'a deyin belgilengen forma boyınsha usı jılda to'lengen da'ramatlar ha'm de uslap qalın'ın Salıq summası haqqındag'ı mag'lıwmatnamanı tapsırıwı sha'rt.

Jan'a jumıs (xizmet, oqıw) ornı boyınsha Salıqtı esaplap shıg'arıw kalendar jılı basınan ilgergi ha'm jan'a jumıs (xizmet, oqıw) ornında alın'ın ja'mi da'ramattan kelip shıqqan halda a'melge asırıladı.

Aldın'ı jumıs ornınan mag'lıwmatnama tapsırılmag'ın yaki Salıq to'lewshinin' identifikatsiya nomeri tapsırılmag'ın jag'daylarda Salıq salınatug'ın da'ramattan en' joqarı stavka boyınsha Salıq o'ndiriledi. Mag'lıwmatnama keyinirek tapsırılса, bunday jag'dayda, o'ndirilgen salıq summası ulıwma belgilengen ta'rtipte qayta esaplanıladı.

Tiykarg'ı bolmag'ın jumıs ornınan da'ramat alg'ın fizikalıq ta'repler da'ramatınan alın'ın da'ramatlar, jumısalg'ın qa'rejetler ha'm uslang'ın Salıq summası haqqındag'ı tapsırıl'ın deklaratsiya mag'lıwmatları boyınsha Salıq xizmeti organi ta'repınen da'ramat salıg'ın'ın aqırg'ı summası esaplap shıg'arıladı. fizikalıq ta'replerdın' da'ramatına salınatug'ın Salıqtı uslap qalıw ha'm byudjetke o'tkiziw ushın yuridikalıq ta'rep juwapker. Salıq summası uslap qalınbag'ında yuridikalıq ta'rep uslap qalınbag'ın Salıq summasın ha'm de usıg'ın baylanıslı ja'riyma ha'm penyalardı byudjetke to'lewi sha'rt, Yuridikalıq ta'repler to'mendegilerdi orınlawı sha'rt esaplanadı:

1. Salıq da'wiri tamanlang'ınnan son' otiz ku'n ishinde ma'mleketlik salıq organlarına da'ramatlar alg'ın fizikalıq ta'repler haqqında (tiykarg'ı jumıs ornı boyınsha da'ramatlar alg'ın fizikalıq ta'replerden tisqarı) belgilengen formada mag'lıwmatnama tapsırıwı sha'rt, onda to'mendegiler ko'rsetiledi:

- Salıq to'lewshinin', fizikalıq ta'reptin' identifikatsiya nomeri;
- Salıq to'lewshinin' familiyası, ismi, atasının' ismi, turaqlı jasaw ma'nzili;
- o'tken Salıq da'wirinin' juwmaqları boyınsha da'ramatlardı ulıwma summası ha'm fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ın'ın uslap qalın'ın ulıwma summası;

- salıq agentinin' identifikatsiya nomeri;

- Salıq agentinin' atı, jaylasqan jeri (pochta ma'nzili);

Jıldın' ha'r shereginde, esap beriw da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'nine deyin, jıl juwmaqları boyınsha bolsa jıllıq finans esabın tapsırıw mu'ddetinde ma'mleketlik Salıq organlarına esaplang'ın ha'm a'melde to'lengen da'ramatlar summaları haqqında mag'lıwmatlardı belgilengen formada tapsırıwı sha'rt. Bankte esap betine iye bolg'ın yuridikalıq ta'repler ushın fizikalıq ta'repler da'ramatına salınatug'ın Salıqtı to'lew sa'nesi Salıq to'lewshi esap betinen qarjılar esaptan shıg'arıl'ın ku'n esaplanadı. Ma'mleketlik salıq organları ta'repınen esaplap shıg'arıl'ın fizikalıq ta'repler da'ramatına salınatug'ın Salıqtı to'lew, to'lew xabar-namasında ko'rsetilgen mu'ddetlerde a'melge asırılıwı kerek.

3.5. Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatların deklaratsiya usılında Salıqqa tartıw ta'rtibi

Deklaratsiya-Salıq ma'kemelerine Salıq to'lewshi fizikalıq ta'replerden tapsırilatug'ın ha'm o'z ishine alıng'an da'ramatlar ha'm usı da'ramatlar menen baylanıslı qa'rejetler haqqındag'ı mag'lıwmatlardı alatug'ın ha'm de Salıq to'lewshinin' esaplang'an Salıqların o'z erki menen ha'm belgilengen waqıtta ma'mleketlik byudjetke to'lewge ma'jbu'r etetug'ın hu'jjet esaplanadı.

Salıq kodeksine muwapıq fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jıllıq da'ramatı haqqındag'ı deklaratsiya to'mendegi jag'daylarda Salıq organlarına tapsırıladı:

- mu'lkten alıng'an da'ramatı, ilim, a'debiyat ha'm iskusstvo shıg'armaların do'retkeni ha'm de olardan paydalang'anı ushın avtor sıpatında alıng'an da'ramat;
- tiykarg'ı bolmag'an jumıs ornınan da'ramat alg'an fizikalıq ta'repler;
- Rezident - shet ellik fizikalıq ta'repten. Fizikalıq ta'repler turaqlı jasaw ornındag'ı ma'mleketlik salıq organlarına ja'mi jıllıq da'ramatları haqqında deklaratsiyanı to'mendegi mu'ddetlerde tapsırıwı kerek:
  - tiykarg'ı bolmag'an jumıs ornınan (O'zbekistan Respublikasındag'ı, sonday-aq onin' aymag'ınan tisqarıdag'ı dereklerden) da'ramat alg'an rezident-fizikalıq ta'repler esap beriw jılınan keyingi jıldm' 1-aprelinen keshiktirmey;
  - resident shet ellik fizikalıq ta'repler na'zerde tutilıp atırg'an da'ramatlar haqqında O'zbekistan Respublikasına kelgen ku'nnen baslap bir ay dawamında belgilengen formada.

Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatına salınatug'ın Salıqtı to'lew deklaratsiya tapsırıw arqalı salıqlar to'mendegi mu'ddetlerde to'lenedi:

- tiykarg'ı bolmag'an jumıs ornınan da'ramat alg'an resident fizikalıq ta'repler ja'mi jıllıq da'ramatı haqqındag'ı deklaratsiya mag'lıwmatları boyınsha esap beriw jılınan keyingi jıldın' 1 iyunınan keshikpey, jıl dawamında qayta esaplang'anda - deklaratsiya ma'mleketlik Salıq organlarına tapsırılğ'an ku'nnen baslap bir ay ishinde;
- fizikalıq ta'repler - O'zbekistan Respublikasının' rezidentleri esaplap shıg'arılğ'an da'ramat salıg'ın shet ma'mlekette jaylasqan esap betinen shet el valyutasında to'lewi mu'mkin. Bunda fizikalıq ta'replerden alınatug'ın, milliy valyutada ko'rsetilgen salıq fizikalıq ta'replerden alınatug'ın da'ramat salıg'ı to'lengen sa'nede O'zbekistan Respublikası Oraylıq banki ta'repinen belgilengen kurs boyınsha shet el valyutasında qayta esaplap shıg'ıladı.

Tema №4	QOSIMSHA QUN SALIG'I
----------------	-----------------------------

1. Lektsiya sabag`in oqitw tehnologiyasi.

Waqtı – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Vizual
Oqıw sabag`ının` rejesi	<p>4.1. Qosımsha qun salıg'ı haqqında tu'sinik. Salıqtın` ekonomikalıq ma'nisi ha'm on in' engiziliwi</p> <p>4.2. Salıq to'lewshilerdın` quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları</p> <p>4.3. Qosımsha qun salıg'in esaplaw ta'rtibinin' o'zine ta'n o'zgeshelikleri</p> <p>4.4. Qosımsha qun salıg'in byudjetke to'lew ha'm esap - sanaqlardı tapsırıw mu'ddetleri</p> <p>4.5. Import tovarlarına ha'm import etiletug'in jumıslarg'a, xizmetlerge, qosımsha qun salıg'in esaplaw ta'rtibi</p>
Oqıw sabag`ının` maxseti: Salıq to'lewshilerdın` quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları Qosımsha qun salıg'in esaplaw ta'rtibinin' o'zine ta'n o'zgeshelikleri. Qosımsha qun salıg'in byudjetke to'lew ha'm esap - sanaqlardı tapsırıw mu'ddetleri haqqında tu`sinik beriw.	
Pedagogik uazıypalar: Qosımsha qun salıg'ı haqqında tu'sinik. Salıqtın` ekonomikalıq ma'nisi ha'm on in' engiziliwi Salıq to'lewshilerdın` quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları Qosımsha qun salıg'in esaplaw ta'rtibinin' o'zine ta'n o'zgeshelikleri Qosımsha qun salıg'in byudjetke to'lew ha'm esap - sanaqlardı tapsırıw mu'ddetleri haqqında tu`sindirip beredi.	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: <ol style="list-style-type: none"> 1. Qosımsha qun salıg'ı qalay qa'liplesedi? 2. Qosımsha qun salıg'ı birinshi ma'rte qaysı ma'mlekette ha'm kim ta'repinen engizilgen? 3. Qosımsha qun salıg`ının' ma'mleketlik byudjet da'ramatların qa'liplestiriwdegi a'hmiyeti qanday?</li> <li>4. Qosımsha qun salıg`ın qanday ta'repler to'leydi? 5. Qosımsha qun salıg`ının' obekti qalay anıqlanadı?</li> <li>6. Salıqqa tartılatug`ın aylamı (oborot) degende neni tu'sinesiz ekenligin aytıp beredi?
Oqitw usılı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanıstıradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Seminar” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabil etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	4.6. Qosımsha qun salıg`ı haqqında tu`sinik. Salıqtın` ekonomikalıq ma`nisi ha`m on in` engiziliwi 4.7. Salıq to`lewshilerdın` quramı, Salıq obekti ha`m salıq stavkaları 4.8. Qosımsha qun salıg`ın esaplaw ta`rtibinin` o`zine ta`n o`zgeshelikleri 4.9. Qosımsha qun salıg`ın byudjetke to`lew ha`m esap - sanaqlardı tapsırıw mu`ddetleri 4.10. Import tovarlarına ha`m import etiletug`ın jumıslarg`a, xızmetlerge, qosımsha qun salıg`ın esaplaw ta`rtibi	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqish Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2. Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “ Qosımsha qun salıg`ın ” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<p>Qosımsha qun salıg`ı qalay qa`lipeledi?</p> <p>Qosımsha qun salıg`ı birinshi ma`rte qaysı ma`mlekette ha`m kim ta`repinen engizilgen?</p> <p>Qosımsha qun salıg`ının` ma`mleketlik byudjet da`ramatların qa`lipelestiriwdegi a`hmiyeti qanday?</p> <p>Qosımsha qun salıg`ın qanday ta`repler to`leydi?</p> <p>Qosımsha qun salıg`ının` obekti qalay anıqlanadı?</p>
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
<p>Pedagogik wazıypalar:</p> <ul style="list-style-type: none"> - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw;</li> <li>- bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirini qalıpelestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw;</li> <li>- kommuniksıya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw; 	<p>Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri:</p> <p>Talaba:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Qosımsha qun salıg`ı qalay qa`lipeledi? 2. osımsha qun salıg`ı birinshi ma`rte qaysı ma`mlekette ha`m kim ta`repinen engizilgen?</li> <li>3. Qosımsha qun salıg`ının` ma`mleketlik byudjet da`ramatların qa`lipelestiriwdegi a`hmiyeti qanday?</li> <li>4. Qosımsha qun salıg`ın qanday ta`repler to`leydi? 5. Qosımsha qun salıg`ının` obekti qalay anıqlanadı? 6. Salıqqa tartılatug`ın aylanıs (oborot) degende neni tu`sinisiz? 7. Qosımsha qun salıg`ının` stavkaları ha`m olardı qollaw ta`rtibi qanday? 8. Nól da`rejeli stavka qaysı tovarlar (jumıs ha`m xızmet) ushın qollanıladı? 9. Esap-kitap fakturalar qalay toltırılıdı ha`m onda qosımsha qun salıg`ı qaysı punktlerde ko`rsetiledi?</li> <li>10. Qosımsha qun salıg`ın to`lew ha`m esabın tapsırıw ta`rtibi qanday? –larına juwap beredi
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma “Vena”.
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppa, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğ`an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmunı	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppı bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppı ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, aniqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Qosımsha qun salıg`ı qalay qa`lipleseadı?
2. Qosımsha qun salıg`ı birinshi ma`rte qaysı ma`mlekette ha`m kim ta`repinen engizilgen?
3. Qosımsha qun salıg`ının` ma`mleketlik byudjet da`ramatların qa`liplestiriwdegi a`hmiyeti qanday?
4. Qosımsha qun salıg`ın qanday ta`repler to`leydı?
5. Qosımsha qun salıg`ının` obekti qalay aniqlanadı?
6. Salıqqa tartılatug`ın aylanıs (oborot) degende neni tu`sinesiz?
7. Qosımsha qun salıg`ının` stavkaları ha`m olardı qollaw ta`rtibi qanday?
8. Nol da`rejeli stavka qaysı tovarlar (jumıs ha`m xızmet) ushın qollanıladı?
9. Esap-kitap fakturalar qalay toltırıladı ha`m onda qosımsha qun salıg`ı qaysı punktlerde ko`rsetiledi?
10. Qosımsha qun salıg`ın to`lew ha`m esabın tapsırıw ta`rtibi qanday?

4.QOSIMSHA QUN SALIG'I

- 4.1 Qosimsha qun salig'i haqqında tu'sinik. Salıqtın' ekonomikalıq ma'nisi ha'm on in' engiziliwi
- 4.2 Salıq to'lewshilerdın' quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları
- 4.3 Qosimsha qun salig'in esaplaw ta'rtibinin' o'zine ta'n o'zgeshelikleri
- 4.5 Qosimsha qun salig'in byudjetke to'lew ha'm esap - sanaqlardı tapsırıw mu'ddetleri
- 4.6 Import tovarlarına ha'm import etiletug'in jumıslarg'a, xizmetlerge, qosimsha qun salig'in esaplaw ta'rtibi

4.1. Qosimsha qun salig'i haqqında tu'sinik. Salıqtın' ekonomikalıq ma'nisi ha'm onn' engiziliwi

Ha'zirgi waqıtta O'zbekistan Respublikasında ha'm xalıq aralıq salıq a'meliyatında jan'apay Salıqlardıń tiykarg'ı tu'rlerinen biri qosimsha qun salig'i bolıp esaplanadı.

Qosimsha qun salig'i ha'r bir o'ndiris basqışında ha'm realizatsiya protsesinde o'ndiriletug'in ko'p qırılı jan'apay Salıq bolıp esaplanadı.

Qosimsha qun o'zinin' ekonomikalıq ma'nisine qaray, satılğ'an o'nimler, orınlang'an jumıslar ha'm ko'rsetilgen xizmetlerdın' qunı menen islep shıg'arıw protsesinde tutinilğ'an tovarlar, shiyki zatlar ha'm xizmetlerdın' qunı ortasındag'ı, ayırmadan ibarat.

Qosimsha qun salig'ına ta'n bolğ'an a'hmiyetli o'zgesheliklerdın' biri, sonnan ibarat, Salıqqa tartıwdın' obekti bolıp, tek g'ana ishki bazardag'ı tovar aylanısı emes, ba'lkim elimizdegi ka'rxanalardıń sırtqı bazarlardag'ı tovar aylanısı da esaplanadı.

Ekonomikalıq a'debiyatlarda, ko'pshilik jag'daylarda, qosimsha qun salig'in «Evropasha» Salıq dep te ataydı.

Ha'zirgi waqıtta qosimsha qun salig'i Evropa awqamına ag'za bolğ'an ellerdın' ma'mleketlik byudjetlerinin' da'ramatların qa'liplestiriwde a'hmiyetli orın iyeleydi. Evropa ellerinde jan'apay Salıqlardıń roli AQSh, Yapomya, Kanada ha'm Avstraliyag'a qarag'anda joqarıraq. Bolmaslıqlarınin' O'zbekistan Respublikası ushın a'meliy a'hmiyeti sonnan ibarat, elimizdegi tovar aylanısınin' aytarlıqtay bo'legi Rossiya Federatsiyasına, Ukraina ha'm Qazaqstan Respublikalarına tuwrı keledi. O'zbekistan Salıq sistemasında qosimsha qun salig'i 1992-jıldan berli a'mel qılmaqta. Bul Salıq aylanıstan alinatug'in Salıq ha'm satıwdan alinatug'in Salıqlar ornına, aktsiz salıg'i menen birge kirgizilgen. Bul Salıqtın' aylanıs salıg'ınan ayırmashılıg'ı tek g'ana qosimsha qunnan o'ndiriledi. Aylanıs salıg'i bolsa, bir ma'rte ulıwma aylanıstan alinatug'in edi. Qosimsha qun salıg'i bolsa o'ndiristin' ha'm de aylanıs protsesinin' ha'r bir basqışınan alınadı.

O'zbekistan Respublikası ma'mleketlik byudjetinin' da'ramat deregi sıpatında qosimsha qun salıg'i ha'zirge shekem o'zinin' belgili ornın ha'm a'meliy

a'hmiyeting saqlap kiyatir. Ma'selen, O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' 2009-jul 22-dekabrdegi PQ 1245-sanlı «O'zbekistan Respublikasının' 2010-julg'ı tiykarg'ı makroekonomikalıq ko'rsetkishlerinin' prognozi ha'm Ma'mleketlik byudjet parametrleri haqqında»g'ı qararına muwapıq 2010-julda qosımsha qun salıg'ının' ma'mleketlik byudjet da'ramatlarının' quramındag'ı salmag'ı 29,6 protsenti, jan'apay Salıqlar quramında bolsa 59,9 protsenti qurag`an bolsa 2015-julda O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' 2014-jul 4-dekabrdegi PQ 2270-sanlı «O'zbekistan Respublikasının' 2015-julg'ı tiykarg'ı makroekonomikalıq ko'rsetkishlerinin' prognozi ha'm Ma'mleketlik byudjet parametrleri haqqında»g'ı qararına muwapıq 2015-julda qosımsha qun salıg'ının' ma'mleketlik byudjet da'ramatlarının' quramındag'ı salmag'ı 29,6 protsenti, jan'apay Salıqlar quramında bolsa 56, protsenti qurawı boljaw etilgen.

Usı ko'rsetkishler qosımsha qun salıg'ının' byudjet da'ramatlarının' tiykarg'ı deregi ekenligin bildiredi.

4.2. Salıq to'lewshilerdın' quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları

Qosımsha qun salıg'ının' to'lewshileri bolıp, a'meldegi nızam hu'jjetlerine tiykarlanıp, usı Salıqtın' byudjet aldında esap-sanag`ın a'melge asırıwshı isbilermenlik xizmeti menen shug'ıllanıwshı yuridikalıq ta'repler tu'siniledi. Bularg'a:

- a'melge asırılıp atırg'an Salıq salınatug`ın aylanıslar ushın qosımsha qun salıg`ın to'lew boyınsha minnetleme ju'kletilgen O'zbekistan Respublikasının' rezidentleri bolmag'an yuridikalıq ta'repler;

- tovarlardı O'zbekistan Respublikası aymag`ına import etiwshi yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler (o'zinin' mu'tajlikleri ushın bajisiz alıp kiriw normaları shen'berinde tovarlar alıp kiriwshi fizikalıq ta'replerden tısqarı).

Kommertsiyalıq emes sho'lkemler (isbilermenlik xizmeti shen'berinde tovarlardı, jumıslardı, xizmetlerdı realizatsiya etiw aylanısları bug'an kirmeydı) ha'm de Salıq salıwdın' a'piwayılastırılğ'an ta'rtibi boyınsha Salıq to'lewshiler qosımsha qun salıg'ının' to'lewshileri bolıp esaplanbaydı.

A'meldegi Salıq kodeksının' 198-statyasına muwapıq qosımsha qun salıg'ının' obekti bolıp, tovarlardı (jumıs, xizmet) realizatsiya etiw aylanısı ha'm de tovarlardın' importi esaplanadı.

Tovarlardı (jumıs ha'm xizmetlerdı) realizatsiya etiw aylanısı degende ju'klep jo'netilgen tovarlar (jumıs ha'm xizmetler) qunı tu'sindiriledi, yag'nıy ju'klep jo'netilgen tovarlar (jumıs ha'm xizmetler) ushın qarjısının' kelip tu'sıw da'wirine qaramastan ka'rxana qosımsha qun salıg'ı boyınsha byudjet aldında esap-sanaqların a'melge asırıwı sha'rt.

Salıq salınatug`ın import degende O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag`ına alıp kiriletug'in tovarlar esaplanadı (qosımsha qun salıg`ınan azat etilgen import tovarlardan tısqarı).

Salıq kodeksine muwapıq to'mendegiler tovarlardı (jumıslardı, xizmetlerdı) realizatsiya etiw aylanısı esaplanbaydı:

- Salıq to'lewshinin' qa'rejetleri sıpatında qaralatug`ın, onin' o'zinin' mu'tajlikleri ushın tovar beriw, jumıslar orınlaw, xizmetler ko'rsetiw;

- bir yuridikalıq ta'reptin' bir ta'repinen basqa bir strukturalıq bo'limine

o'ndiris talapları (zavod ishki aylanısı) ushın jumıslardıń orınlanıwı, xızmetler ko'rsetiliwi;

- Salıq to'lewshinin' o'zinin' mu'tajlikleri ushın o'z ku'shi menen qurılıs-montaj jumısların orıtlawı;

- girew qunına iye bolg'an qaytanlatug`ın taranı sol esaptan shiyshe ıdıstı jo'netiw;

- tamamlanbag'an qurılıstın' tiykarg'ı quralların, materiallıq emes aktivlerin ha'm obektlerin mutqa beriw;

- banklardın' tovarın-mu'lkin o'z filiallarına beriw;

- a'piwayi shirket sha'rtnaması boyınsha sheriktin' (qatnasıwshının') u'lesi sıpatında tovarlardı (jumıslardı, xızmetlerdı), basqa tovar-mu'lkti ha'm mu'lk huquqların beriw;

- tovarlardı ha'm basqa tovar-mu'lkti qayta islew tiykarında beriw;

- isenimli basqarıw sha'rtnaması tiykarında tovar-mu'lkti mu'lk iyesinin' isenimli basqarıwshıg'a beriw ha'm basqa nızamshılıqta ko'zde tutilg'an aylanıslar.

O'zbekistan Respublikasında qosımsha qun salıg`ının' stavkası 1992-jılı 30 protsenti qurag'an bolsa, bu'gingi ku'нге shekem bir neshe ma'rte o'zgerildi. Ma'selen, 1996-jılı 17 protsenti, 1997-jılı 18 protsenti, ayırım azıq-awqat o'nimleri tu'rlerine (un, nan, go'sh, su't ha'm su't o'nimleri) bolsa kemeytilgen 10 protsenti stavkada belgilendi. 1999-jilda respublikada qosımsha qun salıg`ının' 3 tu'rli stavkası (20%, 15%, ha'm 0%) a'melde qollanıldı.

2000-jıldan ha'zirgi 2015 jılǵa deyin salıq kodeksine muwapıq respublikamızda 20 protsenti ha'm «0» protsenti stavka qollanılıp kelinmekte. 2016 jıl dawamında da bull stavka saqlanıp qalmaqta.

Ulıwma alg'anda «0» da'rejeli stavka degende ka'rxana islep shıg'arıp atırg'an tovarlardın' (orınlang'an jumıs, xızmetlerdin') qunına qosımsha qun salıg'ı qollanılmaydı, yag'niy «nolge» ten' degeni.

To'mendegilerge «0» da'rejeli stavka boyınsha Salıq salınadı:

- tovarlardın', sonday-aq, O'zbekistan Respublikası aymag`ınan tısqarında orınlanatug`ın jumıslardıń (ko'rsetiletug`ın xızmetlerdin') erkin konvertatsiya qılınatug`ın valyutadag'ı eksportına, usı esaptan, g'a'rezsiz ma'mleketler doslıg'ı awqamı (G'MDA) ellerine jetkizip beriliwine, eger O'zbekistan Respublikasının' xalıq aralıq sha'rtanamalarında basqasha qag'ıyda na'zerde tutilmag'an bolsa;

- shet el diplomatiyalıq wa'killikleri ha'm de olarg'a ten'lestirilgen wa'killiklerdin' ra'smiy paydalanıwı ushın realizatsiya etiletug`ın tovarlarg'a (jumıs ha'm xızmet);

- suw menen ta'miyinlew, ıssılıq penen ta'miyinlew, kanalizatsiya ha'm gaz benen ta'miyinlew boyınsha xalıqqa ko'rsetiletug`ın kommunal xızmetlerge;

- shet ma'mleketlerdin' O'zbekistan Respublikası aymag'ı arqalı alıp o'tiletug`ın tranzit ju'klerin tasıw boyınsha ko'rsetiletug`ın xızmetlerge, bularg'a jolawshılar, bagajılar ha'm poshtanı xalıq aralıq bag'darlarda tasıw.

2006-jıldan baslap awıl xojalıg'ı o'ndirisinin' talapları ushın awıl-xojalıq ka'rxanalarına jetkizip beriletug`ın mineral to'ginler ha'm janilg'i-maylaw materiallarına «0» da'rejeli stavka biykar etildi.

4.3. Qosimsha qun salig`in esaplaw ta'rtibinin' o'zine ta'n o'zgesheliklari Salıq nızamshılıg'ına tiykarlanıp qosimsha qun salıg`ının' esaplanıwı Salıq to'lewshilerdın' alıp barıp atırg'an operatsiyalarına baylanıslı tu'rde salıqqa tartılatug'ın bazanı anıqlawdın' o'zine ta'n o'zgesheliklari bar.

Respublikamızda qosimsha qun salıg'ı engjzilgennen baslap Salıqtı esaplawdın' eki tu'rdegi usılı a'mel qılğ'an, yag'nıy islep shıg'arılğ'an tovarlardı jo'neltıw, jumıslardı orınlaw ha'm xızmetler ko'rsetıw, boyınsha esapqa alıw usılı yaki esap-kitap faktura usılı ha'm ko'tere ha'm usaqlap satıw sawdası, da'ldalshılıq xızmetin ko'rsetıw salalarında esaptan shıg'arsw usılı qollanılg'an.

1992-jıldan 1994-jılğ'a deyin sawda ha'm ulıwma awqatlanıw ka'rxanalari qosimsha qun salıg`ının' to'lewshisi bolıp esaplanar edı. 1994-jıldan olar byudjetke qosimsha qun salıg'ı ha'm payda salıg`ının' ornına jalpı da'ramat salıg`ın ha'm de mu'lk salıg`ın to'leytug'ın boldı.

Qosimsha qun salıg`ın esaplawdın' «esapqa alıw, esap faktura» usılının' ma'nisi sonnan ibarat, byudjetke to'lenıwi lazim bolg'an salıq summası islep shıg'akılğ'an o'nimlerge (xızmetlerge) esaplang'an Salıq mug'darman usı o'nimdı islep shıg'arıw ushın satıp alıng'an shiyki zat, materiallar ushın to'lengen salıq mug'darın shıg'arıp taslaw job menen anıqlanadı.

To'mendegi sha'rtlerdı okınlag'an jag'dayda esapqa alıw a'melge asırıladı:

- birinshiden, bul tovar ha'm xızmetler haqıyqatında esap beriw da'wirinde satıp alıng'an bolıwı kerek;
- ekinshiden, olar boyınsha tovar jetkiziwshiden esap-faktura toltırılğ'an bolıwı kerek;
- u'shinshiden, olar Salıqqa tartılatug`ın xızmette isletilgen bolıwı kerek.

Respublikamızda 1998-jılđa Salıq kodeksi engiziliwı menen birge esap-kitap fakturalar kiritilgen bolıp, ol kiristegi Salıq summasın esapqa alıw ushın tiykarg'ı hu'jjet esaplandı. Bul ta'rtipdegi esaplaw mexanizmi 1999-jılğ'a deyin a'meliyatta qollanılıp kelindi ha'm onın' ayırım kemshiliklari bar edı. Bular:

- o'ndıriske saplang'an shiyki zat ha'm materiallarg'a esaplang'an Salıq summasının' byudjet penen esap-sanaqta shegiriliwı ka'rxanalardın' aylanıs qarjılanın' shekleniwine alıp keldi;
- qosimsha qun salıg`ın esap-kitap faktura tiykarında esaplaw mexanizmi islemedi, sebebi a'melde esap-kitap fakturada ko'rsetilgen Salıq summası byudjetke esapqa alıp barıwda tiykar bolmadı;
- bunday esaplaw ta'rtibi xalıq aralıq salıq a'meliyatındag'ı qosimsha qun salıg`ın esaplaw printsiplerine qarsı keletug`ın edı.

Usı jag'daylar tallanıp, u'yrenilip 1999-jıldan baslap qosimsha qun salıg`ın esaplaw mexanizmi o'zgartirildi ha'm xalıq aralıq a'meliyatqa, qosimsha qun salıg`ın esaplaw printsiplerine sa'ykeslestirildi. 1999-jıldan qosimsha qun salıg`ın esaplawdın' jan'a ta'rtibinin' engiziliwi, onı esaplawdın' a'piwayılastırılğ'an mexanizminin' qollanılıwına alıp keldi, yag'nıy esap-kitap faktura usılının' islep ketıwin ta'miyinledi ha'm bunda materiallıq resurslardın' o'ndıriske sanplanıwına qaramastan, esap beriw da'wirinde satıp alıng'an materiallıq resurslarg'a to'lengen Salıq summası esap-kitap faktura tiykarında byudjet penen esap-sanaqqa alıp barılatug`ın boldı.

4.4. Qosimsha qun salig`in byudjetke to'lew ha'm esap-sanaqlardi tapsiriv mu'ddetleri

Qosimsha qun salig'i boyinsha esap-sanaqlardi ka'rxana o'sip bariwshi juwmaq penen dizimnen o'tken jerindegi ma'mleketlik saliq ma'kemelerine ha'r ayda, esap beriw ayinan keyingi aydin' 25-ku'ninen keshiktirmesten ha'm jil juwmaqlari boyinsha jilliq finansliq esapti tapsiriv mu'ddetinde, qosimsha qun salig`in to'lewshiler esaplang'an mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar jildin' ha'r shereginde esap beriw da'wirinen keyingi aydin' 25-ku'ninen keshiktirmey, jil juwmaqlari boyinsha bolsa jilliq finansliq esap tapsirilg'an mu'ddette tapsiriladi.

Salig to'lewshiler qosimsha qun salig`inin' esap-sanaqlari menen bir waqıtta esap beriw da'wiri dawamında aling'an tovarlar (jumislar, xizmetler) boyinsha esap kitap fakturalar reestrin de tapsiradi. Esap-kitap fakturalar reestrinin' forması ma'mleketlik saliq komiteti ta'repinen belgilenedi.

Esap-sanaqlardi o'z waqtında tapsirmag'an jag'dayda ka'rxana ha'm onin' lawazimli shaxslarina Ma'mleketlik Salig ma'kemeleri ta'repinen finansliq ha'm administrativlik jaza-sharalarinn' qollanilwına alıp keledi. 1998-jil 1-yanvardan O'zbekistandag'i barliq ka'rxanalar ha'm sho'lkemler ushin, tovarlardı satqanda, jumis ha'm xizmetler ko'rsetkende esap-kitap fakturam toltiriv nizam tiykarında sha'rt dep belgilendi.

Salig kodeksine muwapiq qosimsha qun salig`inin' to'lewshisi bolmag'an, sonday-aq qosimsha qun salig`in to'lewden azat etilgen aylanisti a'melge asirip atirg'an yuridikaliq ta'repler «Qosimsha qun salig'i suminasız» degen shtampın basadi, eger shtamp bolmasa qolda jazıp qoyadi ha'm 8-u'stindi toltirmaydi.

4.5. import tovarlarina ha'm import etiletug`in jumislarg'a, xizmetlerge, qosimsha qun salig`in esaplaw ta'rtibi Import etiletug`in tovarlardin' qosimsha qun salig`in to'lewshileri bolip, tovarlardı import etetug`in yuridikaliq ta'repler, sonday-aq, baji to'lemesten o'z mu'tajlikleri ushin normadan artiqsha tovarlar alıp kiretug`in fizikalıq ta'repler esaplanadi (demek, fizikalıq ta'repler de tikkeley qosimsha qun salig`inin' to'lewshisi bolıwı mumkin).

Qosimsha qun salig'i salinatug`in obekt bolip, O'zbekistan Respublikasinn' bajixana nizamlarina sa'ykes belgilengen bajixana rejimlerine muwapiq O'zbekistan aymag`ına import etiletug`in tovarlar esaplaniladi.

Tovar degende tutiniwg'a mo'lsherlengen ha'm qung'a iye bolg'an barliq na'rseler tu'siniledi. Import tovarlari boyinsha qosimsha qun salig`in esaplaw shig'ariw ushin tiykar bolip, bajixana nizamshilig`ına muwapiq belgilenetug`in bajixana qunı esaplanadi.

Tovarlar importi boyinsha Salig salinatug`in aylanis ko'lemine bajixana qunı menen bir qatarda bajixana baji summasi ha'm aktsiz salig'i summasi (aktsiz asti tovarlari boyinsha) kirgiziledi. Import etiletug`in tovarlar boyinsha qosimsha qun salig'i 20 protsentli stavka boyinsha to'lenedi.

A'meldegi nizamshiliqqa muwapiq to'mendegiler qosimsha qun salig`inan azat etiledi:

- shet ellik diplomatiyalıq wa'killikler ha'm olarg'a ten'lestirilgen wa'killiklerdin' ra'smiy paydalanıwı ushin mo'lsherlengen tovarlar;
- fizikalıq ta'replerdin' baji to'lemesten alıp kiriw normalan shen'berinde

import etiletug`in tovarlar (tovarlardı alıp keliw norması Ministrler Kabinetinin' arnawlı qararı tiykarında belgilenedi);

- O'zbekistan Respublikası aymag`ına ta'biyg'iy apatlar, baxıtsız ha'dıyseler ju'z bergende alıp kiriletug`ın tovarlar, sonday-aq, ma'mleketler, xalıq aralıq sho'lkemler ta'repinen qayırqomlıq maqsetlerinde alıp kirgiziletug`ın tovarlar;

- O'zbekistan Respublikası aymag`ına investitsiya bag'darlamasına kiritilgen u'stin obektlerdı a'sbap-u'skeneler menen ta'miyinlew ushın ha'mde hu'kimet kepilligi menen shet el kreditleri esabınan qarjılandırılatusug`ın investitsiyalıq joybarlardı a'melge asırıw ushın alıp kiriletug`ın texnologiyalıq u'skeneler;

- import boyınsha alıp kelinetusug`m da'ri-da'rmaqlar ha'm medıtsinalıq buyimlar;

- shet el investitsiyaları qatnasıwındag'ı ka'rxanalardıń' ustav kapitalına shet ellik investorlar ta'repinen u'les sıpatında alıp kiriletug`ın texnologiyalıq a'sbaplar;

- ha'm basqa nızamshılıqta ko'zde tutilg'an import tovarlar. Tovarlar respublika aymag`ına import etiliwinde qosımsha qun salıg'ı bajixana deklaratsiyası qabıl etiliwine deyin yaki bolmasa onin' menen bir waqıtta to'lenedi. Eger bajixana deklaratsiyası belgilengen mu'ddette tapsırılmasa qosımsha qun salıg`ın to'lew mu'ddetleri bajixana deklaratsiyasın tapsırıw mu'ddeti tamamlang'an ku'nnen baslap esaplap shıg'arıladi.

Qosımsha qun salıg`ının' to'lengen summaları aymaqlıq bajixana organlarının' depozit esap-betlerine kiris etilip, bajixana organlan 3 ku'n mu'ddet ishinde o'ndirilgen qosımsha qun salıg`ının' summasın respublika byudjetine o'tkizedi.

O'zbekistan Respublikası aymag`ına jumıslar, xizmetlerdı import etiwshi yuridikalıq ta'repler usı import etiletug`ın jumıslar, xizmetlerge qosımsha qun salıg`ının' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Du'zilgen sha'rtnamalar'ga (kontrakt) muwapıq respublika aymag`ına import etiletug`ın jumıslar ha'm xizmetler qosımsha qun salıg'ı salınatusug`ın obekt esaplanadı.

Realizatsiya etiletug`ın ornı O'zbekistan Respublikası bajixana aymag'ı bolg'an O'zbekistan Respublikasının' rezidentleri ta'repinen import etiletug`ın jumıslar, xizmetler import etiletug`ın jumıslar, xizmetler dep ta'n alınadı.

A'meldegi nızam hu'jjetlerine muwapıq qosımsha qun salıg`ınan to'mendegiler azat etiledi:

- O'zbekistan Respublikası ta'repinen du'zilgen sha'rtnamalar (pitimler) boyınsha xalıq aralıq ha'm hu'kimetke qarashlı shet ellik finanslıq ha'm ekonomikalıq sho'lkemler bergen qarızlar ha'm grantlar esabınan yuridikalıq ta'repler, ha'm de O'zbekistan Respublikasının' rezidenti bolmag'an yuridikalıq ta'repler alıp kirip atırg'an jumıslar, xizmetler;

- byudjetlik sho'lkemlerdin' buyirtpaları boyınsha byudjet qarjılarının' esabınan O'zbekistan Respublikası aymag`ına alıp kiriletug`ın jumıslar ha'm xizmetler;

- import etiletug`ın jumıslar, xizmetler boysnsha qosımsha qun salıg'ı 20

(jigirma) protsentlik stavka boyınsha to'lenedi.

Import etiletug'ın jumıslar, xızmetler boyınsha qosımsha qun salıg'ı a'melde jumıslar, xızmetler orınlang'an ku'nnen baslap 5 ku'n ishinde byudjetke to'lenedi. Qosımsha qun salıg'ı tek g'ana milliy valyutada-sumda to'lenedi.

Import etiletug'ın jumıslar, xızmetlerge qosımsha qun salıg'ınsn' esap-sanaq jumısları, xızmetler a'melge asırılğ'an esap beriw aynan keyingi aydın' 15-ku'ninen keshiktirmesten, belgilengen formada, aylar boyınsha, dizimnen o'tkizilgen jerdegi Salıq organına tapsırıladi.

Tema №5	AKTSIZ SALIG'I
---------	----------------

1. Lektsiya sabag`in oqitw tehnologiyasi.

Waqti – 2	Talabalar sam ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Binar
Oqiw sabag`inn` rejesi	<p>5.1. Aktsiz salig`innin` ekonomikalıq ma'nisi ha'm byudjet da'ramatlarında tutqan ornı</p> <p>5.2. Aktsiz salig`in to'lewshiler. Salıq obekti ha'm bazası</p> <p>5.3. Aktsiz salig`insn' stavkaları, shet ma'mleketlerdin` ta'jiriybesi ha'm aktsiz salig`i boyınsha jen`illikler</p> <p>5.4. Aktsiz salig`in to'lew ha'm esap-sanaqların tapsırıw mu'ddetleri</p> <p>5.5. Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdin` O'zbekistan Respublikası aymag`ına alıp kiretug`ın ayırım tu'rdegi tovarları boyınsha aktsiz salig`in to'lew ta'rtibi.</p> <p style="text-align: center;">Aktsiz markaları</p>
<p>Oqiw sabag`inn` maxseti: Salıq to'lewshilerdin` quramı, Salıq obekti ha'm salıq stavkaları Aktsiz salig`innin` ekonomikalıq ma'nisi ha'm byudjet da'ramatlarında tutqan ornı. Aktsiz salig`in to'lewshiler. Salıq obekti ha'm bazası. Aktsiz salig`insn' stavkaları, shet ma'mleketlerdin` ta'jiriybesi ha'm aktsiz salig`i boyınsha jen`illikler haqqında tu`sinik beriw.</p>	
Pedagogik uaziypalar:	Oqiw protsesinin` na`tiyjeleri:
<p>Aktsiz salig`innin` ekonomikalıq ma'nisi ha'm byudjet da'ramatlarında tutqan ornı</p> <p>Aktsiz salig`in to'lewshiler. Salıq obekti ha'm bazası</p> <p>Aktsiz salig`insn' stavkaları, shet ma'mleketlerdin` ta'jiriybesi ha'm aktsiz salig`i boyınsha jen`illikler</p> <p>Aktsiz salig`in to'lew ha'm esap-sanaqların tapsırıw mu'ddetleri</p> <p>Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdin` O'zbekistan Respublikası aymag`ına alıp kiretug`ın ayırım tu'rdegi tovarları boyınsha aktsiz salig`in to'lew ta'rtibi.</p> <p>Aktsiz markaları haqqında tu`sindirip beredi.</p>	<p>1. Aktsiz salig`ı qashan engizilgen ham aktsiz salig`in to'lewshiler qanday toparlarg'a bo'linedı?</p> <p>2. Aktsiz tovarlardı anıqlaw kriteriyaları qanday?</p> <p>3. Aktsiz salig`innin` obekti ham bazası qanday anıqlanadı?</p> <p>4. Aktsiz salig`in to'lewden kimler azat etilgen?</p> <p>5. Aktsiz salig`innin` stavkaları ha'm aktsiz tovarlardın` dizimi kirn ta'repinen belgilenedı?</p> <p>6. Aktsiz salig`in esapqa alıw ta'rtibi qanday?</p> <p>7. Ayırım tovarlar boyınsha byudjetke to'lenetug`ın aktsiz salig`in esaplap shıg`ıwdın' o'zgeshelikleri nede?</p> <p>8. Aktsiz salig`innin` esabın tapsırıw ha'm Salıqtı to'lew mu'ddetleri qanday?</p> <p>9. Aktsiz markaları degenimiz ne ha'm ol qashan engizilgen?</p> <p>10. Qanday jag`daylarda aktsizge tartılatug`ın tovarlar markalanbaydı?</p>
Oqitw usılı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqiw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharaytı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha'm bahalaw	Operativ sual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

Is basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqıw na`tiyjeleri menen tanıstıradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Seminar” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1. Aktsiz salıg`ının' ekonomikalıq ma'nisi ha`m byudjet da`ramatlarında tutqan ornı 2.2. Aktsiz salıg`ın to'lewshiler. Salıq obekti ha`m bazası 2.3. Aktsiz salıg`ınsn' stavkaları, shet ma'mleketlerdın' ta`jiriybesi ha`m aktsiz salıg`ı boyınsha jen`illikler 2.4. Aktsiz salıg`ın to'lew ha`m esap-sanaqların tapsırıw mu`ddetleri 2.5. Yuridikalıq ha`m fizikalıq ta'replerdın' O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp kiretug`ın ayırım tu'rdegi tovarları boyınsha aktsiz salıg`ın to'lew ta'rtibi.	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqısh Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2. Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “Aktsiz salıg`ınsn' stavkaları” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`im oqitw texnologiyasi

Waqt-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`imn` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Aktsiz salıg'ı qashan engizilgen ham aktsiz salıg'ın to'lewshiler qanday toparlarg'a bo'linedı? 2. Aktsiz tovarlardı anıqlaw kriteriyaları qanday? 3. Aktsiz salıg'ın'ın obekti ham bazası qanday anıqlanadı? 4. Aktsiz salıg'ın to'lewden kimler azat etilgen? 5. Aktsiz salıg'ın'ın stavkaları ha'm aktsiz tovarlardın'ın dizimi kirn ta'repinen belgilenedı? 6. Aktsiz salıg'ın esapqa alıw ta'rtibi qanday?
Oqıw sabag`imn` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirın qalıplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 7. Aktsiz salıg'ı qashan engizilgen ham aktsiz salıg'ın to'lewshiler qanday toparlarg'a bo'linedı? 8. Aktsiz tovarlardı anıqlaw kriteriyaları qanday? 9. Aktsiz salıg'ın'ın obekti ham bazası qanday anıqlanadı? 10. Aktsiz salıg'ın to'lewden kimler azat etilgen? 11. Aktsiz salıg'ın'ın stavkaları ha'm aktsiz tovarlardın'ın dizimi kirn ta'repinen belgilenedı? 12. Aktsiz salıg'ın esapqa alıw ta'rtibi qanday? 13. Ayırım tovarlar boyınsha byudjetke to'lenetug'ın aktsiz salıg'ın esaplap shıg'ıwdın'ın o'zgeshelikleri nede? 14. Aktsiz salıg'ın'ın esabın tapsırıw ha'm Salıqtı to'lew mu'ddetleri qanday? 9. Aktsiz markaları degenimiz ne ha'm ol qashan engizilgen? 10. Qanday jag'daylarda aktsizge tartılatug'ın tovarlar markalanbaydı?
Oqıtw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtw formaları	Gruppa, kollektiv.
Oqıtw sha`rayatları	Texnik ta`miylenen, gruppada islewge maslastırılğan auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`inin` texnologik kartasi

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-basqish Kirisiv (5 min.)	<p>1.1. Oqiw sabaqtin` temasinin` maqseti, rejelestirigen na`tiyjesi ha`m oni o`tkiziw rejesin aytadi. Oqitwshi gruppalarda islew texnologiyasi tiykarında sabaq o`liwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppaga bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetilwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>10.3. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqiw tapsırmaları tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppaga ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqiw na`tiyelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqiw tapsırmaları bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwapları analizleydı, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqaga etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, anıqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Aktsiz salıg`ı qashan engizilgen ham aktsiz salıg`ın to`lewshiler qanday toparlarga` bo`linedi?
2. Aktsiz tovarlardı anıqlaw kriteriyaları qanday?
3. Aktsiz salıg`ının` obekti ham bazası qanday anıqlanadı?
4. Aktsiz salıg`ın to`lewden kimler azat etilgen?
5. Aktsiz salıg`ının` stavkalari ha`m aktsiz tovarlardın` dizimi kim ta`repinen belgilenedi?
6. Aktsiz salıg`ın esapqa alıw ta`rtibi qanday?
7. Ayırım tovarlar boyınsha byudjetke to`lenetug`ın aktsiz salıg`ın esaplap shıg`ıwdın` o`zgeshelikleri nede?
8. Aktsiz salıg`ının` esabın tapsırıw ha`m Salıqtı to`lew mu`ddetleri qanday?
9. Aktsiz markaları degenimiz ne ha`m ol qashan engizilgen?
10. Qanday jag`daylarda aktsizge tartılatug`ın tovarlar markalanbaydı?

5. AKTSIZ SALIG'I

- 5.1. Aktsiz salıg'ının' ekonomikalıq ma'nisi ha'm byudjet da'ramatlarında tutqan ornı
- 5.2. Aktsiz salıg'ın to'lewshiler. Salıq obekti ha'm bazası
- 5.3 Aktsiz salıg'ınsn' stavkaları, shet ma'mleketlerdın' ta'jiriybesi ha'm aktsiz salıg'ı boyınsha jen'illikler
- 5.4 Aktsiz salıg'ın to'lew ha'm esap-sanaqların tapsırıw mu'ddetleri
- 5.5 Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdın' O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp kiretug'ın ayırım tu'rdegi tovarları boyınsha aktsiz salıg'ın to'lew ta'rtibi
- 5.6. Aktsiz markaları

5.1. Aktsiz salıg'ının' ekonomikalıq ma'nisi ha'm byudjet da'ramatlarında tutqan ornı

O'zbekistan Respublikasında aktsiz salıg'ı 1992-jılı qosımsha qun salıg'ı menen birge aylanıs salıg'ı ha'm satıwdan alinatug'ın Salıqlar ornına engizildi. Onın' qosımsha qun salıg'ınan ayırmashılıg'ı sonda, ol ayırım tovarlar ha'm o'nimlerdı shegaralap alg'an ha'm de ol orınlang'an jumıs, ko'rsetilgen xizmetler ushın qollanılmaydı. Aktsiz salıg'ı individual xarakterge iye bolıp, tek aktsiz to'lenetug'ın tovarlarg'a g'ana qollanıladı.

Aktsiz salıg'ı qosımsha qun salıg'ına tartılatug'ın bazada ha'm bahada esapqa alinatug'ın ju'klep jo'netilgen tovarlar qunınsn' bir bo'legi jan'apay salıq sıpatında byudjetke o'ndiriw forması bolıp esaplanadı. Aktsiz salıg'ı ma'mleketlik byudjet da'ramatların qa'liplestiriwde salmaqlı ornı iyeleydı, mısalı ushm, ma'mleketlik byudjetin' salıqlı da'ramatları quramında 2000-jılı 22,8 protsenti, 2002-jılı 28,8 protsenti, 2004-jılı 27,0 protsenti, 2006-jılı 19,0 protsenti, 2008-jılı 16,5 protsenti qurag'an , 2010-jılı 14,2 protsenti qurag'an bolsa, 2011-2014 jillarda aktsiz salıg'ının` stavkaları 5-25 payız a`tirapında indeksatsiya qılıp kelingeni, al 2015-jılı 15,2 protsenti, al janapay salıqlar quramındag'ı u`lesi bolsa 28,9 protsenti qurawı boljaw etilgen. 2016 jılda aktsiz salıg'ının` stavkaları 5-50 payız a`tirapında indeksatsiya qılındı.

Aktsiz salıg'ının' ma'mleketlik byudjet da'ramatları quramındag'ı u'lesinin' pa'seyiwi tendentsiyasına iye ekenligine to'mendegishe tu'sinik beriw mu'mkin. O'zbekistan Respublikası Ministrler Kabinetinin' 2002-jıl 13-noyabrdegi 390-sanlı «Bazardı tutınıw tovarları menen toltırıwdı xoshametlew ha'm de islep shıg'arıwshılar ha'm sawda sho'lkemlerinin' o'z ara qatnasıqların jetilistiriw ilajları haqqında» g'ı qararına tiykarlanıp «Djeneral Motors Uzbekistan» jabıq aksionerlik ja'miyetinin' islep shıg'arıp atırg'an avtomobilleri (Lasetti, Neksiya, Damas, Matiz), xrustaldan islengen o'nimler, mebel, video ha'm audioapparaturalar ha'm de gu'misten jasalg'an o'nimlerge esaplang'an aktsiz Salıqları o'ndiristi rawajlandırıw, tutınıw tovarlarının' assortimentin ko'beytıw ha'm ba'sekige shıdamlı tovarlar islep shıg'arıw ushın ka'rxanalardın' o'z iqtiyarında qaldırılatusın boldı.

Sonin' esabınan ha'zirgi aktsiz salıg'ının' u'lesi ma'mleketlik byudjet da'ramatlarının' quramında kem salmaqı iyelemekte. Aktsiz salıg'ı tolıg'ınsha respublika byudjetinin' da'ramatlar bo'limine kelip tu'sedı ha'm onın' salıq ju'gi tutınıwshılardıń moynında boladı.

5.2. Aktsiz salıg'ın to'lewshiler. Salıq obekti ha'm bazası Aktsiz salıg'ının' to'lewshileri bolıp, mu'lktin' formasınan ha'm Salıqqa tartıwdın' qanday ta'rtibi ornalıwına qaramastan aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı islep shıg'arıwshı ha'm import etiwshi yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler esaplanadı.

Salıq kodeksinin 230-statyasına muwapıq to'mendegi operatsiyalar aktsiz salıg'ı salınatug'ın obekt esaplanadı:

- aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı realizatsiya etiw;
- aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı yuridikalıq ta'reptin' ustav fondına (ustav kapitalına) u'les yaki pay vzosı sıpatında yamasa a'piwayı shirket sha'rtnaması boyınsha sheriktin' (qatnasıwshının') u'lesi sıpatında tapsırıw;
- aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı u'les qosıw tiykarında qayta islewge tapsırıw;
- islep shıg'arılg'an ha'm qazıp alıng'an aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı o'z mu'tajlikleri ushın tapsırıw;
- aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag'ına import etiw.

Mutqa beriletug'ın aktsizlenetug'ın o'nim boyınsha to'mendegiler Salıq salıw obekti bolıp esaplanadı:

-aktsiz salıg'ının' turaqlı stavkaları belgilengen alkogolli o'nim, temeki o'nimleri, o'simlik (paxta) mayı, etil spirti, pivo, vino boyınsha satılğ'an o'nimnin' ko'lemi naturalıq tu'rde;

-basqa aktsizlenetug'ın o'nimler boyınsha Salıq to'lewshide tovardı bergen-waqtında qa'liplesken bahalar da'rejesinen kelip shıg'ıp esaplang'an, biraq usı aktsizlenetug'ın tovardı islep shıg'arıw boyınsha qa'liplesken qa'rejetlerden to'men bolmag'an qun.

To'mendegilerge aktsiz salıg'ı salınbaydı:

-aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı olardıń islep shıg'arıwshıları ta'repinen eksportqa realizatsiya etiwge, bug'an O'zbekistan Respublikası Ministrler Kabineti ta'repinen belgilenetug'ın aktsiz to'lenetug'ın tovarlardıń ayırım tu'rleri kirmeydı;

-keyinirek O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag'ınan alıp shıg'ıp ketiw sha'rtı menen «bajixana aymag'ında qayta islew» bajixana rejimine jaylastırılğ'an tovarlardan islep shıg'arılg'an qayta islew o'nimi bolğ'an aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı tapsiriwg'a;

-ta'biyg'iy apatlar, qurallı soqlıg'ısıwlar, baxitsiz ha'dıyseler yaki avariyalar ju'z bergende ja'rdem ko'rsetiw ushın, insaniylik ja'rdemi ha'm biyg'a'rez texnikalıq ko'mek sıpatında, sonday-aq, qayırqomlıq maqsetleri ushın aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı ma'mleketler, hu'kimetler, xalıq aralıq sho'lkemler ta'repinen O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag'ına import etiwge;

-aktsiz to'lenetug'ın tovarlardı O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag'ına aktsiz salıg'ı salınbaytug'ın tovarlardı alıp kiriw normaları

shen'berinde fizikalıq ta'replerdın' import etiwine;

-wa'killikli ma'mleketlik organinin' jazba tu'rde tastıyıqlawı bar bolg'an jag'dayda, telekommunikatsiyalar sistemasının' texnikalıq quralların import etiwge. Aktsizlenetug'ın tovarlar ushın Salıq salıw bazası bolıp to'mendegiler esaplanadı:

- aktsiz salıg'ının' turaqlı stavkaları belgilengen temeki o'nimleri, o'simlik (paxta) mayi, etil spirti, pivo, konyak, araq ha'm basqa alkogolli araq o'nimleri, filtrlı ha'm filtrsiz sigaretalar, neft o'nimleri (benzin, dizel janılǵ'ısı ha'm aviakerosin) boyınsha satılǵ'an o'nimnin' natural ko'rınisindegi ko'lemi;

- aktsiz sahǵ'j to'lenetug'ın basqa o'nimler (zergerlik buyımları, gu'misten islengen asxana buyımları, ta'biyg'iy gaz, suyitilg'an gaz, «Djeneral Motors Uzbekistan» jabıq aktsionerlik ja'miyeti avtomobilleri) boyınsha qosımsha qun salıg'ın ha'm aktsiz salıg'ın esapqa almag'an jag'dayda, sha'rtnamadag'ı bahalar boyınsha ju'klep jo'netilgen tovardın' qunına protsent esabında.

5.3. Aktsiz salıg'ının' stavkaları, shet ma'mleketlerdın' ta'jiriybesi ha'm aktsiz salıg'ı boyınsha jen'illikler Aktsiz salıg'ının' stavkaları ha'm aktsiz to'lenetug'ın tovarlardın' dizimi O'zbekistan Respublikasının' Prezidentinin' qararı menen belgilenedı ha'm Salıq to'lewshilerge Finans ministrliǵı ha'm Ma'mleketlik Salıq komitetinin' to'mengi organları ta'repinen belgilengen ta'rtipte jetkiziledı. 2016-jılǵ'ı aktsiz salıg'ı to'lenetug'ın tovarlarga belgilengen Salıq stavkalan to'mendegilerden ibarat: (5.01-keste)

5.01-keste

O'zbekistan Respublikasında islep shıǵ'arılaturg'ın aktsizli tovarlarga salınaturg'ın aktsiz salıg'ı stavkaları

Tovarlardın' ataması	Salıq stavkası	
	Aktsiz salıg'ın ha'm QQS in esapqa almag'an halda satılǵ'an tovarlar qunına salıstırg'anda % te	Bir o'lshebidigine sumlarda
Etil spirti (1 dal ushın)		5020
Vino (1 dal tayar o'nim ushın)		6055
Konyak, araq ha'm basqa alkogol o'nimleri (1 dal tayar o'nim ushın)		45878
Pivo (1 dal tayar o'nim ushın)		5133
- o'simlik (paxta) mayi (1 tonna ushın) azıq-awqat mayi (salomas islep shıǵ'arıw ushın isletiletug'ın may ha'm «O'zbekistan» mayinan tısqarı);		919448
- texnikalıq may (kislota mug'dan 0,3 mg kon/g dan joqarı, azıq-awqat o'nimleri quramına qosıwg'a jaramsiz bolg'an)		505773
Sigaretalar (1 mm' dana ushın)		

Filtrli		28774
Filtrsiz, papiroslar		28774
Zergerlik buyimlari	25	
«Djeneral Motors Uzbekistan» JAJ islep shıg'arg'an avtomobiller	29	
Gu'misten islengen asxana buyimlan	11	
Qimbat bahali metallar		
Neft o'nimlari:		
Ai-80 benzini (1 tonna ushın)		321430
Ai-91, Ai-92, Ai-93 benzini 1 lonna ushın		353430
Ai-95 benzini (1 tonna ushın)		408890
Dizel janilg'isi (1 tonna ushın)		273400
Avialsiya kerosini (1 tonna ushın)		50580
Ta'biyg'iy gaz (xalıqqa satilatug'in ta'biyg'iy gaz ko'lemlerinen tisqari), eksportti esapqa alg'anda	25	
Ilep shıg'arıwshı ka'rxanalar ta're-pinen satilatug'in suyiltirilg'an gaz («O'ztransgaz» AK aymaqlar aralıq sin'ar ka'rxanaları la're-pinen xalıqqa satilatug'in gaz ko'lemi bunnan tisqari), sonnan eksport	26	

Ayırım rawajlang'an ma'mleketlerde, ma'selen Frantsiyada aktsizler tovarlardın' natural birligine turaqlı stavkalarda belgilep qoyılğan.

AQSh ta aktsiz Salıqları Federal a'hmiyetke iye bolg'an Salıq esaplanadı. Biraq olardıń byudjet da'ramatlarındagı salmag'ı salıstırmalı tu'rde azg'antay. Aktsiz salıg'ı temeki ha'm alkogolli o'nimlerge, transport xızmetlerine engizilgen. Aktsiz salıg'ının' stavkası 10 protsenti quraydı.

Ullı Britaniyada aktsiz Salıqları jan'apay Salıqlardıń quramındag'ı salmag'ına qarag'anda qosımsha qun salıg'ınan keyingi orındı iyeleydı. Aktsiz salıg'ı jan'ılg'i, alkogol ha'm temeki o'nimlerine, transport quralları ham xızmetlerine engizilgen. Onim' stavkaları 10 protsentsen 30 protsent aralıg'ında belgilengen.

Germaniyada aktsiz salıg'ı boyınsha tu'simlerdıń tiykarg'ı bo'legi Federal byudjetke o'tkiziledı, tek pivo ushın engizilgen aktsiz salıg'ı boyınsha tu'simler Federal byudjetke kelip tu'speydi. Rossiya Federatsiyasında aktsiz salıg'ının' ma'mleketlik byudjet da'ramatlarındın' deregi sıpatında roli ju'da' u'lken. Salıq kodeksine muwapıq to'mendegilerge aktsiz salıg'ı salınbaydı:

- aktsizlenetug'in tovarlardı eksportqa jetkizip beriw, bug'an O'zbekistan Respublikası Ministrler Kabineti belgileytug'in ayırım tovarlar dizimi kirmeydı;
- «O'zbekiston» mayin islep shıg'arıwda paydalanılatug'in paxta mayin

jetkizip beriw.

Aktsiz to'lenetug'in tovarlar alınıp atırg'anda yaki O'zbekistan Respublikasının' bajixana aymag'ına import etilip atırg'anda, eger de usı tovarlardan keyinirek aktsiz to'lenetug'in tovarlar islep shıg'arıw ushın shiyki zat sıpatında paydalanılatug'in bolsa, to'lengen aktsiz salıg'ının' summası shegrip taslanadı. Shegirme Salıq da'wirinde realizatsiya etilgen aktsiz to'lenetug'in tovarlar ko'lemine tuwrı keletug'in aktsiz to'lenetug'in tovar (shiyki zat) ko'leminden kelip shıqqan jag'dayda anıqlang'an aktsiz salıg'ının' esap-sanaq fakturasında yaki bajixana ju'k deklaratsiyasında ko'rsetilgen summasında a'melge asırıldı.

5.4. Aktsiz salıg'ın to'lew ha'm esap-sanaqların tapsırıw mu'ddetleri

To'lewshiler ta'repinen satıwdın' haqıyqıy ko'leminden kelip shıg'ıp esaplap shıg'arılg'an aktsiz salıg'ı summası byudjetke to'mendegi mu'ddetlerde to'lenedi:

- ag'ındag'ı aydın' 13-ku'ninen keshiktirmey ag'ımdag'ı aydın' birinshi on ku'nligi ushın;

- ag'ındag'ı aydın' 23-ku'ninen keshiktirmey ag'ındag'ı aydın' ekinshi on ku'nligi ushın;

-keyingi aydın' 3 ku'ninen keshiktirmey esap beriw ayının' qalg'an ku'nleri ushın.

Tovarg'a qosımsha etiletug'in hu'jjetlerde ko'rsetilgen o'nim ju'klep jo'netilgen ku'n satıw ku'ni bolıp esaplanadı. Aktsiz salıg'ı boyınsha esap-sanaqlar dizimnen o'tken jerdegi ma'mleketlik salıq xizmeti organlarına tapsırıldı:

- ka'rxanalar ta'repinen (mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalardan tısqarı) esap beriw ayınan keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirilmey ha'r ayda, belgilengen formada, og'an Salıq salınbaytug'in aylanıslar summaları tu'sindirmesi qosımsha etilgen tu'rde;

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen birinshi sherek, yarım jıllıq ha'm 9 ay juwmaqları boyınsha, on ku'nliklerge bo'listirilgen tu'rde, esap beriw shereginden keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiklirmesten, jıl juwmaqları boyınsha bolsa belgilengen formada, jıllıq finans esabın tapsırıw mu'ddetinde. Dem alıs (islemeytug'in) yaki bayram ku'nine tuwrı keletug'in aktsiz salıg'ın to'lew mu'ddetleri, tiyisli tu'rde esap-sanaqtı tapsırıw mu'ddetleri sol dem alıs yaki bayram ku'ninen keyingi birinshi jumıs ku'nine ko'shiriledı. Artıqsha to'lengen aktsiz salıg'ının' summaları kelesi to'lemler esabına kirgiziledı yamasa onin' jazba tu'rdegi arzası alıng'an ku'nnen baslap ma'mleketlik salıq xizmeti organı ta'repinen 30 ku'n ishinde to'lewshige qaytarıladı (egerde byudjetke Salıqtın' basqa tu'rleri boyınsha qanzi bolmasa).

5.5. Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdın' O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp kiretug'in ayırım tu'rdegi tovarları boyınsha aktsiz salıg'ın to'lew ta'rtibi O'zbekistan Respublikası aymag'ına yuridikalıq ham fizikalıq tovar ta'replerdın' alıp kiretug'in, aktsiz to'lenetug'in tovarlarına O'zbekistan Respublikası Prezidentinin' qararına muwapıq du'zilgen dizimler ha'm esap

belgilengen stavkalar boyınsha aktsiz salıg'ı salınadı sayın. Aktsiz to'lenetug'in tovarlar boyınsha aktsiz salıg'ı bajixana xizmetleri ta'repinen milliy valyutada o'ndiriledı ha'm ha'r 5 ku'nde respublika byudjetine kiris etiledı. Alıp kiriletug'in, aktsiz to'lenetug'in tovarlarga'a aktsiz salıg'ının' sayın-esabı ham onın' byudjetke kelip tu'siwi u'stinen qadag'alawdı O'zbekistan aktsiz Respublikası Ma'mleketlik bajixana xizmetinin' aymaqlıq basqarmaları qıra a'melge asıradı. Respublika aymag'ına aktsiz to'lenetug'in tovarlardı alıp kırıwshi, (mu'lkshilik formasına qaramastan yuridikalıq ta'repler, sonday-aq, fizikalıq ta'repler aktsiz salıg'ının' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp kiriletug'in tovarlar boyınsha aktsiz salıg'in esaplap shıg'arıw ushın salıq salıw obekti da'ra bolıp bajixana ju'k deklaratsiyasının' 45-u'stininde ko'rsetilgen, tovardı bajixanada ra'smiylestiriw waqtında O'zbekistan Respublikası Oraylıq bankinin' kursi boyınsha milliy valyutada qayta esaplang'an tovardın' bajixana qunı esaplanadı.

Alıp kiriletug'in, ayırım tu'rdegi tovarlar boyınsha aktsiz salıg'ının' summası tovardın' bajixana qunınan belgilenedı. Markalang'an, aktsiz to'lenetug'in tovarlar alıp kirilgende aktsiz salıg'ının' summası bajixana qunınan kelip shıg'ıp qayta esaplanadı. Ma'mleketlik bajixana komiteti, aymaqlıq bajixana basqarmalarının' qararına muwapıq, to'lewshige, tovarlardı bajixanada ra'smiylestirgen sa'neden baslap 2 aydan aspaytug'in mu'ddetke aktsiz salıg'in keshiktirip yaki bo'lip-bo'lip to'lew usınıs etiliwi mu'mkin.

Artıqsha kelip tu'sken aktsiz salıg'ının' summası otiz ku'n ishinde qaytarılıwı yaki kelesi to'lemler esabına kiritiliwi kerek. Olar to'lengen yaki o'ndirilgen waqıttan baslap bir jil dawamında to'lewshi artıqsha to'lengen yaki o'ndirilgen aktsiz salıg'ının' summaların qaytarılıwın talap etiwı mu'mkin.

5.6. Aktsiz markaları temeki o'nimlerin ha'm alkogolli ishimliklerdın' islep shıg'arıwı, import etiliwi, saqlanıwı, tasılıwı ha'm satılıwı u'stinen ma'mleketlik qadag'alawdı ornatiw, sonday-aq, aktsiz salıg'ının' tolıq o'ndiriliwi, ko'rsetilgen tovarlardı jasırınsha islep shıg'arıw yaki O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp keliwdın' aldın alıw maqsetinde O'zbekistan Respublikası Ministrler Kabinetinin' 1996-jil 19-avgustdag'ı 285-sanlı «O'zbekistan Respublikası aymag'ına temeki o'nimlerin ha'm alkogolli ishimliklerge aktsiz markaların engiziw ta'rtibi haqqında»g'ı qararına muwapıq 1996-jil 1-oktyabrden baslap O'zbekistan Respublikasında islep shıg'arılatug'in ha'm onın' aymag'ına alıp kelinetug'in temeki o'nimlerin ha'm alkogolli ishimliklerdı, pivodan tısqarı, ma'jbu'riy tu'rde belgilengen u'lgidegi aktsiz markaları menen markalaw engizildi ha'm olardı aktsiz markaların jabıstırmastan O'zbekistan Respublikası aymag'ına alıp keliw, tasıw (xalıq aralıq tranzitten tısqarı), saqlaw ha'm satıw qadag'an etilgen.

Aktsiz markaların basıw ushın buyırtpanı «Ma'mleketlik belgi» Ma'mleketlik islep-shıg'arıw birlespesine tapsırıwdı O'zbekistan Respublikası Ma'mleketlik salıq komiteti a'melge asıradı. Respublikag'a ko'rgizbeler o'tkiziw ushın alıp kelingen aktsiz tovarları, olar ko'rgizbeden keyin O'zbekistan Respublikası aymag'ında satıl'gan jag'dayda, O'zbekistan Respublikasının' aktsiz markaları menen ma'jbu'riy tu'rde markalanıwı kerek ha'm olar boyınsha ulıwma

belgilengen ta'rtipte aktsiz salıg'ı to'lenedi.

Aktsiz markaları islep shıg'arilatug'ın ha'm import etiletug'ın aktsiz tovarlarının' tu'rlerine qaray ha'ripli ha'm sanlı belgiler menen markalanadı ha'm de to'mendegi tu'rlerge bo'linedi:

-iM-o'nim O'zbekistan Respublikası aymag'ına import boyınsha alıp kelingeni;

-QZ-o'nim O'zbekistan Respublikası aymag'ında islep shıg'arılq'an;

-98-da'slepki eki belgi aktsiz markası basıp shıg'arılq'an jıl;

-01 yaki 001 keyingi eki yaki u'sh belgi islep shıg'arıwshı ka'rxanalarg'a (importshılarg'a) tiyisli temeki o'nimi yaki alkogolli ishimlik boyınsha beriletug'ın kod sanlari;

-4 san belgisi aktsiz markalarında temeki o'nimlerin bildiredi;

-5 san belgisi aktsiz markalarında alkogolli o'nimlerdi bildiredi;

-98 benen tamamlanatug'ın aqırg'ı sanlar O'zbekistan Respublikası aymag'ına aktsiz tovarları mayda seriyalarda (partiyalarda) alıp kelingeni bildiredi;

-99 benen tamalanatug'ın aqırg'ı sanlar konfiskatsiyalang'an aktsiz tovarların bildiredi.

Tema №6	JER ASTI QAZILMA BAYLIQLARINAN HA'M SUW RESURLARINAN PAYDALANG'ANLIG'I USHIN SALIQ
----------------	---

1. Lektsiya sabag`m oqıtıw tehnologiyası.

Waqtı – 2	Talabalar samı ortasha 60 student
Oqıtıw tu`ri	Aldınnan rejelestirilgen lektsiya
Oqıw sabag`mın` rejesi	6.1. Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıw za'ru'rligi 6.2. Salıq to'lewshiler, Salıqqa tartıw obekti, Salıq stavkaları ha'm salıqtı byudjetke to'lew ta'rtibi 6.3. Suw resurslarınan paydalang'anlıg'ı ushın Salıqtın' engiziliwi ha'm salıq to'lewshilerdın' quramı 6.4. Salıq salıw obekti, bazası ha'm salıq stavkaları 6.5. Salıq boyınsha jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri
Oqıw sabag`mın` maxseti: Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıw za'ru'rligi <u>Salıq sub`ekti, Salıq ob`ekti, Salıq deregi, Salıqqa tartıw birligi, Salıq ju`gi, Salıq stavkalarınan` tu`rleri</u> haqqında tu`sinik beredi.	
Pedagogik uazıypalar: Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıw za'ru'rligi Salıq to'lewshiler, Salıqqa tartıw obekti, Salıq stavkaları ha'm salıqtı byudjetke to'lew ta'rtibi Suw resurslarınan paydalang'anlıg'ı ushın Salıqtın' engiziliwi ha'm salıq to'lewshilerdın' quramı Salıq salıw obekti, bazası ha'm salıq stavkalarına tu`sinik beriw	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: 1. Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıwdın' za'ru'r-ligi nede? 2. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushın Salıq tu'simi tiykannan qaysi jer astı qazılma baylıqlan u'lesine tuwri keledi? 3. Respublikamızda en' iri Salıq to'lewshiler qatanna qaysi ka'rxanalar kiredi? 4. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushın Salıq tu'siminin' tiykarg'i bo'legi respublikarhızdın' qaysi ayaqlannın' u'lesine tuwri keledi? 5. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'anda Salıqqa tartıw obekti qanday aniqlanadı?
	6. Suw resurslannan paydalang'ani ushın salıqtı engiziwden maqset ne? 7. Suw resurslannan paydalang'ani ushın Salıqtın' to'lewshileri kimler? 8. Suw resurslannan paydalang'ani ushın salıqtı ma'mleketlik byudjetke ta'miyinlep beretug'in tiykarg'i salıq to'lewshilerdi bilesiz be? 9. Fizikalıq ta'repler suw resurslannan paydalang'ani ushın Salıqtın' to'lewshileri bolip esaplana ma? 10. Salıqqa tartıw obekti qanday ta'rtipte aniqlanadı?
Oqıtıw usılı	Binar, esse
Oqıtıw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqıtıw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqıtıw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartası

İs basqıshları, waqtı	Ha`reket mazmumi	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-bosqich Kirisiw 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqıw na`tiyjeleri menen tanıstıradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolıu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Salıq” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabil etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1. Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang`anda Salıqqa tartıw za`ru`rligi 2.2. Salıq to`lewshiler, Salıqqa tartıw obekti, Salıq stavkaları ha`m salıqtı byudjetke to`lew ta`rtibi 2.3. Suw resurslarınan paydalang`anlıg`ı ushın Salıqtın` engiziliwi ha`m salıq to`lewshilerdın` quramı 2.4. Salıq salıw obekti, bazası ha`m salıq stavkaları 2.5. Salıq boyınsha jen`illikler. Salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqısh Juwmaqlaw 15 min	3.1 Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2. Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “ Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang`anda Salıqqa tartıw za`ru`rligi ” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'anda Salıqqa tartıw obekti qanday anıqlanadı? Suw resurslannan paydalang'ani ushın salıqtı engiziwden maqset ne? Suw resurslannan paydalang'ani ushın Salıqtın' to'lewshileri kimler? Suw resurslannan paydalang'ani ushın salıqtı ma'mleketlik byudjetke ta'miyinlep beretug'in tiykarg'i salıq to'lewshilerdi bilesiz be?
Oqıw sabag`ının maqseti:</b> Tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlnrdi salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirın qalıplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkelestiriw; - kommuniktsiya, gruppa menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin na`tiyjeleri: Talaba: Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıwdın' za'ru'r-ligi nede? Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushın Salıq tu'simi tiykannan qaysi jer astı qazılma baylıqlan u'lesine tuwri keledi? Respublikamızda en' iri Salıq to'lewshiler qatanna qaysi ka'rxanalar kiredi? Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushın Salıq tu'siminin' tiykarg'i bo'legi respublikarhızdın' qaysi aymaqlannin' u'lesine tuwri keledi? Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang'anda Salıqqa tartıw obekti qanday anıqlanadı?
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppa, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğ'an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalarg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppada bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppada ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanarw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanıladı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, aniqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang`anda Salıqqa tartıwdın` za`ru`r-ligi nede?
2. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang`anı ushın Salıq tu`simi tiykannan qaysi jer astı qazılma baylıqlan u`lesine tuwri keledi?
3. Respublikamızda en` iri Salıq to`lewshiler qatanna qaysi ka`rxanalar kiredi?
4. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang`anı ushın Salıq tu`siminin` tiykarğ`ı bo`legi respublikarhızdın` qaysi aymaqlannın` u`lesine tuwri keledi?
5. Jer astı qazılma baylıqlannan paydalang`anda Salıqqa tartıw obekti qanday aniqlanadı?
6. Suw resurslannan paydalang`anı ushın salıqtı engiziwden maqset ne?
7. Suw resurslannan paydalang`anı ushın Salıqtın` to`lewshileri kimler?
8. Suw resurslannan paydalang`anı ushın salıqtı ma`mleketlik byudjetke ta`miyinlep беретug`ın tiykarğ`ı salıq to`lewshilerdı bilesiz be?
9. Fizikalıq ta`repler suw resurslannan paydalang`anı ushın Salıqtın` to`lewshileri bolip esaplana ma?
10. Salıqqa tartıw obekti qanday ta`rtipte aniqlanadı?

6. JER ASTI QAZILMA BAYLIQLARINAN HA'M SUW RESURSLARINAN PAYDALANG'ANLIG'I USHIN SALIQ

- 6.1 Jer astı qazılma baylıqlarman paydalang'anda Salıqqa tartıw za'ru'rliğı
- 6.2 Salıq to'lewshiler, Salıqqa tartıw obekti, Salıq stavkaları ha'm salıqtı byudjetke to'lew ta'rtibi
- 6.3 Suw resurslarınan paydalang'anlıg'ı ushın Salıqtın' engiziliwi ha'm salıq to'lewshilerdın' quramı
- 6.4 Salıq salıw obekti, bazası ha'm salıq stavkaları
- 6.5 Salıq boyınsha jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

6.1. Jer astı qazılma baylıqlarınan paydalang'anda Salıqqa tartıw za'ru'rliğı

Ta'biyg'iy resurslardan na'tiyjeli ha'm aqılǵ'a muwapıq paydalanıwdı ta'miyinlewge qaratılǵ'an a'hmiyetli ilaj-bul ma'mleket ta'repinen ta'biyg'iy resurslardan paydalanıw menen baylanıslı bolǵ'an ha'r qiyılı to'lemderdi engiziwden ibarat.

O'zbekistanda 100 ge jaqın, anıǵ'ıraq'ı 95 tu'rdegi mineral shiyki zatlardı o'zinde ja'mlegen 2700 ka'n anıqlang'an. A'melde Mendeleev kestesindegi derlik barlıq elementler respublikamızda bar. Elimizdın' ulıwma shiyki zat potentsialı 3,3 trillion AQSh dollari mug'darında bahalanbaqta. Bar ka'nlerden ha'r jılı 5,5 mlrd. AQSh dollarına ten' paydalı qazılmalar qazıp alınbaqta.

Respublikamız nızamshılıǵ'ına muwapıq bar bolǵ'an jer astı baylıqları ulıwma ma'mleketlik mu'lk esaplanadı.

O'zbekistan Respublikasının' 1994-jıl 23-sentyabrdegi «Jer astı baylıqları haqqında»g'ı nızamına muwapıq 1995-jıldan baslap jer astı baylıqlarınan paydalang'anı ushın Salıq engizildi ha'm jer astı baylıqlarınan paydalanıwshılar olardıń ko'lemine kelip shıqqan jag'dayda arnawlı salıq to'ley basladı.

Jer astı qazılma baylıqlarınan paydalang'anı ushın Salıqtın' engiziliwinen tiykarg'ı maqset-ulıwma ma'mleketlik mu'lk esaplang'an jer astı baylıqlarınan aqılǵ'a muwapıq ra'wishte ja'miyettin' barlıq ag'zalarınan' ha'm keleshek a'wladlardın' ma'plerin esapqa alg'an jag'dayda paydalanıw na'tiyjeliligini asırıw bolıp esaplanadı.

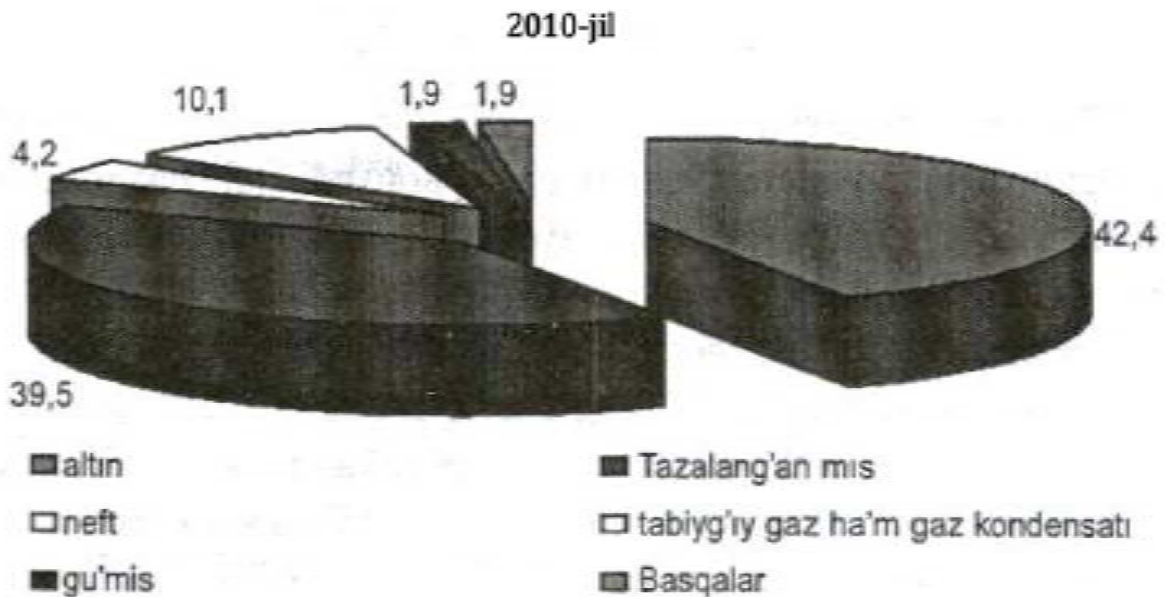
O'zbekistan Respublikasında 2002-jıl 13-dekabrde «Jer astı baylıqları haqqında» g'ı nızamnıń jan'a redaksiyasi tástiyiqlandı ha'm usı nızamnın' tiykarg'ı waziypası bolıp, jer astı baylıqlarına iyelik etiw, olardan paydalanıw ha'm basqanwda ju'zege keletug'in qatnasıqlardı ta'rtipke sahwadan ibarat ekenligi belgilendi.

Salıq kodeksine muwapıq jer astınan paydalang'ani ushm Salıq uhwma ma'mleketlik Salıqlardıń' quramina kiredı. Bul Salıq ta'biyg'iy baylıqlardan paydalanıwdın' na'tiyjeliligini ta'miyinlew menen birge taza fiskal waziypanı da onnlaydı.

Respublikamızda jer astınan paydalang'ani ushın salıq jer astı baylıqlarınan' 53 tu'rine belgilengen bolsa da, byudjetke Salıq tu'simi tek g'ana 4-5 tu'rdegi jer

asti bayliqlanna tuwn kelmekte.

6.01-diagramma. Jer asti qazilma bayliqlarinan paydalang'ani ushm Salıq summasmin' tiykarg'i jer asti bayliqlan boymsha qa'liplesiwi (protsentte)⁵.

6.01-diagramma mag'hwmatlannan ko'rinip turg'amnday, 2007-jilda jer asti qazilma bayliqlarinan paydalang'ani ushın Salıqtın' tu'simleri quramında altın 42,4 protsenti, tazalang'an mis 39,5 protsenti, neft 4,2 protsenti, ta'biyg'iy gaz ha'm gaz kondensati 10,1 protsenti, gu'mis 1,9 protsenti ha'm tag'i basqalar 1,9 protsenti quraydı.

Eger de aymaqlar boymsha analizlegende ja'mi jer asti qazilma bayliqlarinan paydalang'ani ushın salıq tu'siminin' 39,9 protsenti Tashkent, 45,2 protsenti Nawayi, 13,0 protsenti Qashqadarya wa'layat lanna tuwn kelse, qalg'an 1,9 protsenti respublikamızdın' basqa aymaqlannin' u'lesine tuwn keledi.

⁵ O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligi materiallan tiykarında tayar-lang'an.

6.2. Salıq to'lewshiler, Salıqqa tartıw obekti, Salıq stavkalan ha'm salıqtı byudjetke to'lew ta'rtibi

Jer astinan paydalang'ani ushın Salıqtın' to'lewshileri bolip, O'zbekistan Respublikasi aymag'ında paydali qazilmalardı qazıp alıp atirg'an, texnogen mineral tuwindılannan paydali qazilmalardı ajiratıp alıp atirg'an ha'm olardı qayta islewdi a'melge asinıp atirg'an yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler esplanadı.

Salıqqa tartıw maqsetinde jer asti bayliqlan degende jer qabig'min' joqarg'i bo'legin qamtıp alatug'in ha'mde paydali qazilmalardı izleytug'in ha'm qazıp ahw mu'mkin bolg'an ma'kan, paydali qazilmalar degende ekonomikalıq ha'm salamatlastiriw a'hmiyetine iye geologiyalıq tuwindılar tu'siniledi.

To'mendegiler jer asti qazilma bayliqlarinan paydalang'ani ushın Salıqqa tartıw obektlari bolıp esplanadı:

- paydali qazilmalardı qazıp ahw ko'lemi, olardı qayta islewden almg'an

o'nimnin' haqiqiy satihw quni boymsha, bunnan qosimsha qun ha'm aktsiz salig'i shegirip taslanadi. Gaz qazip shig'anwshi ka'rxanalar ushm Salıqqa tartıw obekti bolip, O'zbekistan Respublikasi Finans Ministrliği ta'repinen belgilengen satıw bahasi boymsha, bunnan qosimsha qun ha'm aktsiz salig'i shegirilgen halda birlenshi tayarlıqtan o'tken qatlamnan qazip almg'an ta'biyg'iy (tazalanbag'an) gaz ko'lemi esaplanadi;

- texnogen tuwindilar ko'lemi ajiratip almg'an tiykarg'i paydali qazilmanin' nizam hu'jjetlerine muwapiq haqiqiy satihw quni boymsha, bunnan qosimsha qun ha'm aktsiz salig'i shegiriledi;

- toplang'an shaqmaq tas shiyki zati u'lgileri, paleontologiyalıq qaldıqlar ha'm basqa geologiyalıq kolleksiya materiallannin' esap quni.

Jer asti qazilma baylıqlarınan paydalang'ani ushm Salıq stavkalan O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' qaran menen belgilenedi ha'm Salıq to'lewshilerge O'zbekistan Respublikasi Finans Ministrliği ha'm de Ma'mleketlik salıq komiteti ha'm onin' to'mengi organlan ta'repinen

belgilengen ta'rtipte jetkiziledi. Ha'zirgi waqıtta ja'mi 53 tu'rdegi paydah qazilmalarg'a differentsiallang'an ta'rizde Salıq stavkalan ornatilg'an.

2015-jul 1-yanvardan baslap jer asti qazilma baylıqlannan paydalang'ani ushin salıq stavkalan to'mendegishe (6.01-keste) belgilengen:

6.01.keste

Jer asti qazilma baylıqlannan paydalang'anlig'i ushin Salıq stavkalan⁶

Salıq sahnatug'in obekt atamasi	Salıq stavkasi, salıq sahnatug'in bazag'a salıstirg'anda %de
1	2
1. Tiykarg'i ha'm qosimsha paydah qazilmalar qazip ahniwi ushin	
Energiya derekleri:	
Utilizatsiya etilgen gaz	9,0
Ta'biyg'iy gaz	30,0
Jer astinan qazip ahng'an gaz	2,6
Turaqsız gaz kondensati	20,0
Neft	20,0
Ko'mir	4,0
Ka'n-ximiya shiyki zati:	
As duzi (awqalqa paydalanilatug'in)	3,5
Kaliv duzi	3,5
Natriy sulfat	3,5
Fosforitler (grafitlerge)	5,0
Karbonat shiyki zati (ha'k, dolomitler)	3,5
Glaukonit	3,5
Mineral pigmentler	4,8
Ren'li ha'm siyrek metallar:	

Tazalang'an mis	8,1
Molibdenli sanoat o'nimi	4,0
Konsentratlang'an qorg'asm	4,0
Metall Rux	4,0
Volfram konlsetrati	10,4
Negizgi metallar:	
Al tin	5,0
Gu'mis	8,0
Qimmat bahali, yarim qimmat bahali ha'm tag'inshaqlar ushin shiyki zat, qara metallar:	24,0
Temir	4,0
Metallurgiya ushin rudasiz shiyki zatlar:	
Otqa shidamh, qiym eriwshi ilyay	4,0
Ha'kler, dolomitler	4,0
Ruda ernes qurilis materiallari:	
Qurilis qumlari	4,0
Qumli graviy qospasi, graviyden tayarlang'an sheben, mayda taslar, graviy	4,0
Qumtaslar	3,5
Baqanshaq	3,5
2. Paydah qazilmalardi qazip ahw ha'm mineral shiyki zatlardı qayta islewde ahng'an texnogen tuwmdılardan paydalanganlig'i huquqi ushin	Tiykarg'i paydah qazilma bayhg'in qazip alg'anhg'i ushin stavkadan 30%

Yuridikaliq ha'm fizikalıq ta'repler jer asti qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushin Salıq boyınsha esap-sanaqlann Salıq organlanna jıl basman o'sip banwshi juwmaq boyınsha belgilengen formada, Salıqtı to'lew ushin belgilengen mu'ddette tapsiradı.

Jer asti qazılma baylıqlannan paydalang'ani ushin Salıqtı yuridikaliq ta'repler to'mendegi ta'rtipte to'leydı:

- mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar-jıldın' ha'r shereginde, esap beriw da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey;

- mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalardıń qatanna kirmeytug'in basqa Salıq to'lewshi yuridikaliq ta'repler - ha'r ayda, esap beriw da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey.

6.3. Suw resursslannan paydalang'anhg'i ushin Salıqtın' engiziliwi ha'm Salıq to'lewshilerdın' qurami

O'zbekistan sharayatında suw qa'dırli esaplanadı. Sebebi elimızdın' awıl xojahg'i tiykannan suwg'anlatug'in jerlerden ibarat. Suw ha'r qanday ma'mleket

ushin tiykarg'i bayliq esaplanadı.

1998-jilg'a shekem suwdan paydalanatug'in ka'rxanalar «suw ushin to'lem» to'leytug'in edı. 1998-jıl 1-yanvardan baslap suw resurslannan paydalang'ani ushin salıq engizildi. Bul Salıq 2007-jilg'a shekem uhwma ma'mleketlik salıqlar quramina kirgizilip, respublika byudjetinin' tiykarg'i da'ramat dereklerinin' biri bolıp esaplanatug'm edı.

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2007-jıl 12-dekabrdegi 744-sanli qaranna tiykarlanıp usı Salıqtın' tu'simi jergilikli byudjetlerdın' Ma'mleketlik byudjettegi u'lesin ko'beytıw maqsetinde tolıq mug'darda jergilikli byudjetler da'ramatlanna o'tkizildi.

2010-jili Ma'mleketlik byudjetke suw resurslannan paydalang'ani ushin salıq tu'simi 43509 mln. sumdı qurawı boljaw etilgen bolıp, bul byudjet da'ramatlannin' 0,5 protsentin qurag`an, 2015 jilg`a kelip suw resurslarınan paydalang`anlıg`ı ushin salıq tu`simi 163,7 mln sumdı qurap bul byudjet da'ramatlarınin` 0,45 protsentin quraydı.

O'zinin' xizmetinde suwdan paydalanwshi yuridikalıq ta'repler, dıyxan xojalıqlari (yuridikalıq ta'rep bolg'an ha'm yuridikalıq ta'rep bolmag'an) ha'm de isbilermenlik xizmetin a'melge asmwshi fizikalıq ta'repler suw resurslannan paydalang'ani ushin salıq to'lewshiler bolıp esaplanadı. Elimizde ma'mleketlik byudjet da'ramatlannin' tiykarg'i deregin ta'miyinlep beretug'in, Salıq to'lewshiler bolıp, Shiyrin GRES, Taxiataş GRES, Tashkent GRES ha'm usıg'an uqsag'an GESler esaplanadı.

Salıqqa tartıwdın' ayınm ta'rtibi ornatilg'an to'lewshiler ha'm de kommertsiyalıq ernes sho'lkemler tiykarg'i xizmet tu'ri menen bir qatarda basqa xizmet tu'rleri menen shug'illansa, olar o'z aldına esap-sanaq alıp banwlan ha'm usı xizmet tu'rinde paydalang'an suw ko'lemine kelip shig'ip suw resurslannan paydalang'ani ushin salıq to'lewi kerek. Yuridikalıq ta'repler qay jerde dızimge ahng'anina ha'm de suwdan paydalanıw ornına qaramastan, suw resurslannan paydalang'anhg'i ushin Salıqtı to'leydı. Xalıq jasawshi punktlerdı suw menen ta'miyinlewshi yuridikalıq ta'repler o'z xizmeti ushin paydalang'an suw ushm Salıq to'leydı.

6.4. Salıq sahw obekti, bazasi ha'm Salıq stavkalan

Jer u'sti ha'm jer asti dereklerinen paydalanilg'an suw resurslan Salıq sahw obekti esaplanadı. Jer u'sti dereklerine da'ryalar, ko'ller, suw saqlag'ishlar, jer ju'zindegi suw derekleri, ha'r qiyli kanal ha'm ha'wizler kiredi.

Jer asti dereklerine artezian qudıqlan ha'm skvajinalar, vertikal ha'm gorizantal kanal tarmag'i kiredi.

Paydalanilg'an suw resurslannin' ko'lemi Salıq sahw bazasi bolıp esaplanadı.

Suw resurslan jer u'sti ha'm jer asti dereklerinen ahng'an suw, suw o'lsheytag'in a'sbaplardın' ko'rsetıwi tiykannda aniqlanadı.

Suwdan o'lsheytag'in a'sbaplarsiz paydalanilg'an jag'dayda, onin' ko'lemi suwdan paydalanıw limitlerinen, suwdan paydalanıwdın' texnologiyalıq ha'm

sanitariyalıq normalarınan, eginler ha'm de tereklerdı suwg'anw normalarınan yaki mag'liwmatlardın' tuwnhg'in ta'miyinlewshi basqa usillanna tiykarlanıp anıqlanadı.

Salıq to'lewshiler jer u'sti ha'm jer astı dereklerinın alıp paydalanıl'g'an suw resurslan ko'lemlerinin' o'z aldına esabın ju'rgizedı.

2016-jılı suw resurslanınan paydalang'ani ushın salıq stavkalan to'mendegi 6.02-keste mag'hwmatlannda keltirilgen.

6.02. keste

Suw resurslanınan paydalang'ani ushın salıq stavkalan⁷

To'lewshiler	1 kub metr ushın stavka (sum)	To'lewshiler
	Jer u'sti suw dereklerine	Jer astı suw dereklerine
1. Ekonomikanın' barlıq tarawlanndag'i ka'rxanalar (2-4 ba'ntlerde ko'rsetilgenlerinen tisqan) dıyxan xojalıqları (yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler) ha'm de isbilermenlik xızmetin a'melge asınw protsesinde suwdan paydalantug'in fizikalıq ta'repler.	71,2	90,4
2. Elektrostantsiyalar	20,6	30,6
3. Kommunalıq xızmet ko'rsetiw ka'rxanalan	39,1	50,5
4. Alkagol'sız ishımlıklerdi islep shıg`arıwshı ka'rxanalar.		
- Alkagol'sız ishımlıklerdi islep shıg`arıw ko`lemi mug`darına.	11500	11500
- Basqada maxsetler ushın.	71,2	90,4

Suwdan awıl xojalıq eginlerin suwg'anw ushın paydalanatug'in ja'rdemshı xojalıqlanna iye yuridikalıq ta'repler, ilim-izertlew sho'lkemleri ha'm oqıw onnarınin' oqıw-ta'jiriybe xojalıqlan salıqtı awıl xojalıq ka'rxanalan ushın belgilengen stavkalar boyınsha to'leydı.

6.5. Salıq boyınsha jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

Salıq kodeksine muwapiq suw resurslanınan paydalang'am ushın salıqtı to'lewden to'mendegi yuridikalıq ta'repler azat etiledı. Bularg'a mayıplardıń ja'ma'a'tlik birlespeleri «Nuraniy» fondı ha'm «O'zbekistan shernobilshılan» assotsiatsiyası mu'lkinde bol'g'an, islewshilerdın' uhwma saninin' keminde 50 protsentin mayıplar, 1941-1945-jıllardag'i uns ha'm miynet fronti veteranlan qurag'an ka'rxanalar. Bul jen'illikler sawda, da'ldalshılıq, ta'miyinlew, satıw ha'm tayarlaw xızmeti menen shug'illanrwshe yuridikalıq ta'replerge engizilmeydı.

Suw resurslanınan paydalang'am ushın salıqtı esaplap shıg'anwda Salıq salınatug'in baza to'mendegi ko'lemlerge kemeyttiriledı. Bularg'a, den sawlıqtı saqlaw ma'kemelerinde emlew maqsetinde paydalanilatug'in jer astı mineral

suwlannin' ko'lemine; da'ri-da'rmaq tayarlaw ushın paydalanatug'in suw ko'lemine; qorshag'an ortalıqqa ziyah ta'sir ko'rsetıwdın' aldm ahw maqsetinde shig'arip ahnatug'in jer asti suwlan ko'lemine; awıl xojalıg'mda shorlang'an jerlerdı juwiw ushın paydalanatug'in suw ko'lemine.

Suw resurslannan paydalang'am ushın salıq to'lewshiler ta'repinen, diyxan xojalıqlan (yuridikalıq ta'rep bolg'an ha'm bolmag'an) nan tisqan, tastiyoqlang'an stavkalar boyınsha a'melde ahng'an, salıqqa tartilatug'in suw ko'lemine kelip shig'ip esaplanadı.

Diyxan xojalıqlan (yuridikalıq ta'rep bolg'an ha'm bolmag'an) ushın suw resurslannan paydalang'am ushın salıq ma'mleketlik Salıq xızmeti organlan ta'repinen uhwma xojalıq boyınsha o'tken jıldı 1 ga suwg'anlatug'm jerge sanplang'an suw ko'lemine qarap esaplanadı.

Suw resurslannan paydalang'am ushın Salıqtm' esap-sanag'i suwdan paydalanw ormndag'i ma'mleketlik salıq xızmeti organlanna o'sip banwshi juwmaq penen to'mendegi mu'ddetlerde tapsıladı:

- suw resurslannan paydalang'am ushın to'lenetug'in Salıqtın' uliwma summası jıldıń bir shereginde en' kem is haqınin' eliw esesinen ko'bin quraytug'in yuridikalıq ta'replerden (awıl xojahg'i ka'rxanalan, mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar bug'an kirmeydı) ha'r ayda, esap beriw ayınan keyingi aydın' 25-ku'nine

shekem;

- suw resurslannan paydalang'am ushın to'lenetug'in Salıqtın' uliwma summası jıldıń bir shereginde en' kem is haqınin' eliw esesinen kemin quraytug'in yuridikalıq ta'repler, sonday-aq mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen jıldıń ha'r shereginde, jıldıń esap beriw sheregine keyingi aydın' 25-ku'nine shekem, jıl juwmaqlan boyınsha jıllıq finans esabi tapsınlatug'in mu'ddette;

- birden-bir jer sahğ'm to'lewge o'tpegen awıl-xojahg'i ka'rxanalan ta'repinen — jihna bir ma'rte esap beriw da'wirinin' 15-dekabrine shekem;

- jeke ta'rтіptegi isbilermen ta'repinen-jıldıń ha'r shereginde esap beriw sheregine keyingi aydın' 25-ku'nine shekem.

Suw resurslannan paydalang'am ushın salıqtı to'lew boyınsha to'lem xabarnaması yuridikalıq ta'rep bolip ha'm yuridikalıq ta'rep bolmay du'zilgen diyxan xojalıqlanna ma'mleketlik salıq xızmeti organlan ta'repinen esap beriw da'wirinen keyingi jıldıń 1-fevrahdan keshiktirmey tapsıladı.

Suw resurslannan paydalang'am ushın salıq byudjetke to'mendegi mu'ddetlerde to'lenedi:

- suw resurslannan paydalang'am ushın salıqtı to'lewshiler ta'repinen esap-sanaq tapsınlatug'in mu'ddetten keshiktirmey a'melge asıladı;

- yuridikalıq ta'rep bolip ha'm bolmay du'zilgen diyxan xojalıqlan ta'repinen suw resurslannan paydalang'am ushın salıqtı to'lew jihna bir ma'rte, Salıq da'wirinen keyingi jıldıń may ayının' 1-shi sanesine shekem a'melge asıladı.

Salıq to'lewshiler ag'imdag'i jıldıń 15-yanvanna shekem suwdan paydalanatug'in jerdegi ma'mleketlik salıq xızmeti organlanna Salıqtı belgilengen limitke qarap yaki suw jetkizip beriw sha'rtnamasına muwapiq ha'r

ayda yoki ha'r sherekte to'leytug'inlig'i haqqida xabar beriledi.

Tema №7	YURIDJKALIQ HA'M FJZJKALIQ TA'REPLERDYN' MU'LKJNE SALINATUG'IN SALIQ HA'M JER SALIG'I
----------------	--

1. Lektsiya sabag`in oqitw tehnologiyasi.

Waqtı – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Birgeliktegi lektsiya
Oqıw sabag`ımn` rejesi	<p>7.1. O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salıg'ınin' engiziliwi ha'm onm' ekonomikalıq ma'nisi.</p> <p>7.2. Yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.</p> <p>7.3. Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. Yuridikalıq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salıg'ınin' huquqiy tiykar-lan, ekonomikalıq ma'nisi ha'm jer salıg'in to'lewshiler. Salıq obekti. bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.</p> <p>7.4. Fizikalıq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.</p>
Oqıw sabag`ımn` maxseti:	O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salıg'ınin' engiziliwi ha'm onm' ekonomikalıq ma'nisi. Yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew
Pedagogik uazıypalar:	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri:
7.5. Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. Yuridikalıq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salıg'ınin' huquqiy tiykar-lan, ekonomikalıq ma'nisi ha'm jer salıg'in to'lewshiler. Salıq obekti. bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri haqqında tu`sindirip beredi.	<p>1. Mu'lk salıg'i qashan engizilgen ha'm oni o'ndirıwden go'zlengen maqset ne?</p> <p>2. Mu'lk sah'ın to'lewshiler kimler, mu'lk salıg'ınin' obekti ha'm bazasi qanday aniqlanadı?</p> <p>3. Mu'lk salıg'i stavkalan qanday belgilengen ha'm mu'lk salıg'inan kimler jen'illikke iye?</p> <p>4. Salıq organlarma qaysi mu'ddetlerde mu'lk salıg'i boyınsha esap-sanaq tapsınladı?</p> <p>5. Fizikalıq ta'replerden o'ndiriletug'm jer salıg'ınin' to'lewshileri kimler ha'm jer salıg'i stavkalan qanday belgilenedi?</p>
Oqitw usılı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharaytı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqıw na`tiyjeleri menen tanıstradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Seminar” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1.O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salig'inin' engiziliwi ha`m onm' ekonomikalıq ma'nisi. 2.2.Yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. 2.3.Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. Yuridikalıq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salig'inin' huquqiy tiykar-lan, ekonomikalıq ma'nisi ha`m jer salig'in to'lewshiler. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. 2.4.Fizikalıq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salig'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqish Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “ O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salig'inin' engiziliwi ” so`zine klaster du`ziwdı u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qanday qatlamdag`i puqaralar jer salig`inan azat etiledi ham jer salig`i qanday ma`mleketlik organ ta`repinen esaplap shig`iladı? 2. Jer salig`i boyınsha to`lew xabarnamalan salıq to`lewshilerge qaysi mu`ddetke shekem jetkeriledi? 3. Fizikalıq ta`replerden o`ndiriletug`m mu`lk salig`inin` to`lewshileri kimler ha`m olardıń qanday mu`lkleri Salıq sahıw obekti ha`m bazası bolıp esaplanadı? 4. Jer sahıg`in yuridikalıq ta`replerden o`ndiriwden maqset ne ha`m qanday yuridikalıq ta`repler jer salig`inan azat etiledi? 5. Jer sahıg`in o`ndiriwdın` obekti, salıq stavkalan nege tiykarlanıp belgilenedi?
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirini qalıplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 6. Mu`lk salig`i qashan engizilgen ha`m oni o`ndiriwden go`zlangen maqset ne?</li> <li>7. Mu`lk sahıg`in to`lewshiler kimler, mu`lk salig`inin` obekti ha`m bazası qanday aniqlanadı? 8. Mu`lk salig`i stavkalan qanday belgilengen ha`m mu`lk salig`inan kimler jen`illikke iye? 9. Salıq organlarında qaysi mu`ddetlerde mu`lk salig`i boyınsha esap-sanaq tapsinladı?</li> <li>10. Fizikalıq ta`replerden o`ndiriletug`m jer salig`inin` to`lewshileri kimler ha`m jer salig`i stavkalan qanday belgilenedi?
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppada, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılǵan auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumustin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejelestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalarg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppa bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tin`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppa ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanıladı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tin`laydı, anıqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Mu'lk salig'i qashan engizilgen ha'm oni o'ndiriwden go'zlengen maqset ne?
2. Mu'lk sahğ'in to'lewshiler kimler, mu'lk salig'inin' obekti ha'm bazasi qanday aniqlanadı?
3. Mu'lk salig'i stavkalan qanday belgilengen ha'm mu'lk salig'inan kimler jen'illikke iye?
4. Salıq organlarma qaysi mu'ddetlerde mu'lk salig'i boyınsha esap-sanaq tapsınladı?
5. Fizikalıq ta'replerden o'ndiriletug'm jer salig'inin' to'lewshileri kimler ha'm jer salig'i stavkalan qanday belgilenedi?
6. Qanday qatlamdag'i puqaralar jer salig'inan azat etiledi ham jer salig'i qanday ma'mleketlik organ ta'repinen esaplap shig'iladı?
7. Jer salig'i boyınsha to'lew xabarnamalan salıq to'lewshilerge qaysi mu'ddetke shekem jetkeriledi?
8. Fizikalıq ta'replerden o'ndiriletug'm mu'lk salig'inin' to'lewshileri kimler ha'm olardıń qanday mu'lkleri Salıq sahıw obekti ha'm bazasi bolıp esaplanadı?
9. Jer sahğ'in yuridikalıq ta'replerden o'ndiriwden maqset ne ha'm qanday yuridikalıq ta'repler jer salig'inan azat etiledi?
10. Jer sahğ'in o'ndiriwdın' obekti, salıq stavkalan nege tiykarlanıp belgilenedi?

7. YURIDJKALIQ HA'M FJZJKALIQ TA'REPLERDYN' MU'LKJNE SALINATUG'IN SALIQ HA'M JER SALIG'I

7.1. O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salıg'inin' engiziliwi ha'm onm' ekonomikalıq ma'nisi.

7.2. Yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

7.3. Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

7.4. Yuridikalıq ta'replerden o'ndıriletug'in jer salıg'inin' huquqiy tiykarlang`an, ekonomikalıq ma'nisi ha'm jer salıg'in to'lewshiler. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

7.5. Fizikalıq ta'replerden o'ndıriletug'in jer salıg'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm Salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

7.1. O'zbekistan Respublikasi Salıq sistemasına mu'lk salıg'inin' engiziliwi ha'm onm' ekonomikalıq ma'nisi

O'zbekistan Respublikasmda ka'rxanalar xizmetin salıqqa tartıw jolındag'i a'hmiyetli qa'demlerden biri ka'rxanalardm' menshigine sahnatug'in mu'lk salıg'inin' engiziliwi boldı. Mu'lk salıg'i da'slep, O'zbekistan Respublikasınin' 1991-jıl 15-fevralda qabil etilgen «Ka'r-xanalar, birlespeler ha'm sho'lkemlerden ahnatug'in Salıqlar haq-qında» g'l mzamg'a tiykarlamp engizildi ha'm usınin' menen birge ka'rxanalardm' o'ndırıslik fondlarg'a to'lemi ha'm de transport qurallanna sahnatug'in Salıq biykar etildi.

Ha'zirgi waqıtta mu'lk salıg'inin' huquqiy tiykan bolıp, O'zbekistan Respublikasınin' Salıq kodeksi, «Ma'mleketlik Salıq xizmeti haqqında» g'l mzami, O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qararlan ha'm de basqa da Salıq nizamshihg'i menen baylanish bolg'an normativ hu'jjetler esaplanadı.

O'zbekistan Salıq sistemasında yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'i tuwri Salıqlar quramina kiredı ha'm o'zinin' mazmunına qaray bul Salıq tiykarlg'i fondlar sipatındag'i resurslarg'a belgilengen Salıq bolıp esaplanadı. Mu'lk salıg'i boyınsha tu'simler summasi tolıq jergilikli byudjetlerge tu'sedi ha'm ol byudjetin' turaqh da'ramat dereklerininen biri bolıp esaplanadı.

Ma'mleketlik Salıq sistemasında mu'lk salıg'in engiziwden go'zlngen maqset birinshiden, ka'rxanalar o'zlerinin' xojalıq xizmetin ju'rgiziwde artıqsha ha'm paydalanılmay atırg'an mu'lkın satıwg'a qizig'iwı oyatıw bolsa, ekinshiden, ka'rxanalar balansındag'i mu'lkınen na'tiyjeli paydalanıwdı xoshametlewden ibarat. Sebebi, ka'rxanalardm' morallıq ha'm fizikalıq jaqtan tozg'an tiykarlg'i qurallann jan'a, aldın'g'i texnologiyalıq u'skeneler menen

almastinw, o'ndirilip atirg'an tovarlardin' bahasin arzanlastiradi ha'm ba'sekige shidamh tovarlar islep shig'anwg'a imkan beredi.

Xojaliq ju'rgiziwshi subektlerdin' balansindag'i barliq mu'lklerden Saliq to'lewge ma'jbu'r etiw oni artiqsha bina, imaratlar, mashina ha'm u'skenelerden qutihwg'a u'ndeydi. Bul bolsa, o'z na'wbetinde, o'ndiris qurallari bazarra qa'liplestiriwge, o'nimnin' o'zine tu'ser bahasinin' pa'seyiwine ha'm de ba'sekige shidamh o'nim islep shig'anw imkaniyatm jaratadi.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'imm' ma'mleketlik byudjet da'ramatlan quramindag'i u'lesi joqan salmaqqa iye ernes. Ha'zirgi waqitta usi Salıqtın' tu'simi O'zbekistan Respublikasi ma'mleketlik byudjetinin' Salıq da'ramatlannda 2015 jil 4,7 protsenti qurawı ku`timekte.

7.2. Yuridikaliq ta'replerden almatug'm mu'lk salig'in to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

Salıq mzamshilig'ina tiykarlang'an mu'lk salig'imm' to'lewshileri bolip, Salıq sahnatug'in mu'lkke iye bolg'an yuridikaliq ta'repler esaplanadi.

Salıq sahw maqsetinde yuridikaliq ta'repler degende, menshiginde, xqjaliq ju'rgiziwinde yamasa basqanwinda mu'lkke iye bolg'an ha'm o'z minnetlemeleri boyinsha mu'лки menen juwap bere alatug'm ha'm de o'z aldma balansqa ha'm esap-sanaq betine iye bolg'an xojaliq ju'rgiziwshi subektler tu'siniledi.

Salıqqa tartıwdın' aynqsha rejimi ornatilg'an ayinm tu'rdegi ka'rxanalar, yag'niy:

- birden-bir jer salig'in to'lewshi awil xojaliq o'nimin islep shig'anwshilar;
- birden-bir salıq to'lewshi mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar;
- sawda ha'm uhwma awqatlamw ka'rxanalan ha'm de kommertsiyalıq ernes sho'lkemler ushin olardin' tiykarg'i xizmeti boyinsha mu'lk sahg'ina tartilmaydi.

Eger Salıqqa tartıwdm' aynqsha rejimi ornatilg'an yuridikaliq ta'repler xizmetinin' tiykarg'i tu'ri menen bir qatarda basqa da xizmet tu'rleri menen shug'illansa, olar o'z aldma esap-sanaq ju'rgiziwleri ha'm mzam hu'jjetlerine muwapiq mu'lk salig'in to'lewleri kerek boladi.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'imm' obekti bolip, tiykarg'i qurallar (sonnan finanslıq ijara (lizing) sha'rtnamasi boyinsha ahng'an qurallan), materiallıq ernes aktivler, tamamlanbag'an qunhs obektleri ha'mde belgilengen mu'ddette iske tu'sirilmegen a'sbap-u'skeneler qum esaplanadi.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'imm' Salıqqa tartıw bazasi bolip:

- tiykarg'i qurallardin' ortasha jilliq qaldıq qum (sonnan finanslıq ijara (lizing) sha'rtnamasi boyinsha ahng'an tiykarg'i qurallar); -materiallıq ernes aktivlerdin' ortasha jilliq qaldıq qum;

-belgilengen mu'ddetlerde tamamlanbag'an qunhs obektinin' ortasha jilliq qum;

- normativ mu'ddetlerde ornatilmag'an u'skenelerdin' ortasha jilliq qum esaplanadi.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'imn stavkalan ha'r jih keyingi finans jih ushin tasteryiqatlanatug'in tiykarg'i makroekonomikalıq ko'rsetkishler prognozi ha'm ma'mleketlik byudjet parametrleri haqqmdag'i O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' qaran tiykannda belgilenedı.2010-2013 jillarda yuridik ta'replerdin` mu'lk salıq stavkası 3,5 payız bolıp kelgen bolsa, 2014-2015-jıl 1-yanvardan baslap yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'i stavkasi 4 protsent mug'dannda belgilengen, 2016 1-yanvardan baslap yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'i stavkasi 5 protsent mug'dannda belgilengen. Bunun` na'tiyjesinde byudjetke qosımsha 5,5 mlrd summ qosımsha qarjı tu'siriliwi ku'tilmekte. (7.01-keste).

A'meldegi ta'rtipke muwapiq mu'lk salig'i stavkasina o'zgerisler kirgiziw huquqi tek Ministrler Kabinetine berilgen.

O'nimdı eksport etıwshi ka'rxanalarg'a berilgen jen'illik (sawda) da'ldalshi ka'rxanalarg'a sonday-aq, erkin almastinlatug'in valyutag'a shiyki zat tovarlan - paxta talasi, jip gezeleme, lint, neft, neft o'nimleri, gaz kondentsati, ren'li ha'm qara metallardı eksport etetug'in o'ndiris ka'rxanalan na berilmeydı.

7.01-keste

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salig'i stavkalan*

To'lewshiler	Salıq sahnatug'in bazag'a sahsstirg'anda %lerde Salıq stavkasi
Yuridikaliq ta'repler	5
O'zi islep shig'arg'an tovarlar (jumis, xizmet-ler) eksportmin' erkin almastinlatug'in va-lyutadag'i bo'legi to'mendegi mug'darlardı qamtiytug'm eksportshi ka'rxanalar ushin (O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 1997-jıl 12-oktyabrdegi PP-1871-sanh Pa'rmani menen tasteryiqlang'an shiyki zat tovarlan dızimindedilerden tisqan)	
Satıwdın' uhwmalıq ko'leminde 15 protsentten 30 protsentge shekem	Belgilengen stavka 30%ge pa'seytiriledı.
Satıwdın' uhwmalıq ko'leminde 30% ha'm onnan joqan	Belgilengen stavka 50%ge pa'seytiriledı

Tu'sinik: Belgilengen mu'ddetlerde ornatilmag'an u'skeneler ushin mu'lk salig'i eki ese ko'p mug'darda to'lenedi.

Salıq stavkasi mu'lktin' qayta bahalaw na'tiyjesindegi qaldıq qunina qollaniladı. Qayta bahalaw maqsetinde ka'rxanalardıń tiykarg'i qurallan degen de to'mendegiler tu'siniledı:

- o'ziniti' tiykarg'i qurallan; -ornatilatug'in u'skeneler;
- tamamlanbag'an qunhs obektleri;

- uzaq mu'ddetke ijarag'a alinatug'in, sonnan uzaq mu'ddetli lizing boyinsha aling'an tiykarg'i qurallar.

Tiykarg'i qurallar quni ha'r jili 1-fevralg'a shekem tiykarg'i qurallardın' 1-yanvar jag'dayina qarap qayta bahalanadı. Qayta bahalaw jumislanna ka'rxana jetik, qa'nige ekspertlerdı shaqiradı.

Jer ushastkalan ha'm ta'biyattan paydalanıw obektlerinin' quni qayta bahalanbaydı.

A'meldegi Salıq nizamshihg'ina muwapiq to'mendegi yuridikalıq ta'replerdın' mu'lkinde Salıq sahnbaydı:

- kommertsiyalıq ernes sho'lkemlerdın' mu'lkinde (isbilermenlik xizmeti ushm paydalanilatug'in mu'lkinen tisqan);

- xalıq ta'limi ha'm ma'deniyat saraylan ushın paydalanarug'in mu'lkke;

- u'y-jay, kommunal xojahg'i ha'm basqa da uhwma puqaralıq a'hmiyetke iye qalalıq xojaliqtm' mu'lkinde;

- mayrplardın' ja'ma'a't birlespeleri «Nuraniy» fondı ha'm «O'zbekistan shernobilshilan» birlespesinin' mu'lkinde bolg'an, jumisshilannin' uhwma saninin' keminde 50%in mayiplar quray-tug'in yuridikalıq ta'replerdın' mu'lkinde;

- jan'adan du'zilgen yuridikalıq ta'replerdın' mu'lkinde, dızimnen o'tken waqittin baslap eki jıl dawamında;

Mu'lk sahgi esaplap shig'ılıp atirg'anda Salıq sahnatug'in baza to'mendegilerdın' qunina qarap kemeytiriledi:

- Salıq to'lewshinin' balansında bolg'an u'y-jay, kommunal ha'm sotsialliq ma'deniy taraw obektlerinin';

- ta'biyatti qorg'aw, sanitariyalıq-tazalaw maqsetinde ha'm o'rtke qarsi qa'wipsizlikti ta'miyinlew ushın paydalanilatug'in obektlerdın';

- O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabinetinin' qaranna muwapiq toqtatılıp qoyilg'an o'ndiris fondlannin';

- qalalıq jolawshilar transportmin';

- jol xojahg'i ka'rxanalan ha'm birlespelerinin' jollardı sazlaw ha'm saqlaw jumislannında ba'nt bolg'an transport qurallannm';

- Salıq to'lewshinin' balansında bolg'an ha'm de isbilermenlik xizmetinde paydalanılmay atng'an puqaralıq qorg'amw ha'm a'skeriy a'hmiyetke iye bolg'an obektlerdın';

- lizingke aling'an mu'lktin', lizing sha'rtnamasinin' ha'reket etiw mu'ddetine;

- sirt el krediti esabınan satip aling'an a'sbap-u'skenelerge, usı kre-ditti o'tew mu'ddetine, biraq bes jıldan artıq bolmag'an mu'ddetke.

Yuridikalıq ta'repler byudjetke to'lemler summasin esap-sanaq jihndag'i mu'lktin' ortasha jilliq qaldıq quninan ha'm belgilengen Salıq stavkasınan kelip shng'ip g'a'rezsiz ra'wishte esaplaydı.

Byudjetke ag'imdag'i to'lemlerdi to'lew ha'r aydın' 20-ku'ninen ke-shiktirmey, jilliq Salıq summasimn' 1/12 bo'legi mug'dannda to'lenedi.

Birinshi sherek, yarım jıl, 9 ay ha'm jıl tamamlang'anda to'lew-shiler g'a'rezsiz ra'wishte mu'lk salig'm o'sip banwshi juwmaq penen esap-sanaq da'wirinde mu'lktin' ortasha qaldıq quninan kelip shig'ip, esaplap shig'adı ha'm

esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen, jil juwmaqlari boyinsha jilliq finans esabin tapsinw mu'ddetinen keshiktirmey obekt jaylasqan jerdegi Salıq organlanna belgilengen formada usiniladı. Mu'lk sahğ'inin' esaplang'an summasi esap-sanaqti tapsinw ushın belgilengen ku'nnen keshiktirilmey to'lenedi. Waqtında to'lenbese, ha'r bir keshiktirilgen ku'n ushm esaplang'an Salıq summasma sahstirg'anda 0,05 protsent mug'dannda penya (finanslıq ja'riyma) qollaniladı.

O'nimlerdı eksport etetug'm, eksportshi ka'rxanalar mu'lk sahğ'inin' esap sanag'in tapsinw atirg'anda eksport etiletug'm o'nim (jumis, xizmet) ge tiyisli mag'hwmatti tapsiradı.

Artiqsha to'lengen Salıq summalan, eger salıqlar ha'm jiyimlar boyinsha byudjetke qarizi bolmasa, to'lewshinin' jazba arzasma muwapiq to'lemler esabma o'tkeriledı ha'm 30 ku'n ishinde ka'rxanag'a qaytanladı.

7.3. fizikalıq ta'replerden alinatug'in mu'lk salıg'm to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

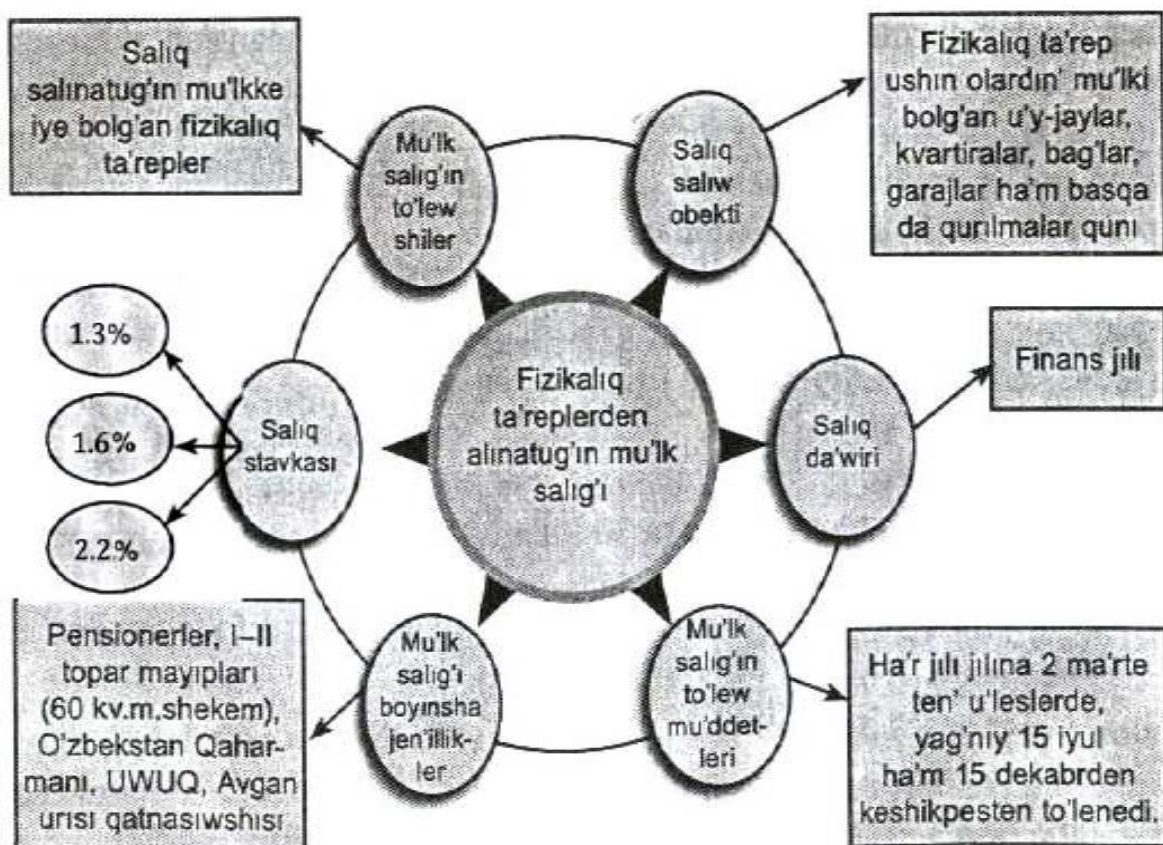
Salıq kodeksine muwapiq Salıq sahnatug'in mu'lkke iye bolg'an fizikalıq ta'repler, shet el puqaralan, sonday-aq yuridikalıq ta'rep bolıp ha'm bolmastan du'zilgen diyxan xojaliqlan, fizikalıq ta'replerdın' mu'lkine sahnatug'in Salıqtın' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerdın'. O'zbekistan Respublikasi aymag'ında jaylasqan u'y-jaylan, kvartiralari, bag'i, garajlan ha'm basqa da imaratlarrain' qum Salıq sahw obekti esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerdın' mu'lkine inventarizatsiyalaw qum Salıq sahw bazasi bolıp esaplanadı. Eger fizikalıq ta'replerdın' mu'lkine bahasi tiyisli juwapkerli ma'kemeler ta'repinen amqlanbag'an bolsa, bunday jag'dayda O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran menen mu'lktin' sha'rtli qum menen belgilenedı ha'm de ornatilg'an stavkalar tiykannda Salıqqa tartiladı (7.01-sizilma).

Fizikalıq ta'replerdın' mu'lkine Salıq stavkalan O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran menen belgilenedı, olardı Salıq to'lewshilerge Finans ministrliqi, Ma'mleketlik salıq komiteti ha'm onin' to'mengi organlan ta'repinen belgilengen ta'rtipte jetkiziledı. Salıq stavkalan ha'r jih keyingi finans jih ushın O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' makroekonomikalıq ko'rsetkishler prognozi ha'm ma'mleketlik byudjet parametrleri haqqındag'i qaran tiykannda qayta ko'rip shig'ihwi mu'mkin.

Mısalı: 2010-jıl 0,5 %, 2011-jılı 0,75%, 2012-jılı 0,9%, 2013-jılı 1,04%, 2014-jılı 1,2% dı qurag`an bolsa 2015-jılı 1,3% dı qurawı ku`tilmekte.

7.01-sizilma. Fizikalıq ta'replerden ahnatug'in mu'lk salıg'inn' modeli

2016-jıl 1-yanvardan fizikalıq ta'replerdin' mu'lk sahğ'inin' stavkalan to'mendegishe belgilengen (7.02-keste).

Fizikalıq ta'replerden ahnatugin mu'lk salıg'i stavkalan

salıqqa tartıw obekti	Mu'lktin' inventarizatsiya qunına sahstirg'anda Saliq stavkasi % de
Turaq joylar, kvartiralar(200kv.m ge shekemgi qala ishindegi) bag', u'yleri, garajlar ha'm basqa da imaratiar	1,5
Qala ishinde jaylasqan turaq joylar ha'm kvartiralar ulıwma ko'lemine qaray:	
200 kv.m den 500 kv.m ge shekem	1,8
500 kv.m den aslam	2,5

1.Fizikalıq ta'repler mu'lkin bahalaw boyınsha tiyisli organ ta'repinen belgilengen inventarizatsiya qum bolmasa Saliq o'ndırıw ushin 2015-jıl 1-yanvardan Tashkent qalasi ha'm wa'layat oraylannda 20328,0 min' sum, basqa qalalar ha'm awıllıq jerlerde 8833,0 min' sum mug'danndag'i mu'lktin' sha'rtli qum qabil etiledi. Fizikalıq ta'replerdin' mu'lkleri texnikalıq invertarizatsiyalaw byurosi (TIB) xizmetkerleri ta'repinen bahalanadı.

2.Mu'lkine Saliq sahnatug'in pensionerler ushin mu'lk salıg'i boymsha Saliq

sahnbaytug'm en' kem mug'dar uhwma maydannin' 60 kv. metri ko'leminde belgilenedi.

3. Turaq joylar, kvartiralar, bag', u'yleri, garajlar ha'm basqa da imaratiar ijarag`a berilse yamasa turaq jay fondınan shıg`arılrsa, sonday aq mu`lk iyesi fizikalıq ta`repten basqa formadag`ı mu`lk tu`rine o`tse yuridikalıq ta`rep tu`rinde salıqqa tartıladı.

Salıq nizamshihg'ına muwapiq to'mendegi fizikalıq ta'replerdın' mu'lkinde bolg'an imaratiar, binaian ha'm qunlmalarma Salıq sahnbaydı:

-«O'zbekistan Qaharmam», Sovet awqami qaharmam, Miynet qaharmani ataqlanna iye bolg'an, u'shinshi da'rejeli Shuhrat ordeni menen siyılıqlang'an puqaralardm';

- 1941-1945-jillardag'i uns qatnasiwshilan ha'm partizanlan;

- on ha'm onnan artıq perzenti bar hayallardm';

-Shernobil AES dag'i avariya aqıbetlerin saplastinwda qatnasg'anhg'i ushın jen'illikler alıp atırg'an puqaralardm';

- Salıq ahnbaytug'ra maydan o'lshemi shegarasındag'i pensionerlerdın', sonday-aq I ha'm II topar mayiplanmn' ha'm t.b.

Joqanda na'zerde tutılg'an jen'illikler mu'lk iyesinin' tan'lawına baylanisli, jen'illik aliw. huquqin beriwshi za'ru'rli hu'jjetler Salıq organlanna usınılg'anda, mu'lktin' tek bir obektine tiyisli boladı. Bunda mu'lk jen'illik ahwshinin' mu'liki bolg'an jag'daylarda g'ana usınıs etiledi.

Fizikalıq ta'replerdın' mu'lkinde salınatug'in salıq ma'mleketlik Salıq xızmeti organlan ta'repınen esaplap shıg'anladı.

Mu'lk sahgi boyınsha jen'illikler huquqına iye bolg'an shaxslar za'ru'r hu'jjetlerdı ma'mleketlik Salıq xızmeti organlanna usınıs etedi.

Mu'lk sahgin to'lew haqqındag'i to'lew xabarnamalan Salıq to'lewshilerge ma'mleketlik salıq xızmeti organlan ta'repınen ha'r jih 1 maydan keshiktirmey tapsınladı. Esaplang'an jıllıq Salıq mug'dan ten' u'leslerde eki mu'ddette 15-iyul ha'm 15-dekabrden keshiktirmey jergilikli byudjetke to'lenedi.

Eger salıq to'lewshi ta'repınen artıqsha summalarda to'lengen bolsa, Salıq ha'm jryimler boyınsha qanzlan bolmasa, bul summalar onin' jazba arzasma muwapiq 30 ku'n ishinde Salıq to'lewshige qaytanladı yamasa endıgi to'lemler esabına o'tkiziledi.

Fizikalıq ta'replerdın' mu'lkinde salınatug'in salıq to'lewshileri esabi ma'mleketlik salıq xızmeti organlan ta'repınen ha'r bir jıldın' 1-yanvardag'i jag'dayi boyınsha qala ha'm rayonlar boyınsha, texnikalıq inventarizatsiyalaw aymaqlıq kadastr byurosmda bar bolg'an imaratlardın' iyeleri haqqındag'i mag'hwmatlarg'a tiykarlanıp o'tkiziledi.

7.4. Yuridikaliq ta'replerden o'ndiriletug'in jer salig'inn' huquqiy tiykarlan, ekonomikalik ma'nisi ha'm jer sahgin to'lewshiler. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

1990-jih O'zbekistanda «Jer haqqında» nizam qabil etildi ha'm usı m zamg'a muwapiq jerge iyelik etiw ha'm jerden paydalanıwdın' to'lemli bohwi belgilendi ha'm de jer ushın haq jıllıq jer sahgi sipatında o'ndiriletug'in boldı.

1991-jih «Ka'rxanalar, birlеспeler ha'm sho'lkemlerden ahnatug'm Salıqlar haqqında»g'i, 1993-jih «Jer sahgi haqqında»g'i O'zbekistan Respublikasi nizamlan qabil etilip, onda jer sahgin o'ndiriwde Salıqqa tartıw obekti, subektlari, salıq boyınsha jen'illikler, Salıqtı esaplaw ha'm byudjetke to'lew ta'rtipleri ko'rsetip berildi. 1997-jih « Salıq Kodeksi» nin' qabil etiliwi ha'm de 1998-jıldan onin' engiziliwi menen jer salig'min' tolıq huquqiy tiykarlan jaratildi.

Jer sahgi O'zbekistan Salıq sistemasında jergilikli Salıqlar ha'm jiyimlar quramma kiredı ha'm de jergilikli byudjetlerdın' tiykarg'i da'ramat dereginen biri bolıp esaplanadı.

Jer sahgin engiziwden maqset jerden u'nemli paydalanıwdı xoshametlew, topiraq o'nimdarhg'in asinw, sapasi ha'r qiyh bolg'an jerlerde xojalıq ju'rgiziwdın' sotsiallıq-ekonomikalıq sharayatlann ten'lestiriw, xalıq jasaytug'm jerlerde infrastrukturani rawajlandınwdı ta'miyinlew ha'm de jerdin' talan-taraj etiliwine jol qoyilmawma alıp keledi.

Salıq nizamshihg'ina muwapiq o'z menshiginde, iyeliginde yamasa paydalanıwında jer ushastkalarina iye bolg'an yuridikaliq ta'repler, sol esaptan O'zbekistan Respublikasinin' rezidenti emesler de jer salig'inn' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Eger de salıqqa tartıwdın' aynqsha ta'rtibi ornatilg'an yuridikaliq ta'repler ha'mde kommertsialıq emes sho'lkemler tiykarg'i xizmet tu'ri menen bir qatarda basqa xizmet tu'rleri menen shug'illansa, onda olar usı xizmette paydalanıp atirg'an jerleri ushın jer salig'min' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Salıq kodeksine muwapiq mu'lk huquqi, iyelik etiw huquqi, paydalanıw huquqi yamasa ijara huquqi tiykannda yuridikaliq ta'replerde bolg'an jer uehastkalan Salıq sahıw obekti esaplanadı.

Salıq kodeksinin' 280-statyasına muwapiq to'mendegilerge Salıq sahıw obekti sipatında qaralmaydı:

- xalıq jasaw punktlerinin' uhwma paydalanıwdag'i jerleri;
- xalıqtm' ma'deniy-materiallıq mu'tajliklerin qanaatlandınw ha'm dem aliwi ushın paydalanatug'in jerleri;
- kommunal-materiallıq jerler;
- awısıq jerler.

Usı jer ushastkalannan nizam hu'jjetlerine muwapiq Salıq sahnbaytug'in jer ushastkalan maydanlann shegirip taslaw arqah Salıq salinatug'in baza aniqlanadı.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'm jer sahgi stavkalan O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran menen belgilenedı ha'm Salıq to'lewshilerge

Finans ministrligi ha'm Ma'mleketlik Salıq komiteti ha'm olardıń to'mengi organlan ta'repinen belgilengen ta'rtipte jetkiziledı.

Jer salıg'i stavkalan du'nya ju'zlik salıq a'meliyatında qabil etilgenindey, jer quninan kelip shig'ip belgilenedı.

O'zbekistan Respublikasında jerdıń bazar quni turaqli bolmag'an-hg'i sebepli, 1 ga suwg'anlatug'in jerden almatug'in dıyxanshiliq jalpi o'niminin' ortasha quninan kelip shig'ip, oni bahalaw a'melge asinladı.

Du'nya ju'zlik salıq a'meliyatında jer salıg'i stavkalan tu'rli ma'mleketlerde tu'rlishelge belgilenedı. Biraq ortasha jer qunimn' 5 protsentinen aspaydı. Salıq stavkalann belgilewde topiraq boniteti (sapasi) esapqa alinadı. Bunda jerdıń ball boniteti qanshajoqan bolsa, salıq stavkasi da sonsha joqan belgilenedı.

Awıl xojalıq jerlerinin' sapasi, jer ushastkasi mu'lk iyeleri, jer iyesi jerden paydalanıwshinin' ayibi menen to'menlegen (boniteti pa'seyip ketken) bolsa, jer salıg'i jerdıń sapasmin' to'menlenıwine shekem belgilengen stavkalar boymsha o'ndiriledı.

Yuridikalıq ta'repler paydalanatug'in jerler (sonnan, jer sahg'in to'lewden azat etilgen), ma'mleketlik ha'kimiyat jer ushastkalan ushın jer salıg'i yuridikalıq ta'repler ushın 2,0 koeffitsentin qollang'an halda to'lenedi.

Salıq kodeksinin' 238-statyasma muwapiq Salıq sahnbaytug'in jer ushastkalanna to'mendegi jerler kiredı:

- ja'ma'a't bag'shihg'i, ju'zingershiligi ha'm palizgershilik jerlerinin', ja'ma'a't garajlarimn' uliwma paydalanıwdag'i jerleri;
- ta'biyatti qorg'aw ushın a'hmiyetke iye boig'an jerler;
- tariyxiy-ma'deniy a'hmiyetke iye boig'an jerler;
- suw fondı jerleri;
- elektr uzatıw liniyalan, uliwma ma'mleketlik baylanis liniyalan ha'm olardıń qunlmalan iyelegen jerler;
- uliwma paydalanıwdag'i avtomobil jollan ha'm olardıń qunlmalan iyelegen jerler;
- temir jollardm' uliwma tarmag'i ha'm olardıń qunlmalan iyelegen jerler;
- uliwma paydalanıwdag'i qalaliq elektr transporti jollan ha'm metropoliten liniyalan ha'm olardıń qunlmalan iyelegen jerler;
- sport qunlmalan, stadionlar, sport maydanshalan iyelegen jerler;
- O'zbekistan Respublikasinin' investitsiya bag'darlamasına kiritil-gen obektler qunhsi ushın ajiratilg'an jerler;
- salamatlastinw a'hmiyetine iye jerler;
- Salıq to'lewshinin' balansında ha'm de isbilermenlik xizmetinde paydalanbay atirg'an puqaralıq qorg'amw a'hmiyetine iye obektler iyelegen jerler.

Eger Salıq sahnbaytug'in jer ushastkasi maqsetke muwapiq paydalanilmasa, bul maydan ushın jer salıg'i belgilengen ta'rtipte to'lenedi. To'mendegi yuridikalıq ta'repler jer sahg'inan azat etilgenler:

- ma'deniyat, ta'lim, den sawlıqti saqlaw, miynet ha'm xalıqti sotsialliq qorg'aw sho'lkemleri;

- dıyxan xojalıqlan ma'mleketlik dızimnen o'tken waqtman eki jil mu'detke;
- mayiplardıń ja'ma'a'tlik birlespeleri, «Nuraniy» fondı ha'm «O'zbekistan shernobilshilan» birlespesi mu'lkinde boig'an, xizmetkerler uliwma saninm' keminde eliw protsentin mayrplar qurag'an yuridikalıq ta'repler.

Jer salig'i yuridikalıq ta'repler ta'repinen ha'r jili 1-yanvarg'a shekem boig'an jag'dayg'a qarap jeke ta'rtipte esaplap shig'iladı ha'm salıq boymsha esap-sanaqlar jer ushastkasi jaylasqan aymaqdag'i ma'mleketlik salıq organma jıldın' 15-fevralına shekem awil xojalıq a'hmiyetine iye boig'an ha'mde awil xojalıq a'hmiyetine iye bolmag'an jerler ushın belgilengen formalar boymsha usımladı.

Yuridikalıq ta'rep esaplang'an dıyxan xojalıqlan esaplap jazilg'an jer salig'inin' uliwma summasinin' 95% tin byudjetke 5% tin bolsa, dıyxan ha'm fermer xojalıqlann qollap-quwatlaw fondına to'leydı.

Jer salig'm esaplap shig'anw jer ushastkasi haqiyqatta iyelegen maydandan kelip shig'ip a'melge asinladı.

Jer ushastkalanmn' uliwma maydanlan haqqmdag'i mag'hwmatlar jer ushastkasma iye boig'an huquqti tastiyoqlaytug'in hu jjetler boymsha qabil etiledı. Esap-sanaq jib dawamında jer menshigi quramında o'zgerisler ju'z bergen jag'dayda yuridikalıq ta'repler ma'mleketlik salıq organlanna jer salig'i to'lenetug'in esap-sanaq jilimn' 1-noyabrine shekem jer salig'inin' amqlastinlg'an esap-sanaq'in tapsiradı.

Yuridikalıq ta'repler (awil xojalıq ka'rxanalannan tisqan) Salıqtı ha'r sherekte, sherektin' ekinshi ayinin' 15-ku'nine shekem ten' u'lesler menen to'leydı (15-fevral, 15-may, 15-avgust, 15-noyabr).

Birden-bir jer sahğ'in to'lewge o'tpegen awil xojahg'i ka'rxanalannan jer sahğ'in esap-sanaq jihnm' 1 iyulina shekem-jıllıq Salıq summasinin' 20%-in esap-sanaq jihnin' 1-sentyabrine shekem-jıllıq Salıq summasinin' 30%-in ha'm esap-sanaq jilinin' 1-dekabrine shekem— esaplang'an Salıqtın' qalg'an 50%-in to'lewdı.

Jer salig'i, Salıq to'lewshinin' jaylasqan jerine qaramastan, ayma-g'mda jer ushastkasi jaylasqan rayon yamasa qalanm' jergilikli byudjetine to'lenedi. Eger jer ushastkasi rayon ha'm qala aymag'ında jaylasqan bolsa, salıq tap sol ta'rtipte to'lenedi.

7.5. Fizikalıq ta'replerden o'ndıriletug'in jer salig'm to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

Salıq kodeksine muwapiq o'z menshiginde, iyeliginde, payda-lanıwında yamasa ijara huquqi tiykannda jer ushastkalanna iye bolg'an fizikalıq ta'repler, sonday-aq yuridikalıq ta'rep bolg'an ha'm bolmag'an halda du'zilgen dıyxan xojalıqlan jer sahğ'inin' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabineti, Qaraqalpaqstan Respublikasi Joqarg'i Ken'esi jergilikli ma'mleketlik ha'kimiyat organlan ta'repinen ijarag'a berilgen jer ushastkalan ushm to'lenetug'm ijara haqi jer sahğ'ina ten'lestiriledı.

Fizikalıq ta'replerdın' to'mendegi jer ushastkalan salıq sahnatug'm obekt esaplanadı:

- dıyxan xojahg'in ju'rgiziw ushm miyras etip qaldıratug'in o'mir boyi iyelik

etiwi berilgen jer ushastkalan;

- jeke ta'rtipte u'y-jay qunhs ushin miyras etip qaldiratug'in o'mir boyi iyelik etiwi berilgen jer ushastkalan;

- xizmet babmda nizam hu'jjetlerine muwapiq berilgen shek jerler;

- miyras boyinsha sawg'a etiliwi ha'm satip ahmwi na'tiyjesinde iyelik etiw huquqina o'tken jer ushastkalan;

- nizam hu'jjetlerinde belgilengen ta'rtipte mu'lk sipatinda ahng'an jer ushastkalan;

- isbilenenlik xizmetin ju'rgiziw ushin turaqh paydalanıwg'a yamasa ijarag'a berilgen jer ushastkalan;

Salıq kodeksine muwapiq ko'slıpes mu'lkke iye bolg'an huquqlardı ma'mleketlik dızimnen o'tkiziwdı a'melge asınwshi organnin' jer ushastkalannin' maydanma tiyisli mag'hwmatnamalan Salıq sahnatug'm baza bolıp esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerden o'ndıriletug'in jer salıg'i stavkalan O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran menen belgilenedı ha'm Salıq to'lewshilerge Finans ministrliğı, Ma'mleketlik salıq komiteti ha'm onin* to'mengi organlan ta'repinen belgilengen ta'rtipte xabarlandınladı.

Berilgen jerlerden eki jil dawamında paydalanbag'an fizikalıq ta'replerden jer salıg'i u'sh ese mug'darda o'ndıriledı.

Fizikalıq ta'replerge isbilermenlik xizmeti ushin berilgen jer ushastkalan nan Salıq ka'rxanalar ha'm sho'lkemler ushm tastiyoqlang'an stavkalar boyinsha o'ndıriledı. Fizikalıq ta'repler ushin jer sahğ'in esaplap shig'anw du'kanlar, asxanalar, ustaxanalar ha'm isbilermenlik xizmetinde paydalamlatug'in basqa da obektler ushin paydalanilatug'in jer ushastkalan ushin a'melge asınladı.

Salıq kodeksine muwapiq to'mendegi fizikalıq ta'repler jer sahğ'i-nan azat etiledı:

- jaylaw sharwashihg'inm' shopanlan, jilqi bag'iwshilan, mexanizatorlar, veterinar vraehlar ha'm texnikleri, basqa qa'nigeleri ha'm jumisshilan;

- «O'zbekistan qaharmani», Sovet awqami qaharmani, Miynet qaharmani siyliqlanna iye bolg'an shaxslar, u'shinshi da'rejeli Shuhrat ordeni menen siyliqlang'anlar, 1941-1945 jillardag'i uns mayiplan ha'm qatnasiwshilan;

- xizmette Afganstan Respublikasmda ha'm jawinger ha'reketler alıp banlg'an basqa ma'mleketlerde waqtmsha bolg'an otryadlardın' sheklengen kontinenti quramında o'tken a'skeriy xizmetkerler;

- I ha'm II topar mayiplan;

- jalg'iz bash pensionerler;

- bag'iwshisin jog'altqan ko'p balah shan'araqlar;

- Shernobil AES dag'i apatshiliq aqibetlerin saplastnıwg'a qatnas-qan adamlar;

- aynqsha (jeke) pensiya tayinlang'an shaxslar.

Joqanda ko'rsetilgen jen'illikler jer ushastkalan jeke ta'rtipte u'y-jay qunhsi ha'm jeke ja'rdemshi xojalıq (dıyxan xojahg'i) ju'rgiziw ushin nizam hu'jjetlerinde na'zerde tutilg'an normativke sa'ykes usnilg'an fizikalıq ta'replerge g'ana beriledı.

Jer salig'i to'lenbeytug'in jer ushastkalannin' maydanlan jer ushastkasi huquqin tastiyoqlaytug'in hu'jjetlarga qarap qabillanadi.

Jen'illik huquqi jer sahgin to'lewden azat etilgen ta'repler jasaytug'in ha'm birgelikte xojaliq ju'rgizetug'in shan'araqqa tohg'i menen engiziledi.

Fizikalıq ta'repler ushm jer sahgin ma'mleketlik Salıq organlarinin' xizmetkerleri esaplap shig'aradi.

Diyxan xojaliqlan (yuridikaliq ta'repti du'zbegenleri) esaplap jazilg'an jer salig'i uliwma summasinin' 95% in byudjetke ha'm 5% in diyxan ha'm fermer xojaliqlann qollap-quwatlaw fondına to'leydi.

Salıq to'lemi haqqindagi to'lew xabarnamalan fizikalıq ta'replerge ma'mleketlik Salıq organlan ta'repinen ha'r jih sol jildın' 1-may ayinan keshiktirmey tapsinladi.

Ko'p qabath u'ylerde jasaytug'in fizikalıq ta'replerden jer salig'i o'ndirilmeydi. Ko'p qabath u'ylerdın' bir bo'leginen adamlardın' jasawi menen baylamsh bolmag'an maqsetlerde paydalanilg'anda belgilengen ta'rtipte bo'lmenin' uliwma maydamnan jer salig'inin' tiyisli bo'legi o'ndiriledi.

Fizikalıq ta'repler jilliq jer sahgin ten' u'leslerde jihna eki mu'ddette 15-iyuldan ha'm 15-dekabrdan keshiktirmey to'leydi. To'lengen Salıq summasi belgilengen ta'rtipte jergilikli byudjetke tu'sedi.

Ma'mleketlik Salıq xizmeti organlan salıqtm' tuwn esaplap shig'anhwi ha'm o'z waqtında to'lenıwi u'stinen belgilengen nizam hu'jjetlerine muwapiq qadag'alawdı a'melge asiradi.

Tema №8	SALIQ SALIWDIN` A'PJWAYILASTIRILG'AN TA'RTJBi
----------------	--

1. Lektsiya sabag`m oqitw tehnologiyasi.

Waqtı – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Xabar beriwshi lektsiya
Oqıw sabag`ımn` rejesi	<p>8.1. Salıq sahwdın` a'piwayilastıng'an ta'rtibinın' Salıq a'meliyatına engi-ziliwi, onin' ekonomikalıq ma'nisi. Birden-bir Salıq to'lemi, oni to'lewshiler qatanna kiritiw kriteriyasi.</p> <p>8.2. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen`illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.</p> <p>8.3. Birden-bir jer salig'inin' engiziliwi, a'hmiyeti, Salıqtı to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen`illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.</p> <p>8.4. isbilermenlik xızmeti menen shug`illanıwshi fizikalıq ta'replerdı Salıqqa tartıw ta'rtibi.</p>
Oqıw sabag`ımn` maxseti: Salıq sahwdın` a'piwayilastıng'an ta'rtibinın' Salıq a'meliyatına engi-ziliwi, onin' ekonomikalıq ma'nisi. Birden-bir Salıq to'lemi, oni to'lewshiler qatanna kiritiw kriteriyasi haqqında tu`sinik beriw.	
Pedagogik uazıypalar: 8.5. Birden-bir jer salig'inin' engiziliwi, a'hmiyeti, Salıqtı to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen`illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri. 7.6. isbilermenlik xızmeti menen shug`illanıwshi fizikalıq ta'replerdı Salıqqa tartıw ta'rtibiin tu`sindirip beriw.	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: 1. Salıq salıwdın` a'piwayilastıng'an ta'rtibin a'meliyatqa engiziwın` za'ru'rligi ne de? 2. Salıq a'meliyatında birinshi ma'rte qashan a'piwayilastıng'an salıq rejimi engizilgen? 3. Birden-bir Salıq to'lemi qashan engizildi ha'm kimler to'leydi? 4. Birden-bir Salıq to'lemi byudjetke qaysi mu'ddetlerde to'lenedi? 5. Birden-bir Salıq to'lemin byudjetke keshiktirip to'lew ta'rtibi qanday? 6. Birden-bir jer sahgi qashan engizilgen. Onin' a'hmiyeti qanday? 7. Birden-bir jer sahgin kimler to'leydi? 8. Birden-bir jer sahginm' obekti, bazasi ha'm stavkalan haqqında aytıp berin'? 9. Turaqh belgilengen Salıqtı kimler to'leydi? 10. Turaqh belgilengen Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri qanday? –larına juwap beriw.
Oqitw usılı	Binar,
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharaytı	U`igili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ sual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqıw na`tiyjeleri menen tanıstıradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstıradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Esse” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabıl etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1.Salıq sahwdın` a`piwayilastınlg'an ta`rtibinin' Salıq a`meliyatına engi-ziliwi, onin' ekonomikalıq ma'nisi. Birden-bir Salıq to`lemi, oni to`lewshiler qatanna kiritiw kriteriyasi. 2.2. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m salıqtan jen`illikler. Salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri. 2.3.Birden-bir jer salig'inin' engiziliwi, a`hmiyeti, Salıqtı to`lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha`m salıqtan jen`illikler. Salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri. 2.4.isbilermenlik xizmeti menen shug`illanıwshi fizikalıq ta`replerdı Salıqqa tartıw ta`rtibi.	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqısh Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3. “ Salıq sahwdın` a`piwayilastınlg'an ta`rtibinin” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Birden-bir Salıq to`lemin byudjetke keshiktirip to`lew ta`rtibi qanday?</li> <li>2. Birden-bir jer sahğ`i qashan engizilgen. Onin' a`hmiyeti qanday?</li> <li>3. Birden-bir jer sahğ`in kimler to`leydı?</li> <li>4. Birden-bir jer sahğ`inm' obekti, bazası ha`m stavkalan haqqında aytıp berin'?</li> <li>5. Turaqh belgilengen Salıqtı kimler to`leydı? 6. Turaqh belgilengen Salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri qanday?
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerde ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlerde salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirın qalıplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 1. Salıq salıwdın' a`piwayilastınlğ'an ta`rtibin a`meliyatqa engiziw`in za`ru`rligi ne de? 2. Salıq a`meliyatında birinshi ma`rte qashan a`piwayilastınlğ'an salıq rejimi engizilgen?</li> <li>3. Birden-bir Salıq to`lemi qashan engizildi ha`m kimler to`leydı? 4. Birden-bir Salıq to`lemi byudjetke qaysı mu`ddetlerde to`lenedi?</li> <li>5. Birden-bir Salıq to`lemin byudjetke keshiktirip to`lew ta`rtibi qanday?
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppa, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğ'an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-basqish Kirisiv (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejelestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`liwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalarg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppı bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppı ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanısadı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastıradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqı etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılmadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, anıqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar

1. Salıq salıwdın` a`piwayilastinlg`an ta`rtibin a`meliyatqa engiziwdın` za`ru`rligi ne de?
2. Salıq a`meliyatında birinshi ma`rte qashan a`piwayilastinlg`an salıq rejimi engizilgen?
3. Birden-bir Salıq to`lemi qashan engizildi ha`m kimler to`leydı?
4. Birden-bir Salıq to`lemi byudjetke qaysi mu`ddetlerde to`lenedi?
5. Birden-bir Salıq to`lemin byudjetke keshiktirip to`lew ta`rtibi qanday?
6. Birden-bir jer sahğ`i qashan engizilgen. Onin` a`hmiyeti qanday?
7. Birden-bir jer sahğ`in kimler to`leydı?
8. Birden-bir jer sahğ`inm` obekti, bazasi ha`m stavkalan haqqında aytıp berin`?
9. Turaq belgilengen Salıqtı kimler to`leydı?
10. Turaq belgilengen Salıqtı byudjetke to`lew mu`ddetleri qanday?

8. SALIQ SALIWDIN` A'PJWAYILASTIRILG'AN TA'RTJBI

8.1. Salıq sahwdın` a'piwayilastinlg'an ta'rtibinin' Salıq a'meliyatına engi-ziliwi, onin' ekonomikalıq ma'nisi. Birden-bir Salıq to'lemi, oni to'lewshiler qatarına kiritiw kriteriyasi.

8.2. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

8.3. Birden-bir jer salig'inin' engiziliwi, a'hmiyeti, Salıqtı to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri.

8.4. İsbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'replerdı Salıqqa tartıw ta'rtibi.

8.1. Salıq sahwdın` a'piwayilastinlg'an ta'rtibinin' Salıq a'meliyatına engiziliwi, onin' ekonomikalıq ma'nisi. Birden-bir salıq to'lemi, oni to'lewshiler qatarına kiritiw kriteriyasi

Ekonomikalıq reformalardı ja'ne de erkinlestiriw ha'm teren'lestiriw protsesinde kishi biznesti rawajlandınw a'hmiyetli orin tutadı. Sebebi, bazar ekonomikasına o'tıw sharayatında jeke isbilermenlik, kishi biznesti rawajlandınw, mu'lkdarlar klassm qa'liplestiriw, bazarlardı tovarlar menen toltıw, ba'seki ortahg'in jaratıw, jumissizlıqtı azaytıw ma'mleket aldında turg'an tiykarg'i waziypalardan esaplanadı.

Salıqqa tartıw sistemasında alıp banlıp atirg'an reformalardı a'hmiyetli bag'darlannan biri bolıp, kishi biznes subektlerin salıqqa tartıw mexanizmin jetilistiriw bolıp esaplanadı.

O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabinetinin' 1998-jil 15-aprel-degi 159-sanlı «Kishi ka'rxanalar ushın lqshamlastinlg'an Salıqqa tartıw sistemasına o'tıwdı qollaw» haqqında qaratılğan qararına tiykarlanıp mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalardı Salıqqa tartıwdın` uliwma belgilengen ta'rtibinen a'piwayilastinlg'an yag'niy lqshamlastinlg'an Salıq rejimine o'tkerildi. Bunda kishi ka'rxanalar ushın birden-bir Salıq to'lew yaki uliwma belgilengen ta'rtipte Salıq minnetlemelerin orinlaw lqtiyany ekenligi qatan' belgilendi. Kishi ka'rxanalar ushın birden-bir Salıqtın` ornatihi Salıq esap-sanag'in du'ziwdı an'satlastiradı ha'm de olar bir neshe Salıq tu'ri ornına tek g'ana birden-bir salıq boyınsha Salıq organlanna Salıq esap-sanag'in tapsinw imkaniyatına iye boladı. Na'tiyjede ka'rxana esapshilannin' jumisi bir qansha an'satlasadı.

Mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalardı jedel rawajlandınwdı ja'ne de xoshametlew ha'm de onin' elimiz ekonomikasında a'hmiyetin ha'm u'lesin tu'pten asiriw maqsetinde O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2005-jil 20-iyundağı PP 3620-sanlı «Mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalardı rawajlandınwdı xoshametlewdın` qosimsha is ilajlan haqqında» g'l pa'rmanına muwapiq 2005-jıldın` 1-iyulinen baslap O'zbekistan Salıq sistemasında kishi biznes subektleri quraminin' aynmlan ushın birden-bir salıq to'lemi engizildi.

2007-jil 1-yanvannan baslap birden-bir salıq to'lemin to'lewshileri bolıp

esaplang'an alkogolli o'nim islep shig'anwshi mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar birden-bir salıq to'lemin ha'm ma'jbu'riy to'lemlerdi uliwma belgilengen ta'rtipte to'lewge o'tkerildi. Jer asti qazilma bayliqlannan paydalang'anhg'i ushın Salıq sahnatug'm paydah qazilmalardı qazip ahwdı a'melge asinwshi mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalarg'a birden-bir Salıq to'lemi engizilmeydi. Bunnan tisqan Salıq kodeksinin' 350-statyasina muwapiq birden-bir jer sahgin to'lewshilerge, turaqh belgilengen Salıqtı to'lew na'zerde tutilg'an mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalarg'a ja'ne de o'nim bo'listiriliwine tiyisli pitimler qatnasiwshisi bolg'an mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalarg'ada birden-bir salıq to'lemi engizilmeydi.

Salıqlar ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemlerdi uliwma belgilengen ta'rtipte to'lewshiler esaplang'an jeke menshik a'meliyati menen shug'illanaturg'in notariuslar bolsa Salıq sahwıdın' basqa ta'rtibin tan'law huquqisiz birden-bir salıq to'lemin to'lewge o'tkerildi.

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2003-jıl 30-avgusttag'i «1998-jıl 9-aperldegi «Jeke isbilermenlik, kishi ha'm orta biznesti rawajlandıwdı ja'ne de xoshametlewdın' is ilajlan haqqında» g'l

pa'rmanına o'zgeris ha'm qosimshalar kirgiziw haqqında» g'l PP—3305 sanh pa'rmanına muwapiq 2004-jikhın' 1-yanvannan baslap kishi biznes subektleri quramina to'mendegiler kirgizilgen:

1. Jeke ta'rtipte isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi to'mendegi tarawlarda jumis islewshilerdın' ortasha jıllıq sani:

- o'ndiris tarawlannda 20 adamnan;
- xizmet ko'rsetiw salasi ha'm basqa o'ndiriske tikkeley baylanish bolmag'an tarawlarda 10 adamnan;
- ko'tere, usaqlap satiw ha'm uliwma awqatlanıw salasında 5 adamnan aspag'an mikrofirmalar;

2. To'mendegi tarawlardın' ortasha jıllıq xizmetkerleri sani:

- jen'il ha'm aziq-awqat sanaati, metakh, ag'ashti qayta islew, mebel sanaati ha'm qunhs materiallari sanaatında 100 adamnan;
- mashina qunhsi, ximiya sanaati, awil xojahg'i o'nimlerin o'ndiriw ha'm qayta islew, qunhs ha'm de basqa sanaat o'ndirisi tarawlannda 50 adamnan;
- ilim, ilimiy xizmet ko'rsetiw, transport, baylams, xizmet ko'rsetiw salasi (qamsizlandıw kompaniyalannan tisqan), sawda ha'm uliwma awqatlanıw ha'm de basqa da o'ndiriske baylanish bolmag'an tarawlarda 25 adamnan aspawı kerek bolg'an kishi ka'rxanalar.

Kishi biznes subektlerine a'meldegi Salıq mzamshihg'ına muwapiq engizietug'm salıq jen'illikleri ha'm preferentsiyalar tek g'ana joqanda sanap o'tilgen subektlerge tiyisli boladı. Ka'rxananın' joqanda aytilg'an subektler quraminin' birewine kiritiliw kriteriyasi bolıp xizmetkerlerdın' jıllıq ortasha sani esaplanadı.

8.2. Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

Birden-bir Salıq to'lemi obekti bolıp, jalpi tu'sim esaplanadı. To'mendegiler jalpi tu'sim quramina kiredi:

- tovarlardı (jumis, xizmetlerdı) satıwdan tu'sken tu'sim summasi;
- tiykarg'i xizmet ko'rsetıw tu'rinen tisqan da'ramatlar;
- finanslıq xizmetten ahng'an da'ramatlar;
- aynqsha jag'daylardan ahng'an da'ramatlar.

Salıq kodeksine muwapiq to'mendegiler jalpi tu'sim sipatmda qaral-maydı:

- ustav fondına ahng'an u'lesler;
- satilatug'in tovarlar ushın aldın ala to'lew ta'rizinde basqa subekt-lerden ahng'an qarjılar;
- byudjetten berilgen subsidiyalar;
- ahng'an grantlar;
- qamsizlandmw sha'rtnamalan boyınsha ahng'an qarjılar.

Salıq kodeksinin' 356-statyasina muwapiq Salıq sahnatug'in bazani aniqlaw ushın jalpi tu'sim summasinan to'mendegiler shegirip taslanadı:

- ma'mleketlik bahah qag'azlar boyınsha da'ramatlar;
- to'lew dereginde Salıq sahnatug'in dıvidendler ha'm protsentler ta'rizinde ahnatug'in da'ramatlar;
- esap-sanaq jihnda amqlang'an o'tken jıllardag'i da'ramatlar.

Shegirmelerden tisqan salıq sahnatug'in baza to'mendegiler ushın kemeytiriledi:

- avtomobillerge janilg'i quyiw shaqapshalan ushın;
- brokerlik sho'lkemleri ushın;
- da'ldalshılıq xizmetlerin ko'rsetıwshi yuridikalıq ta'repler ushın; -jan'a texnologiyalıq a'spab-u'skenelerdı ahwg'a, biraq salıq sahnatug'in bazanin' ko'bi menen 25 protsentine;
- jas shan'araqlar qatanna kiretug'm xizmetkerlerge ipoteka kreditleri boyınsha vzoslar to'lewge ha'm mu'lk sipatında u'y-jay ahwg'a biypul bag'darlang'an qarjılar summasina, biraq Salıq sahnatug'in bazanin' ko'bi menen 10 protsentine.

Birden-bir Salıq to'leminin' stavkalan 2015-jıl ushın O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2015-jıl 22-dekabrdegi PQ 2455-sanlı qarari menen tastiylang'an bolıp, ol to'mendegishe toparlarg'a bo'lingen (8.01-keste).

(8.01-keste)

Mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ushın birden-bir salıq to'leminin' stavkalan⁸

N ^o	Salıq to'lewshiler	Salıq stavkasi, salıq salinatug'm bazag'a qatnasi %lerde
1	Ekonomikanin' barlıq tarmaqlan ka'rxanalan, 2-11 ba'ntlerde ko'rsetileenlerden basqa	5*
2	O`ndirislik tarawdag`ı ka`rxanalar	5
3	Qurılıs ka`rxanaları	5
4	G`alaba xabar redaksiyaları, baspaxanalar, poligrafiyalıq sho`lkemler, telekommunikatsiya	5

	kompaniyaları	
5	Kompyuter programmalıq o'nimlerin islep shig'anw ha'm engiziw, tovarlar (jumis xizmetler) realizatsiyasi uliwma ko'leminin' keminde 80 % quraytug'in ka'rxanalar	5
6	Bajixana xızmetlerin ra`smiylestiriwshi yuridikalıq ta`repler (bajixana brokerleri)	5
7	Lombardlar	30
8	Gastrol-kontsert xizmeti menen shug'illamw ushın litsenziyag'a iye bolg'an yuridikalıq ha'm fizikalıq shaxslardı (sonin' menen bir qatarda rezident emeslerdı tartıw joh menen g'alaba tamashalardı sho'lkemlestiriwden da'ramat alatug'in ka'rxanalar)	30
9	Tayarlaw ha'm ta'miyinat satıw sho'lkemleri, brokerlik sho'lkemleri (10-ba'ntte ko'rsetilgenlerinen basqa).	33**
10	Bahah qag'azlar bazannda brokerlik xizmetin a'melge asiratug'm ka'rxanalar.	13**
11	Sawda orınların arendag`a beriwge qaniygelesken ka`rxanalar (arenda haqılarınan tu`sken paydası 60% dı qurasa) azıq-awqatlıq ha`m azıq-awqa`tlıq emes tovarlar sawdası ushın	30
12	O'zi islep shig'arg'an tovarlar (jumislar, xizmetler) eksportinin' u'lesi (jumislardıń onnlang'an ha'm xizmetler ko'rsetilgen jerine qaramastan erkin almastirilatuğ'm valyutada to'mendegilerdı sho'lkemlestiretuğ'm ka'rxanalar ushın (O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 1997-jıl 10-oktyabrdegi PP 1871-sanh pa'rmanında dızimi keltirilgenler bug'an kirmeydı)	
	Satıwdm' uliwma ko'leminen 15 % ten 30% ke shekem	belgilengen stavka 30%ke pa'seyttiriledı
	Satıwdm' uliwma ko'leminde 30 % ha'm onnan artıq protsenti	belgilengen stavka 50%ke pa'seyttiriledı
13	Kommunalıq xizmetler tarawi ka'rxanalan ushın plastik kartalardan ko'rsetilgen xizmetler ko'lemi boyınsha	tastiyıqlang'an stavka 5% ke to'menletiiedi.

*) Mu`lk ha`m finans (lizing) xızmetlerin ijarag`a beriwshi ka`rxanalar payız summaları paydasınan o`ndiriledi.

**) Sıyılıqlaw summasınan o`ndiriledi.

Bunnan tisqan, aynm aynqsha tu'rdegi ka'rxanalar qatanna kiriwshi lotoreyalar oyinlarm sho'lkemlestiriw boyinsha xizmetti a'melge asinwshi ka'rxanalar salıq sahnatug'in bazag'a qatnasta 33%. Jeke a'meliyat penen shug'illanatuq'in notariuslar 50% stavka mug'dannda Salıqqa tartıladı.

To'mendegi kishi ka'rxana ha'm mikrofirmalar birden-bir salıq to'lemin to'lewden tolıq azat etiledi:

- mayiplardın', ja'ma'a'tlik birlespeleri, «Nuraniy» fondı ha'm «O'zbekistan shernobilshilan» birlespesinin' menshiginde bolg'an, islewshilerdın' uliwma saninin' keminde 50% in mayiplar ha'm 1941— 1945-jıllardag'i uns ha'm miynet fronti veteranlan qurag an ka'rxanalar (sawda, da'ldalshılıq, ta'miyinlew-satıw ha'm tayarlaw xizmeti menen shug'illamwshi ka'rxanalardan basqa).

Salıq a'meliyatına birden-bir Salıq to'leminin' kiritiliwi kishi biznes subektlerin Salıqqa tartıw usılm ja'nede a'piwayılastirdı.

Mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar, tiykarg'i xizmeti menen bir qatarda, basqa da xizmet tu'rleri menen shug'illansa, usı xizmet tu'rleri boymsha o'z aldma esap-sanaqlann ju'ritıwleri kerek ha'm de nizamda na'zerde tutilg'an Salıq ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemlerdı to'lewi sha'rt.

Birinshi sherek, yarım jil ha'm 9 ay juwmaqlan boyinsha Salıq to'lewshiler, dızimnen o'tken jerindegi rayonlıq, qalalıq ma'mleketlik salıq inspektsiyasına esap-sanaqlardı tapsinw shereginen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, jil juwmaqlan boyinsha bolsa jıllıq finanslıq esap-sanaqti tapsinw mu'ddetinde belgilengen formada birden-bir Salıq to'lemi boyinsha esap-sanaqlann tapsiradı.

Mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar quramina kirmeytug'in ka'rxanalar ta'repinen ha'r ayda esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, jil juwmaqlan boyinsha bolsa, jıllıq finanslıq esap-sanaqlar tapsirilatuq'm mu'ddette tapsinladı.

Birden-bir salıq to'lemin to'lew ha'r sherekte o'sip banwshi juwmaq penen esap-sanaq shereginen keyingi aydın' 25-ku'nine shekem a'melge asinladı.

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2005-jıl 20-iyundag'i «Mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalardı rawajlandıwdı xoshamet-lewdın' qosimsha is-ilajlan haqqında» g'l PP 3620-sanh pa'rmanma muwapiq jan'adan sho'lkemlestirilgen mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalarg'a (bunnan keyin ka'rxana) birden-bir salıq to'lemin to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin beriw ta'rtibi belgilengen.

To'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin ahw ushın ka'rxana, birden-bir salıq to'lemin to'lewdın' birinshi mu'ddeti baslanıwına ko'bi menen 15 ku'n qalg'anda, og'an to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin beriw haqqında tiyisli rayonlıq (qala) ma'mleketlik Salıq inspektsiyasına belgilengen formada arza tapsiradı.

Rayonlıq (qala) ma'mleketlik salıq inspektsiyası to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin beriw haqqında g'i arzani, arza kelip tu'sken ku'ninen baslap 3 jumis ku'ni dawamında ko'rip shig'adı, son'ınan to'lew mu'ddetin keshiktiriw yaki biykar etıw haqqında qarar shig'anp, ka'rxananin' bergen arzasına qabil etilgen qarar na'tiyjesinin' tiyisli belgisin qoyadı.

Rayonliq (qala) ma'mleketlik saliq inspeksiyasimn' biykar etiw haqqindag'i qaran to'mendegi jag'daylarda qabil etiliwi mu'mkin:

- to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin beriw haqqindag'i arza belgilengen formada usımlmag'an bolsa;

- to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin beriw haqqindag'i arza belgilengen mu'ddetten keyin tapsinlsa;

- ka'rxana birden-bir saliq to'leminin' to'lewshisi bolmasa.

Birden-bir Salıq to'lemin to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqin

basqa sebepler menen biykar etiliwine jol qoyilmaydı.

To'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqi ka'rxanag'a, ka'rxana ma'mleketlik dızimnen o'tkerilgen aydın' 1 -ku'ninen baslap bir jilg'a beriledı. Misal ushın, eger ka'rxana ma'mleketlik dızimnen 15 yaki 25-yanvarda o'tkerilgen bolsa, bul ka'rxanag'a Salıqtı to'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqi usı ag'imdag'i jikhn' 1-yanvannan keyingi jıldın' 1-yanvanna shekemgi da'wirge beriledı.

To'lew mu'ddetin keshiktiriw huquqi berilgen ka'rxana rayonliq (qala) ma'mleketlik Salıq inspeksiyasına belgilengen ta'rtipte, esap-sanaq shereginen keyingi aydın' 25-ku'nine shekem birden-bir Salıq to'leminin' esap-sanag'inin' usınadı. Bunda ka'rxana birden-bir salıq to'lemi esap-sanag'inin' on' ta'reptegi joqan mu'yeshine «O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin* 2005-jıl 20-iyundag'i PP 3620-sanh pa'rmanma muwapiq «to'lew mu'ddeti keshiktirilgen» belgisin qoyadı.

8.3. Birden-bir jer salig'imn' engiziliwi, a'hmiyeti, salıqtı to'lewshiler, Salıq obekti, bazasi, stavkalan ha'm salıqtan jen'illikler. Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri

1999-jıldan baslap awıl xqjalıq ka'rxanalann Salıqqa tartıw sistemasında tu'pten o'zgerisler ju'z berdı. O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 1998-jıl 10-oktyabrdegi «Awıl xojalig'i tovar islep shig'anwshilan ushın birden-bir jer salig'in engiziw haqqında» g'l PP 2086-sanh pa'rmanına muwapiq 1999-jıldın' 1-yanvannan baslap awıl-xojalig'i tovar islep shig'anwshilan ushın birden-bir jer sahgi engizıldı. 2010-2016 jıllar dawamında birden-bir jer salıg`ının` stavkası 5- 6 payız mug`darında saqlanıp qalmaqta.

Awıl xqjalıq tovar islep shig'anwshilan ushın birden-bir jer salig'imn' engiziliwi, o'z na'wbetinde olardı to'mendegi Salıqlar ha'm jryimlardı to'lewden azat etti:

- payda sahgi;
- qosimsha qun sahgi;
- ekologiya sahgi;
- suw resurslannan paydalang'anhg'i ushın Salıq; -jer sahgi;
- jer asti baylıqlannan paydalang'anhg'i ushın Salıq;
- mu'lk sahgi;
- abadanlastımw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw sahgi;
- basqa da jergilikli Salıqlar ha'm jryimler.

Birden-bir jer salig'in to'lewshiler esaplang'an awıl xojalig tovarlann islep

shig'anwshilar ushın bajixana to'lemleri, ma'm-leketlik baji, litsenziya jiyimlan, byudjetten tisqan fondlarg'a ajiratpalar, sonday-aq aktsiz salig'in to'lewduń a'meldegi ta'rtibi saqlap qahndı.

Awıl xojalig'i tovarlann islep shig'anwshi ka'rxanalar ha'm de awıl xojalig'i bag'danndag'i ilim-izertlew sho'lkemlerinin' ta'jiriybe -eksperimental xojalıqlan ha'm bilimlendiriw sho'lkemlerinin' oqıw-ta'jiriybe xojalıqlan birden-bir jer salig'imn' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Salıq kodeksine muwapiq to'mendegi sha'rtlerge juwap беретug'in yuridikalıq ta'repler Salıq salıw maqsetinde awıl xojalıq tovarlann islep shig'anwshilar quramma kiredi:

-jer ushastkalannan paydalanıp awıl xojalıq o'nimlerin o'ndıriwshi ha'm o'zi o'ndırgen o'nimdı qayta islewshi tek g'ana awıl xojalıg'i o'nimin o'ndıriw tiykarg'i xızmet tu'ri bolg'an yuridikalıq ta'repler;

-awıl xojalıg'i o'nimin jetistiriw ushın jergilikli ma'mleketlik ha'kimiyat organlan ta'repinen o'zlerine belgilengen ta'rtipte berilgen jer ushastkalanna iye bolg'an yuridikalıq ta'repler;

- awıl xojalıg'i o'nimin o'ndıriw ha'm o'zi o'ndırgen o'nimdı qayta islew u'lesi realizatsiya etiw yaki qayta islew ushın ahng'an awıl xojalıg'i o'niminin' ko'leminde keminde 50% ti quraytug'm yuridikalıq ta'repler.

Tog'ay ha'm an'shılıq xojalıqlan ja'nede yuridikalıq ta'rep bolıp ha'm bolmay du'zilgen dıyxan xojalıqlan birden-bir jer salig'in to'lewshiler bolıp esaplanbaydı.

Awıl xojahg'mda tovar islep shig'anwshilar o'zleri islep shig'arg'an awıl xojalıq o'nimlerin islep shig'anw ha'm qayta islew boymsha usı xızmet tu'rinen birden-bir jer salig'in to'leydı ha'm olar basqa Salıqqa tartıw sistemasin tan'law huquqma iye emes.

Awıl xojalıg'i o'ndırisin ju'rgiziw ushın iyelik etiw, paydalamwg'a yamasa ijarag'a berilgen jer ushastkasi maydani birden-bir jer salig'in sahw obekti bolıp esaplanadı.

Salıq sahnatug'injerushastkalarmin' normativ qum Salıq sahnatug'in baza bolıp esaplanadı. Eger de normativ qun belgilenbegen bolsa, onda Salıq sahnatug'in baza bolıp awıl xojalıg'i tovann islep shig'anwshilardıń Salıq sahnatug'in jer ushastkalanmn' maydani esaplanadı.

Salıq sahnatug'in awıl xojalıg'i jer maydanlan, jer ushastkalanmn' jaylasiwi, topiraq boniteti ha'm jer menshiginin' basqa sipatiamasi, jer kadastn mag'liwmatlan boyinsha qabil etiledi.

Salıq nizamshilig'ina muwapiq Salıq sahnbaytug'in jer ushastkalanna to'mendegi jerler kiredi:

- awıl xalqi punktlerinin' uhwma paydalamwdag'i jerleri;
- sport imaratlan, stadionlar, sport maydانشalan iyelegen jerler;
- jan'adan o'zlestirilip atirg'an jerler ha'm jerlerduń meliorativ awhalin jaqsilaw jumislan alıp banlip atirg'an suwg'anlatug'in jerler joybarda na'zerde tutilg'an mu'ddette, biraq jumislar baslang'annan ko'bi menen bes jilg'a;
- bilimlendiriw, ma'deniyat ha'm den sawlıqti saqlaw obektleri ba'nt etken

jerler;

—jan'adan payda bolg'an awil xojahg'i tovar islep shig'anwshilan, sol esaptan fermer xojalıqlan, ma'mleketlik dızimge ahng'an ku'nnen baslap 2 jil mu'ddetke;

-O'zbekistan Respublikasinin' nizam hu'jjetlerine muwapiq Salıq sahnbaytug'in basqa jerler.

Awil xojahg'i tovar islep shig'anwshilan birden-bir jer sahginin' summasin belgilengen forma boyinsha Salıq sahnatug'in bazag'a qarap jer ushastkalannin' normativ qum ha'm de jer ushastkalannin' maydamnan esaplap shig'aradı.

Birden-bir jer sahginin' esap-sanag'i jer ushastkasi jaylasqan jerdegi ma'mleketlik Salıq xizmeti orgamna ag'imdag'i Salıq da'wirinin' 1 - mayina shekem tapsinladı.

Birden-bir jer sahgin byudjetke to'levv to'mendegi mu'ddetlerde a'melge asinladı:

- esap-sanaq jihnin' 1-iyuhna shekem-jıllıq Salıq summasinin' 20%;
- esap-sanaq jihnin' 1-sentyabrine shekem-jıllıq Salıq summasinin' 30%
- esap-sanaq jihnin' 1-dekabrine shekem Salıqtın' qalg'an sum-masi.

8.4. isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'replerdı Salıqqa tartıw ta'rtibi

Yuridikalıq ta'repti sho'lkemlestirmey tınp isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'repler turaqli belgilengen Salıqtın' to'lewshileri bolıp esaplanadı.

Isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi turaqli belgilengen Salıqtı to'lewshi fizikalıq ta'repler Salıq nizamshihg'ına muwapiq sotsiallıq qamsızlandınw vnoslann eksport-import operatsiyalann ormlag'anda birden-bir bajixana to'lemi, sawda etıw huquqi ushın jiyimdi, egerde isbilermenlik xizmetin a'melge asinwda suw resurslannan paydalanılsa, onda suw resurslarman paydalang'anhg'i ushın Salıqtı, bazarlarda xizmetin a'melge asinwda sawda etıw orni ushın to'lemin, ma'mleketlik bajılann to'leydı.

Bunda xizmettin' ha'r bir tu'ri ushın differentsiyallang'an qatnasti ta'miyinlew maqsetinde Qaraqalpaqstan Respublikasi Ministrler Ken'esi, wa'layatlar ha'm Tashkent qalasi ha'kimiyatlan ta'repinen jergilikii sharayatiar ha'm basqa da o'lshemlerdı esapqa alıp turaqli belgilengen mug'darlarda da'ramat sahgi stavkalan belgilenıwi mu'mkin.

Turaqli belgilengen Salıqtın' bazalıq stavkalan ha'm yuridikalıq ta'repti sho'lkemlestirmey tınp isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'repler da'ramatınan ahnatug'm turaqli belgilengen Salıq summasinin' esap-sanag'i ushın du'zetıwshi koeffitsientler O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabinetinin' qaran menen tastiyoq-ıladı.

Turaqli belgilengen mug'dardag'i da'ramat sahgin isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'repler ha'r ayda, erkin tu'rde xizmetin a'melge asiratug'm aydın' 25-ku'nine shekem to'leydı. Ma'selen, fizikalıq ta'replerdın' da'ramatınan turaqli belgilengen Salıq:

- 2015-jil yanvan ushın 2015-jıldın' 25-yanvanna shekem;

-2015-jıl fevrah ushm 2015-jıldın' 25-fevrahna shekem belgilep qoyilg'an.

Turaqli belgilengen Salıq yuridikalıq ta'repti sho'lkemlestirmegen isbilermen ta'repinen ma'mleketlik dızimnen o'tkerilgen jerde to'lenedi.

Turaqli belgilengen Salıq, xizmet baslag'an ku'nge qaramastan bir ay ushın to'lenedi. Misali ushın, xizmet aydın' basında emes, ba'lkim ekinshi yanmında baslansa da, tolıq ay ushın to'lenedi. 2015-jıl 1-yanvannan yuridikalıq ta'rep atin almastan isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'repler to'leytug'in turaqli belgilengen Salıq stavkasi to'mendegishe (8.02-keste).

8,02-keste

Yuridikalıq ta'repti sho'lkemlestirmey turip isbilermenlik xizmeti menen shug'illanatug'm fizikalıq ta'replerden almatug'in turaqh belgilengen Salıq stavkalan'

№	Xizmet tu'ri	Turaqh belgilengen Salıqtın' bir aydag'i stavkasi (en' kem miynet haqig'a eselik mug'darlarda)		
		Tashkent qalasi	Wa'layat-tag'i qalalar	Rayonlar, sonnan awıllıq jerleri
1	2	3	4	5
	Usaqiap satıw: - azıq-awqat tovarlan menen;	9,0	6,0	3,0
	-dıyxan bazarlannda awıl xojalıg'i o'nimleri menen	5,0	4,0	2,0
	-azıq-awqatlıq emes tovarlan menen;	10,0	6,5	3,0
	-azıq-awqat ha'm azıq-awqatlıq emes tovarları menen (turaqlı shaqapshalardag'i aralas sawda)	10,0	6,5	3,0
	Gazeta-jurnal ha'm kitap sawdası	5	3	0,5
2	Turmıs xızmetin ko`rsetiw	3,5	1,5	0,5
3	O'z o'nimin islep shig'anw ha'm satıw. Sonnan milliy mazali zatlar ha'm nanbulka o'nimlerin tayarlaw ha'm satıw, sonday-aq, u'y-sha'raya-tında yaki ma'mleketlik ha'kimiyat organlanm' qarari menen arawli ajratilg'an jerlerde otirip satıwdı sho'lkemlestirmesten danalap sati-latug'in awqatlardıń ayınm tu'rlerin tayarlaw ha'm satıw	2	1,5	1,0
4	Ha`r qıylı basqada isbilermenlik tu`rleri menen shug`ıllanıw	2	1,5	1,0
5	Avtomobil transportmda ju'k lasiwg'a tiyisli xizmetler			
	3 tonnag'a shekem ju'k ko'teriw quwatına iye ju'k avtomobilleri ushın	2,0		
	8 tonnag'a shekem ju'k ko'teriw quwatına	3,0		

	iyе болg'an ju'k avtomobilleri ushın	
	8 tonnadan artıq ju'k ko'teriw quwatına iye, ju'k ko'teriw avtomobilleri ushın	4,0

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2015-jıl 4-dekabrdegi «O'zbekistan Respublikasinin' 2016-jılgi tiykarg'i makroekonomikalıq ko'rsetkishlerinin' prognozi ha'm ma'mleketlik byudjeti parametrlari haqqında» g'l qaranna muwapiq yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerden isbilermenlik xizmetinin' ayırım tu'rleri boyınsha almatug'in turaqlı belgilengen Salıq stavkalari to'mendegishe ornatilg'an.

8.03-keste

Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'replerdın' isbilermenlik xizmetinin' ayırım tu'rleri boyınsha almatug'in turaqlı belgilengen Salıq stavkalan

№	Xizmet tu'ri	Salıq to'lewshiler	Usi xizmet tu'rin sipatlawshi fizikalıq ko'rsetkishler	fizikalıq ko'rsetkish birligine ha'r ayda turaqh belgilengen Salıq stavkasi (en' kem is haqig'a o'lshem birligi ushın eseli mug'darlarda) ayına		
				Tashkent qalasi	No`kis qalasi ha'm Wa'layaat qaramag`ında ag`ı qalalar	Basqada jasaw orınlarında
	Avtotransportti waqtınsha saqlaw	Yuridikalıq ta'repler	Iyelegen maydani (1 kv.metr)	0,1	0,06	0,04
	Balalardıń oynaw avtomatlan	Yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repleri	U'skenelengen onnar sani (bir birlikte)	3,0	2,0	1,0

¹⁰ O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2015-jıl 22-dekabrdegi PQ 2455-sanlı qararı

Usmilg'an turaqh belgilengen Salıq esap-sanag'ında esapqa ahnbag'an fizikalıq ko'rsetkishler amqlang'anda bul jag'day Salıqqa tartıw obektin jasiriw sipatında qaraladı.

Isbilermen o'z xizmetin belgili bir ayg'a (aylarga) ha'r qiyh sebepler (sem'yalıq jag'dayi, kesellik, waqtınsha basqa jerge ketıw ham tag'i basqa) menen toqtatsa, ol xizmetin toqtataman degenshe ma'mleketlik salıq xizmeti organlarma xizmetti waqtınsha toqtatıwı haqqında arza tapsınwi ha'm ma'mleketlik dızimnen o'tkenligi haqqında g'u'wahg'm tapsınwi kerek.

Usi ma'mleketlik dızimnen o'tkenligi haqqında g'u'wahg'i tapsınlg'anda

g'ana xizmet waqtinsha toqtatilg'an dep esaplaniladi. Na'tiyjede isbilermen o'z xizmetin a'melge asirmaytug'in ayda, turaqh belgilengen Salıqtı to'lewden azat etiledi.

Fizikalıq ta'repler xizmettin' bir neshe tu'ri menen shug'illansa, Salıqtı xizmettin' ha'r bir tu'ri boyinsha o'z-aldma to'leydi.

isbilermenlik xizmetin ijarag'a ahng'an u'skenede ha'm xanada yamasa isenim xati berilgen transportta a'melge asirsa, ijarag'a beriwshiler haqqında jasaw ornmdag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organına ma'limleme beriwi kerek, bunda ijarag'a beriwshinin' familiyasi, ati, a'kesinin' ati, pasport mag'liwmatlan, ijara to'leminin' summasi ha'm ijara mu'ddeti ko'rsetiledi.

Fizikalıq ta'replerdin' menshigin ijarag'a beriwden alg'an da'ramatlan, O'zbekistan Respublikasi Salıq kodeksine muwapiq fizikalıq ta'replerdin' da'ramatman ahnatug'in Salıqqa tartıw ta'rtibi tiykarmda Salıqqa tartiladi.

Avtotransport qurallann xojalıq ju'rgiziwshi subektlerge ijarag'a bergende fizikalıq ta'repler turaqh belgilengen Salıqtı fizikalıq ta'repler ushm jolawshilar ha'm ju'klerdi avtomobil' transportmda tasiw boyinsha xizmetlerdi a'melge asinwdan kelip shig'ip belgilengen stavkalar boyinsha to'leydi.

Tema №9	JERGIKLKJ SALIQLAR HA`M JIYIMLAR
----------------	---

1. Lektsiya sabag`in oqitw tehnologiyasi.

Waqtı – 2	Talabalar samı ortasha 60 student
Oqitw tu`ri	Avtorlıq leksiyası
Oqıw sabag`ının` rejesi	<p>9.1. Abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw salıg'i</p> <p>9.2. Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq</p> <p>9.3. Jergilikli jiyimlar</p>
Oqıw sabag`ının` maxseti: Abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw salıg'i Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq. Jergilikli jiyimlar haqqında tu`sinik beriw.	
<p>Pedagogik uazıypalar: Abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw salıg'i Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq. Jergilikli jiyimlar Birden-bir sotsiallıq to'lem ha'm pensiya fondma qamsızlandınw vzoslan. Byudjetten tisqan pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpa</p> <p>Respublikalıq jol fondı haqqında tu`sinik beriw.</p>	<p>Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri:</p> <p>1. Qanday yuridikalıq ta'repler abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastruktura salıg'in to'lewshiler bolip esaplanadı?</p> <p>2. Abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastruktura salıg'min' obekti, bazasi ha'm stavkalan qalay aniqlanadı ha'm Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri qashan a'melge asinladı?</p> <p>3. fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm alinatug'm salıqtı byudjetke tikkeley kimler to'leydi ha'm saiiq salıw obekti ha'm bazasi qalay aniqlanadı?</p> <p>4. Jergilikli jiyim degende neni tu'sinesiz? Sorawlarına juwap beriw.</p>
Oqitw usılı	Binar, esse
Oqitw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqitw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqitw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

Is basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanıstradı. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanıstradı (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqıtıwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanıslı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Seminar” jazıwdı tapsıradı.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabil etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1.Abadanlastinw ha`m sotsialliq infrastrukturani rawajlandınw salig`i 2.2.Fizikalıq ta`replerden transport qurallanna benzin, dızel janilg`isi ha`m gazden paydalang`ani ushm ahnatug`in salıq 2.3.Jergilikli jiyimlar 2.4.Birden-bir sotsialliq to`lem ha`m pensiya fondma qamsizlandınw vzoslan 2.5.Byudjetten tisqan pensiya fondma ma`jbu`riy ajiratpa 2.6.Respublikalıq jol fondı	Konspekt qıladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqish Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shıg`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalina juwap beredi. 3.3.“Abadanlastinw ha`m sotsialliq infrastrukturani rawajlandınw salig`i” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushm sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Qanday yuridikalıq ta'repler abadanlastıw ha`m sotsiallıq infrastruktura salıg`ın to'lewshiler bolip esaplanadı? 2. Abadanlastıw ha`m sotsiallıq infrastruktura salıg`ın obekti, bazası ha`m stavkalan qalay aniqlanadı ha`m Salıqtı byudjetke to'lew mu`ddetleri qashan a'melge asınladı?</li> <li>3. Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janılǵısı ha`m gazden paydalang'ani ushm alinatug'm salıqtı byudjetke tikkeley kimler to'leydi ha`m saiiq salıw obekti ha`m bazası qalay aniqlanadı? 4. Jergilikli jiyim degende neni tu'sinesiz?
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimnrdi salıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirini qaliplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppa menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 1. Abadanlastıw ha`m sotsiallıq infrastrukturani rawajlandırıw salıg`ı 2. Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janılǵısı ha`m gazden paydalang'ani ushm ahnatug`ın salıq 3. Jergilikli jiyimler
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppa, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılǵ`an auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqısh Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppaga bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqısh tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppaga ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanıw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanıladı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqısh Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqısh Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, aniqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar.

1. Qanday yuridikalıq ta'repler abadanlastıw ha'm sotsiallıq infrastruktura salıg`ın to'lewshiler bolıp esaplanadı?
2. Abadanlastıw ha'm sotsiallıq infrastruktura salıg`ın' obekti, bazası ha'm stavkalan qalay aniqlanadı ha'm Salıqtı byudjetke to'lew mu'ddetleri qashan a'melge asınladı?
3. fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dızel janılg`isi ha'm gazden paydalang`ani ushın alinatug`m salıqtı byudjetke tikkeley kimler to'leydi ha'm saiiq saliw obekti ha'm bazası qalay aniqlanadı?
4. Jergilikli jiyim degende neni tu'sinesiz?
5. Ayrım tu`rdegi tovarlar menen usaqlap sawda islegenı ha`m xızmetler ko`rsetkenı ushın jiyımdı kimler to'leydi ha`m qaysı ma`mleketlik organ ta`repinen belgilenedi?

9. JERGIKLI SALIQLAR HA'M JIYIMLAR

- 9.1. Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturani rawajlandinw salig'i
- 9.2. Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq
- 9.3. Jergilikli jiyimlar

9.1 Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturani rawajlandinw salig'i

O'zbekistan Respublikasi aynag'mda joylasqan ha'm isbilermenlik xizmetin a'melge asinwshi yuridikaliq ta'repler-O'zbekistan Respublikasinin' rezidentleri-abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturani rawajlandinw sahgin' to'lewshiler bolip esaplanadi. 2016 jilda da abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturani rawajlandinw sahgi stavkasi 8 % ko'leminde qaldırıldı.

Orta bilimlendiriw mektepleri, ka'sip-o'ner kolledjleri, akademik litseyler ham meditsina mekemelerin rekonstruksiya qılıw, kapital remontlaw ham on'law qorlarına - **0,5 payız** stavkalar saqlanıp qalındı.

Salıq sahwa maqsetinde yuridikaliq ta'repler degende o'z menshi-ginde, xojaliq ju'rgiziwinde yaki basqanwmda menshigi, mu'iki bolg'an ha'm o'z minnetlemeleri boyinsha usı menshik, mu'lk penen juwap beretug'in, sonday-aq, o'z betinshe balans ha'm esap betine iye bolg'an aynm bo'limsheler de tu'siniledı.

Yuridikaliq ta'replerden ahnatug'in payda sahgi to'lengennen keyin ka'rxanalar iqtiyarında qalatug'in payda summasi abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturani rawajlandinw ushin salıqtı esaplap shig'iw waqtında Salıq sahwa obekti ha'm bazasi bolip esaplanadi.

Balansında sotsialliq infrastruktura obektlari bolg'an Salıq to'lewshiler Salıq sahnatug'in bazani payda sahgi to'lengeninen keyin yuridikaliq ta'rep lqtiyanında qalatug'm paydani ha'm sotsialliq infrasturktura obektlarin ta'miyinlew ushin haqiyqatta sanplang'an qa'rejetlerdin' usı qa'rejetler summasinan esaplap shig'ilg'an payda sahgi summasina kemeyttirilgen summasin qosiw arqah amqlaydı.

Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrasturkturani rawajlandinw sahginin' en' joqan stavkasi Salıq sahwa obektinin' 8 protsenti mug'da-rında belgilengen.

Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrasturkturani rawajlandinw sahgm to'lewden mayiplardin' ja'ma'a'tlik birlespeleri «Nuraniy» fondı ha'm «O'zbekistan shernobilshilan» assotsiatsiyasi menshiginde bolg'an, islewshilerdin' uhwma saninin' keminde 50% ti mayiplar, 1941—1945-jillardag'i uns ha'm miynet fronti veteranlan qurag'an yuridikaliq ta'repler azat etiledı. Bul jen'illik sawda, da'ldalshılıq, ta'miyinlew, satıw ha'm tayarlaw xizmeti menen shug'illanatug'in yuridikaliq ta'replerge qollanilmaydı.

Salıq kodeksinin' 300-statyasina muwapiq balansında sotsialliq infrasturktura obektlari bolg'an Salıq to'lewshiler byudjetke to'lenetu-g'm Salıq summasin to'mendegi ta'rtipte amqlaydı:

-eger sotsialliq infrasturktura obektlarin ta'miyinlew ushin qa'rejetler summasi esaplap shig'ilg'an Salıq summasina ten' yaki onnan artiq bolsa Salıq

to'lenbeydi;

-eger sotsialliq infrasturktura obektlerin ta'miyinlew ushin qa'rejetler summasi esaplap shig'anlg'an Salıq summasinan kem bolsa, byudjetke to'lenetug'in Salıq esaplap shig'anlg'an Salıq summasi menen haqiyqatta sanplang'an qa'rejetler summasi ortasindag'i parq (ayirma) sipatında aniqlanadı.

Salıq to'lewshiler esap-sanaq da'wirinde abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturam rawajlandınw sahgi boymsa ag'imdag'i to'lemlerdi to'leydi.

Ag'imdag'i to'lemler boljap atirg'an taza payda summasinan esap-sanaq da'wirinin' birinshi ayinin' 10-ku'nine deyin Salıq boyin-sha esapqa ahw ornmdag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organlanna usımlatug'in abadanlastinw ha'm sotsialliq infrasturkturani rawajlandınw sahginin' ag'imdag'i to'lemleri haqqindag'i mag'liwmatnamada ko'rsetilgen abadanlastinw ha'm sotsialliq infrasturkturani rawajlandınw sahginin' belgilengen stavkasına tiykarlamp esaplap shig'anladı.

Ag'imdag'i to'lemler esaplap shig'anlg'an abadanlastinw ha'm sotsialliq infrasturkturani rawajlandınw sahginin' jil sheregindegi summasinin' 1/3 (u'shten bir) bo'legi mug'dannda ha'r aydın' 15-ku'ni-nen keshiktirmey to'lenedi. To'mendegiler bul ag'imdag'i to'lemlerdi to'lemeydi:

-esap-sanaq da'wirinde Salıq sahnatug'in bazası en' kem miynet haqinin' 200 ese mug'dannda bolg'an salıq to'lewshiler;

- ilgergi esap-sanaq da'wirinde sotsialliq infrasturktura obektlerin saqlaw qa'rejetlerinin' summasi Salıq sahnatug'in baza summasına ten' yaki onnan artiq bolg'an Salıq to'lewshiler;

-birden-bir Salıq to'lemin to'lewge o'tpegen mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar.

Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturam rawajlandınw sahginin' esap-sanag'i Salıq boyinsha esapqa ahw ornmdag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organlanna Salıq to'lewshiler ta'repinen artip banwshi juwmaq penen jıldın' ha'r shereginde esap-sanaq shereginen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, al jil juwmaqlan boyinsha, jıllıq finanslıq esap-sanaq usımlatug'in mu'ddette beriledi.

Abadanlastinw ha'm sotsialliq infrastrukturam rawajlandınw sahgi to'lew salıq boyinsha esap-sanaqti usınıw mu'ddetinen keshik-tirmey a'melge asinladı.

9.2 Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushin alinatug'in salıq

Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushin alinatug'in salıq to'lewshleri bolip, fizikalıq ta'replerge transport qurallan ushin benzin, dizel janilg'isi ha'm gazdı usaqlap satatug'm, menshik formasına qaramastan xojalıq ju'rgiziwshi subektler esaplanadı. Bunda olardıń jaylasqan ornına qaramastan avtomobilge janilg'i quyiw shaqapshalanna iye bolg'an xojalıq ju'rgiziwshi subektler Salıq to'lewshi bolip esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerge transport qurallan ushin benzin, dizel janilg'isi ha'm gazdı usaqlap satıw Salıq sahw obekti bolip esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerge satıl'gan, o'zi islep shig'arg'an ha'm de shetten satıp ahng'an benzin, dızel janıl'g'isi ha'm gazdın' natural ko'lemi Salıq sahw bazasi bolıp esaplanadı.

Fizikalıq ta'replerden transport qurallan ushın benzin, dızel janıl'g'isi ha'm gazden paydalang'ani ushın ahnatug'in Salıq stavkalan ha'r jih O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qarari menen belgilenedi ha'm onin' mug'darlan O'zbekistan Respublikasınm' barlıq ayaqlannda birdey bolıp esaplanadı. 2015-2016-jıl da 1 litr benzin ha'm dızel janıl'g'isi ushın 290-335 sum, 1 litr qısılg`an gaz ushın 200-230 sum, 1 kub.m qısılg`an gaz ushın 240-275 sum mug'darda Salıq stavkasi belgilengen.

Salıq to'lewshiler satıl'gan benzin, dızel janıl'g'isi, gazdın' esabın ha'm de esaplang'an Salıq summalannın' esabın o'z aldına ju'rgizedı. O'ndirilgen Salıq jergilikli byudjetke to'lenedi.

Ag'imdag'i on ku'nlik to'lemler esapqa ahng'an salıq boymsha esap-sanaq avtomobilge janıl'g'i quyiw shaqapshalan jaylasqan jerdegi ma'mleketlik Salıq xizmeti organlanna:

- ka'rxanalar ta'repinen (mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalardan basqa)-ha'r ayda esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, jil juwmaqlan boymsha bolsa jıllıq, finanslıq esap-sanaq tapsinlatug'm mu'dette tapsiriladı;

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen jıldın' ha'r shereginde esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25 ku'ninen keshiktirmey, al jil juwmaqlan boymsha jıllıq finanslıq esap-sanaqti usınıw mu'ddetinde belgilengen formada beriledı.

9.3 Jergilikli jiyimlar

Salıq kodeksinin' 23-statyasina muwapiq ayınm tu'rdegi tovarlar menen usaqlap satıw ha'm ayınm tu'rdegi xizmetlerdı ko'rsetiw huquqi ushın jiyim jergilikli Salıqlar ha'm basqa da ma'jbu'riy to'lemler quramina kiredı ha'm ol jergilikli byudjet da'ramatlar dereginin' biri bolıp esaplanadı.

Ayınm tu'rdegi tovarlar menen usaqlap sawda islew ha'm ayınm tu'rdegi xizmetlerdı ko'rsetiw huquqi ushın jiyimnin' to'lewshileri bolıp, O'zbekistan Respublikasi aymag'ında usı tovarlar menen nizamda belgilengen ta'rtipte usaqlap satıwdı a'melge asiratug'in ha'm ayınm tu'rdegi xizmetlerdı ko'rsetetug'in yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler esaplanadı.

Bul jiyim ayım tu'rdegi tovarlar menen usaqlap satıwdı a'melge asiriw ha'm ayınm tu'rdegi xizmetlerdı ko'rsetiw huquqın aliw ushın to'lenedi. Ayınm tu'rdegi tovarlar menen usaqlap satıw ha'm ayım tu'rdegi xizmetlerdı ko'rsetiw huquqi ruxsat gu'wahg'i menen tastiyoqlanadı. Ruxsat gu'wahg'i onlardag'i jergilikli ha'kimiyat organlan ta'repinen nizamda belgilengen ta'rtipte beriledı. Ayınm tovar tu'rlerinin ha'm xizmetlerdın' dızimi O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qarari menen belgilenedi.

Ayınm tu'rdegi tovarlar menen usaqlap sawda etiw ha'm xizmetlerdı ko'rsetiw huquqi ushın ruxsat gu'wahg'i yuridikalıq ta'rep yaki jeke tu'rdegi

isbilermenlik xizmeti menen shug'illanıwshi fizikalıq ta'replerge o'z arzalında ko'rsetilgen mu'ddetlerge, biraq usı mu'ddet nızamda na'zerde tutilg'an mu'ddetten artıq bolmag'an mu'ddetke beriledı. Sonday-aq, yuridikalıq ta'replerge ko'bi menen 3 jıl, fizikalıq ta'replerge 2 jıl.

Jiyimlar ornatilg'an minimal is haqi mug'danna qatnasta belgilenedı. 2015-jıl 1-yanvardan baslap ayınm tovarlar tu'rleri menen usaqlap sawda etiw huquqi ushın jiyim alkogolli o'nimler ushın 1 aylıq sawda ushın en' kem is haqi mug'danmn' 5 esesi mug'dannda, qımbat bahaii metailar ha'm tasiardan jasalg'an buyimlar ushm 1 aylıq sawda ushm en' kem is haqi mug'danmn' 3,5 esesi mug'dannda belgilengen. Avtotransport qurallann saqlaw boymsha to'lemli xizmetlerdı ko'rsetkeni ushın jiyim ha'r ayda 8 minimal is haqi mug'dannda o'ndıriledı.(Avtotransport qurallann saqlaw boymsha to'lem Tashkent kalasında 5-minimal is haqıdan, ualayat oraylarında 3-minimal is haqıdan, basqa jasaw orınlarında 2-minimal is haqıdan to`men bolıwı mu`mkin emes) Usi jiyimlar ha'r ayda esap-sanaq ayinin' 25 ku'nine shekem byudjetke to'lenedi.

Jergiliki jiyimnin' o'z waqtında to'lenıwi, nızam hu'jjetlerine sa'y-kes bolıwi ushın juwapkershilik jiyimdı to'lewshilerdın' moynına ju'klenedi.

Ma'mleketlik salıq xizmeti organlan bolsa o'zlerine berilgen wa'ki-Ilik shen'berinde nızam hu'jjetlerine muwapiq jiyimdı to'lewshilerdın' byudjet aldındag'i minnetlemelerinin' onnlanıwi u'stinen qadag'alawdı a'melge asıradı.

Tema №10	SOTSIALLIQ FONDLAG'A MAJBURJY TOLEMLER
-----------------	---

1. Lektsiya sabag`ın oqıtıw tehnologiyası.

Waqtı – 2	Talabalar sanı ortasha 60 student
Oqıtıw tu`ri	Avtorlıq lektsiyası
Oqıw sabag`ınn` rejesi	10.1.Birden-bir sotsiallıq to'lem ha'm pensiya fondma qamsızlandınw vzoslan 10.2.Byudjetten tisqan pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpa 10.3.Respublikalıq jol fondı
Oqıw sabag`ınn` maxseti: Abadanlastınw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw salıg'ı Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq.Jergilikli jiyimler haqqında tu`sinik beriw.	
Pedagogik uazıypalar: Abadanlastınw ha'm sotsiallıq infrastrukturani rawajlandınw salıg'ı Fizikalıq ta'replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg'isi ha'm gazden paydalang'ani ushm ahnatug'in salıq. Jergilikli jiyimler Birden-bir sotsiallıq to'lem ha'm pensiya fondma qamsızlandınw vzoslan.Byudjetten tisqan pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpa Respublikalıq jol fondı haqqında tu`sinik beriw. Oqıtıw usılı	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: 1. Jergilikli jiyim degende neni tu'sinesiz? 2. Ayrım tu`rdegi tovarlar menen usaqlap sawda islegeni ha`m xızmetler ko`rsetkeni ushın jıyımdı kimler to`leydi ha`m qaysı ma`mleketlik organ ta`repinen belgilenedi? 3. Birden bir sotsiallıq to`lemde kimler to`leydi? 4. Pensiya fondına qamsızlandırıw vzosların kimler to`leydi? 5. Byudjetten tısqarı pensiya fondı qashan ha`m qanday maqsette sho`lkemlestirilgen? 6. Respublikalıq jol fondı qashan ha`m qanday maxsette sho`lkemlestirilgen? 7. Respublikalıq jol fondına ma`jbu`riy ajiratpalardı kimler to`leydi ha`m esap-sanaqların qaysı sho`lkemlerge tapsıradı?
	Binar, esse
Oqıtıw tu`ri	Frontal, kollektiv
Oqıtıw quralları	Lektsiya teksti, oqıw qollanba,
Oqıtıw sha`rt-sharayıtı	U`lgili auditoriya
Monitoring ha`m bahalaw	Operativ saual-juap

Lektsiya tekstinin` texnologik kartasi

İs basqishlari, vaqti	Ha`reket mazmuni	
	Oqitwshi	Talaba
1-bosqich Kirisiv 10 min.	1.1 Temanın` maqseti, rejesi ha`m oqiw na`tiyjeleri menen tanistiradi. 1.2 Lektsiyanın` binar (2 kishi) usılında o`tiwin esletip, qa`niyge menen tanistiradi (Ta`jiriybeli ekonomika kafedrası oqitwshısı bolu`mkin). 1.3 Salıq penen baylanısı tu`sinikler boyınsha operativ sawal-juwap o`tkeredi. 1.4 Lektsiya son`ında “Seminar” jazıwdı tapsıradi.	Esitedi ha`m jazadı. Juwap beredi. Tapsırmanı qabil etip aladı.
2-bosqich Tiykarg`ı bo`lim 55 min	2.1.Abadanlastinw ha`m sotsialliq infrastrukturani rawajlandınw salig`i 2.2.Fizikalıq ta`replerden transport qurallanna benzin, dizel janilg`isi ha`m gazden paydalang`ani ushm ahnatug`in salıq 2.3.Jergilikli jiyimler 2.4.Birden-bir sotsialliq to`lem ha`m pensiya fondma qamsizlandınw vzoslan 2.5.Byudjetten tisqan pensiya fondma ma`jbu`riy ajiratpa 2.6.Respublikalıq jol fondı	Konspekt qiladı. Esitedi. Sawallar beredi.
3-basqish Juwmaqlaw 15 min	3.1. Temag`a juwmaq shig`aradı. 3.2.Qa`niyge talabalar sawalına juwap beredi. 3.3.“Abadanlastinw ha`m sotsialliq infrastrukturani rawajlandınw salig`i” so`zine klaster du`ziwdi u`yge tapsırma qılıp beredi.	Esitedi. Sawallar beredi. Tapsırma aladı.

1.2. Seminar sabag`ını oqıtıw texnologiyası

Waqtı-2	Talabalar sanı: 25-30 student
Oqıw sabag`ının` tu`ri	Bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw boyınsha ameliy shınıg`ıw.
Ameliy sabaqtı dodalaw ushın sawallar	<ol style="list-style-type: none"> 1. Birden bir sotsiallıq to`lemdi kimler to`leydi? 2. Pensiya fondına qamsızlandırıw vzosların kimler to`leydi?</li> <li>3. Byudjetten tısqarı pensiya fondı qashan ha`m qanday maqsette sho`lkemlestirilgen?</li> <li>4. Respublikalıq jol fondı qashan ha`m qanday maxsette sho`lkemlestirilgen?</li> <li>5. Respublikalıq jol fondına ma`jbu`riy ajratpalardı kimler to`leydi ha`m esap-sanaqların qaysı sho`lkemlerge tapsıradı?
Oqıw sabag`ının` maqseti: Tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw.	
Pedagogik wazıypalar: - tema boyınsha bilimlerdi ken`eytiriw ha`m teren`lestiriw; - bilimlnrdi saıstırıw, ulıwmalastırıw, analizdi sistemalastırıw ko`nlikpesin payda etiw; - o`z pikirın qaliplestiriw ha`m bildiriw protsesin sho`lkemlestiriw; - kommuniktsiya, gruppada menen islesiw ko`nlikpelerin rawjlandırıw;	Oqıw protsesinin` na`tiyjeleri: Talaba: <ol style="list-style-type: none"> 5. Birden bir sotsiallıq to`lemdi kimler to`leydi? 6. Pensiya fondına qamsızlandırıw vzosların kimler to`leydi?</li> <li>7. Byudjetten tısqarı pensiya fondı qashan ha`m qanday maqsette sho`lkemlestirilgen?</li> <li>8. Respublikalıq jol fondı qashan ha`m qanday maxsette sho`lkemlestirilgen?</li> <li>9. Respublikalıq jol fondına ma`jbu`riy ajratpalardı kimler to`leydi ha`m esap-sanaqların qaysı sho`lkemlerge tapsıradı? 10. Respublikalıq jol fondı haqqında aytıp beredi.
Oqıtıw usılları	Birgelikte oqıw, sa`wbet, ko`rgizbe, Blits soraw, grafik ja`rdeminde, T- tablitsa, diagramma "Vena".
Oqıtıw quralları	Oqıw qollanbalar, lektsiya teksti, flip chart, marker, skotch, qag`az
Oqıtıw formaları	Gruppada, kollektiv.
Oqıtıw sha`rayatları	Texnik ta`miyinlengen, gruppada islewge maslastırılğan auditoriya.
Monitoring ha`m bahalaw	Awzeki qadag`alaw: Sawal-juwap, ko`rgizbe.

Seminar sabag`ının` texnologik kartası

Basqishlar waqti	Jumistin` mazmuni	
	Oqıtıwshı	Talaba
1-basqish Kirisiw (5 min.)	<p>1.1. Oqıw sabaqtın` temasın` maqseti, rejlestirigen na`tiyjesi ha`m onı o`tkiziw rejesin aytadı. Oqıtıwshı gruppalarda islew texnologiyası tiykarında sabaq o`tliwin aytıp tu`sindiredi.</p> <p>1.2. Temanın` tayansh so`zlerine blits-soraw o`tkeredi.</p> <p>1,2 talabadan juwaptı esitedi ha`m tema sa`wbeti gruppalg`a ko`rgizbeli sabaqtan son` dawam etiwın aytıp o`tedi.</p> <p>Ha`r bir talaba gruppa bahasına mas ra`wshte baha alıwın tu`sindiredi, gruppalarda islew qag`ıydaları menen tanıstıradı. (Qosımsha 1). Gruppada islew na`tiyjesi plakat qag`azlarda ko`rsetiliwi kerekligin ma`lim qıladı.</p>	<p>1.1. Tın`glaydı, jazıp oladı.</p> <p>1.2. Sawallarg`a juwap beredi</p>
2-basqish tiykarğ`ı (20 min.)	<p>2.1. Talabalardı 3 gruppag`a ajratadı. Oqıw tapsırmalardı tarqatadı (Qosımsha 2). 3 wazıypa pu`tin gruppa ta`repinen orınlanıwın aytıp tu`sindiredi. Wazıypanı orınlawda oqıwlıq, lektsiya tekstleri ha`m basqada qollanbalardan paydalanarw mu`mkinligin tu`sindiredi. Oqıw na`tiyjelerin esletedi.</p> <p>Gruppada islewdi baslang`anlıg`ın ja`riyalaydı.</p>	<p>2.1. Oqıw tapsırmalardı bahalaw ko`rsetkishleri ha`m kriteriyaları menen tanıladı. Wazıypalardı orınlaydı.</p>
3-basqish Ko`rgizbe (45 min.)	<p>3.1. Ko`rgizbe ha`m gruppalarda islew na`tiyjelerin o`z-ara bahalawdı sho`lkemlestiredi. Juwaplardı analizleydi, bilimlerde ulıwmalastradı, wazıypanı orınlaw protsesindegi tiykarğ`ı juwmaqqa etibar qaratadı.</p>	<p>3.1. Ko`rgizbe qılınadı, qosımsha qıladı, bahalanadı.</p>
4-basqish Juwmaqlaw (10 min.)	<p>4.1. Sabaqtı juwmaqlaydı.</p> <p>4.2. O`z betinshe jumıs ushın wazıypa beredi.</p>	<p>4.1. Tın`laydı, aniqlastıradı.</p> <p>4.2. O`betinshe jumıs ushın wazıypa jazıp aladı.</p>

Sa`wbet ushın ulıwmalasqan sorawlar.

1. Birden bir sotsiallıq to`lemdi kimler to`leydi?
2. Pensiya fondına qamsızlandırıw vnosların kimler to`leydi?
3. Byudjetten tısqarı pensiya fondı qashan ha`m qanday maqsette sho`lkemlestirilgen?
4. Respublikalıq jol fondı qashan ha`m qanday maxsette sho`lkemlestirilgen?
5. Respublikalıq jol fondına ma`jbu`riy ajratpalardı kimler to`leydi ha`m esap-sanaqların qaysı sho`lkemlerge tapsıradı?

10. SOTSIALLIQ FONDLARG'A MA'JBU'RJIY TO'LEMLER

- 10.1. Birden-bir sotsialliq to'lem ha'm pensiya fondma qamsizlandinw vzoslan
- 10.2. Byudjetten tisqan pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpa
- 10.3. Respublikaliq jol fondi

10.1. Birden-bir sotsialliq to'lem ha'm pensiya fondina qamsizlandinw vzoslan

Birden-bir sotsialliq to'lem O'zbekistanda 2004-jildan baslap engi-zildi. Salıq kodeksinin' 305-statyasina muwapiq birden-bir sotsialliq to'lemdi to'lewshier bolıp, O'zbekistan Respublikasi rezidentleri bolg'an yuridikaliq ta'repler, ' "zbekistan Respublikasinda xizmetti sirt eldin' yuridikaliq ta'replerinin' wa'killik xanalan ha'm filiallan arqali turaqli a'melge asinwshi O'zbekistan Respublikasi rezidentleri bolmag'an fizikalıq ta'repler esaplanadı.

Fizikalıq ta'repler O'zbekistan Respublikasi puqaralan, sonday-aq O'zbekistan Respublikasi aymag'ında turaqli jasawshi ha'm jumis islewshi puqarahg'i bolmag'an ta'repler puqaralardm' byudjetten tisqan Pensiya fondina qamsizlandinw vzoslann (bunnan keyin tekste qamsizlandinw vzoslan dep ju'rgiziledı) to'lewshiler bolıp esaplanadı.

Qamsizlandinw vzoslann esaplaw ha'm uslap qahw minnetlemesi, sonday-aq olardın' duns esaplap shig'ihwi ushin juwapkershilik jumis beriwshi moynta ju'kletiledı.

Birden-bir sotsialliq to'lemdi ha'm qamsizlandinw vzoslann esaplaw ushin obekt bolıp, miynet haqi ta'rızindegi da'ramatlar esaplanadı.

Birden-bir sotsialliq to'lemdi ha'm qamsizlandinw vzoslann esaplap shig'iw ushin baza bolıp jen'illik sipatında belgilengen to'lemler shegirip taslang'an miynet haqi ta'rızinde to'lenetug'm da'ramatlar summasi sipatında belgilenedı.

Birden-bir sotsialliq to'lem ha'm qamsizlandinw vzoslannin' bazasi esaplanıp atirg'anda to'mendegi to'lemler shegirip taslanadı:

1. A'meldegi Salıq kodeksinin' 174-statyasi 5,8,9,11 ha'm 12 ba'nt baplannda ko'rsetilgen kompensatsiya to'lemleri;

2. Personallarg'a esaplanatug'in ha'm olardın' qayilshihg'i menen tiyisli byudjet yaki qayirqomlıq fondlanna (shembilik, ekshembilik ha'm usı siyaqqlar ushin) o'tkeriletug'm miynet haqi ta'rızindegi da'ra-matlan;

3. Personaldın' a'hmiyetli sa'nesi, uzaq jıllıq xizmeti, ja'ma'a't iskerliginde erisken jetiskenliklerin esapqa alıp og'an beriletug'm xoshametlew formasında to'lemleri;

4. Personalg'a ta'biyg'iy apat, basqa da aynqsha jag'daylarda to'lenetug'm to'lemler;

5. Jas qa'nigelerge joqan oqıw ornin tamamlag'annan son' dem ahs waqti ushin yuridikaliq ta'repler esabınan to'lenetug'm napaqalar.

Birden-bir sotsialliq to'lem ha'm qamsizlandinw vzoslan ha'r ayda Salıq

sahnatug'in bazag'a ha'm de belgilengen stavkalg'a tiykarlanip esaplap shig'iladi.

Yuridikaliq ta'replerdin' miynetke haqi to'lew fondinan birden-bir sotsialliq to'lem stavkasi O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2014-jil 4-dekabrdegi PQ 2270-sanh qararma tiykarlanip to'mendegi formada o'ndiriledi

№	To'lewshiler	Miynet haqi fo-ndi staskasi %
1	Mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar ha'mde fermer xojalig'larini ushin	15*
2	Basqada 1- punktten tısqari bolg'an to'lewshiler	25*

Yuridikaliq ta'replerdin miynetke haqi to'lew fondinan birden-bir sotsialliq to'lem ma'mleketnin' maqsetli fondlan ha'm de ka'siplik awqam federatsiyasi ken'esi ortasinda belgilengen ta'rtipke muwapiq to'mendegi mug'darlarda bo'listiriledi:

Mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar ha'mde fermer xojalig'larini ushin

- byudjetten tisqan pensiya fondina 14,8%;
- ma'mleketlik ba'ntlikke ko'meklesiw fondina 0,1%;
- ka'siplik awqam federatsiyasi ken'esine 0,1%.

Basqada to'lewshiler:

- byudjetten tisqan pensiya fondina 24,8%;
- ma'mleketlik ba'ntlikke ko'meklesiw fondina 0,1%;
- ka'siplik awqam federatsiyasi ken'esine 0,1%.

Puqaralardın' byudjetten tisqan pensiya fondina to'leytug'in qamsizlandınw vnoslan stavkasi a'meldegi 6,5% den 2015-jildan baslap 7% ke asindı.

Birden-bir sotsialliq to'lemnin' esap-sanag'i Salıq boyınsha esapqa aliw ornindag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organlanna Salıq to'lewshi ta'repinen artip bariwshi juwmaq penen:

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen jiidın' ha'r shereginde esap-sanaq da'wirinen keyingi aydin' 25-ku'ninen keshiktirmey, al jil juwmaqlan boyınsha jilliq finansliq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'ddette;

-mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar quramina kirmeytug'in Salıq to'lewshiler ta'repinen ha'r ayda esap-sanaq da'wirinen keyingi aydin' 10 ku'ninen keshiktirmey, al jil juwmaqlan boyınsha jilliq finansliq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'dette beriledi.

Qamsizlandınw vnoslannin' esap-sanag'i dızimnen o'tkerilgen orinlardag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organlanna Salıq to'lewshi ta'repinen artip bariwshi juwmaq penen jiidın' ha'r shereginde esap-sanaq da'wirinen keyingi aydin' 25-ku'ninen keshiktirmey usmiladi.

Birden-bir sotsialliq to'lem ha'm qamsizlandınw vnoslann to'lewdi yuridikaliq ta'repler to'mendegi mu'ddetlerde a'melge asiradi:

- birden-bir sotsialliq to'lem ha'r ayda, keyingi aydin' 10-ku'ninen keshiktirmey;
- qamsizlandınw vnoslan miynet haqig'a pul qarjilann ahw ushin bankke

hu'jjetlerdi usınıw waqtında.

10.2. Byudjetten tisqan pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpa

O'zbekistan Respublikasi puqaralan pensiya jasina jetkende, miynet etiw qa'biletin toliq yaki bir bo'legin jog'altqanda, bag'iwshisiz qalg'anda sotsialliq ja'rdem ahvv boymsha konstitutsiyaliq huquqqa iye.

Usi huquqiy normalar O'zbekistan Respublikasinun' 1993-jil 3-sentyabrinde qabil etilgen «Puqaralardıń ma'mleketlik pensiya ta'miyinati haqqında» g'i nizamında da belgilep berilgen.

Pensiya ta'miyinati sistemasında g'i basqanw du'zilisin jetilistiriw ma'mleketlik sotsialliq qamsızlandınw boymsha ma'jbu'riy vzoslar toliq jiynaliwin na'tiyjeli sho'lkemlestiriw, a'meldegi basqanw sis-temalann qisqarttinw ha'm de pensiyalar ha'm napaqalar to'lewge bag'darlang'an qarjılardan paydalanw na'tiyjeliligin asmw maqsetinde Ministrler Kabinetinin' 2000-jil 15-noyabrdegi «O'zbekistan Respublikasi pensiya ta'miyinatin jetilistiriw is ilajlan haqqında» g'i 444-sanli qaran menen byudjetten tisqan pensiya fondına qarji toplaw ha'm qarji toliq tu'siwi u'stinen qadag'alaw funksiyası O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti moynına ju'kletildi ha'm byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy to'lemler Salıqlarg'a ten'lestirildi.

Pensiya fondmin' da'ramatlan ha'm qa'rejetleri ha'r jih O'zbekistan Respublikasinin' jiyma byudjeti quramina kirgiziletug'in boldı, ja'ne de pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı esaplap shig'iw ha'm to'lew ta'rtibi buzilg'anhg'i ushin xojalıq ju'rgiziwshi subektlerge finanslıq jazalar qollaniliwi, sonday-aq to'lemler o'z waqtında to'lenbegenligi ushin penya esaplanıwi nizam hu'jjetlerinde belgilep qoyıldı.

Byudjetten tisqan pensiya fondına qarjılar toplaw ta'rtip qag'iy-dalan Ministrler Kabinetinin' 2000-jil 23-dekabrdegi «Byudjetten tisqan pensiya fondı qarjılann qa'liplestiriw ha'm sanplaw ta'rtibi haqqında g'i ustavti tasiyiqlaw haqqında» g'i 498-saail qaran menen tasiyiqlang'an Ustav tiykannda 2004-jilg'a shekeni a'melge asınlıp keldi.

Ministrler Kabinetinin' 2003-jil 25-dekabrdegi 567-sanlı qaran menen byudjetten tisqan pensiya fondına ajiratpalardı esaplaw ha'm to'lew ta'rtiplerin a'piwayilastmw maqsetinde byudjetten tisqan pensiya fondına ajiratpalar, ba'ntlik fondına ajiratpalar ha'm ka'siplik awqamlan fondına ajiratpalar birgelikte birden-bir sotsialliq to'lem ati menen ju'rgiziletug'in boldı.

Salıq kodeksinin' 312-statyasına muwapiq O'zbekistan Respublikasinin' rezidentleri bolg'an yuridikalıq ta'repler byudjetten tisqan Pensiya fondma ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lewshiler bolıp esaplanadı.

To'mendegiler byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpanin' to'lewshileri bolmaydı:

- kommertsiyalıq ernes sho'lkemler, bug'an olardıń isbilermenlik xizmetin a'melge asmwdan alg'an da'ramatlan kirmeydı;
- birden-bir Salıq to'lemin to'lewshi yuridikalıq ta'repler.

Byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpanin' obekti
ha'm bazasi to'mendegishe belgilengen (9.01-keste).

9.01-keste

Byudjetten tisqan Pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpag'a tartıw obektleri"

№	To'lewshiler	Ajiratpag'a tartıw obekti
1	Da'ldalshılıq, tapsırma sha'rtına-malan ha'm da'ldalshılıq xızmetlerin ko'rsetıwge tiyisli basqa sha'rtnama-lar boymsa da'ldalshılıq-xızmetlerin ko'rsetıwshi yuridikalıq ta'repler	QQS shegirilgen halda, da'ldalshılıq haqi summasi
2	Tayarlaw, ta'miyinlep satıw sho'lkemleri	QQS shegirilgen halda, tovar aylanisinin' ko'lemi
3	Ko'tere sawda ka'rxanalan birlespesi sistemasma kirelug'in Respublikalıq qa'nigelestirilgen ko'tere baza kontoralan ha'm olardıń aymaqlıq (wa'layat, wa'layatlar aralıq ha'm rayonlar aralıq) bazalan	Jalpi da'ramat
4	«U'zdon mahsulot» AK ka'rxanalan (g'a'lle qabillaw ka'rxanalan ha'm da'n qabillaw xızmetin a'melge asirrwshi da'ndı qayla islew ka'rxanalan)	QQS shegirilgen halda ta'miyinlep satıw u'stemesi ha'm shegirmesi
5	Kredit ha'm qamsızlandırıw sho'lkemleri	da'ramat
6	Finanslıq ijara (lizing) xızmetlerin ko'rsetetug'in ka'rxanalar	Protsentli da'ramat
7	Kommunal xqjalıq sistemasinin' ıssılıq, suw ha'm gaz benen ta'miyinlew ka'rxanalan	Satılǵ'an (jumis, xızmet) o'nimnin' ko'lemi, QQSg'in ha'm tiyisli ıssılıq ta'miyinlenıw ka'rxanalan ushın- ıssılıq energiyasi, suw menen ta'miyinlewshi ka'rxanalar ushın suw, gaz benen ta'miyinlewshi ka'rxanalar ushın ta'biyiy gazdın' satıp ahw qunin shegirgen halda
8	Qurihs, qunlis-montaj, on'law-qunhs, iske tu'siriw-sazlaw, joybarlaw qidinw ha'm ilim izertlew sho'lkemleri	QQSg'in shegirgen halda, o'z ku'shleri menen onnlang'an jumislar ko'lemi
9	Ekonomikanm' basqa da tarawlannin' ka'rxanalan	Satılǵ'an (jumis, xızmetler) o'nimnin' ko'lemi, QQS ha'm aktsiz salig'in shegirgen halda

Yuridikalıq ta'repler ha'r tu'rli obektlerge iye bolǵ'an jag'daylarda, bul

obektierdın' ha'r qaysisinin' bo'lek, o'z aldına esabin alip banwi ha'm tiyisli obektler ushın belgilengen stavkalaradan kelip shiqqan halda byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lewi sha'rt.

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2016-jıl 22-dekabrdegi PQ-2455-sanıh qaranna tiykarlanıp byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpa 2011-2016-jıl 1-yanvardan 1,6% mug'dannda belgilendi.

Byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalar ha'r ayda Salıq sahnatugin bazadan ha'm belgilengen stavkadan kelip shiqqan halda esaplap shig'anladı.

Byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalardıń esap-sanag'i Salıq boyınsha esapqa ahw ornındag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organlanna o'sip banwshi juwmaq penen:

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen jıldm' ha'r shereginde, esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, al jıl juwmaqlan boyınsha jıllıq finanslıq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'ddette;
- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar qatanna kirmeytug'in Salıq to'lewshiler ta'repinen ha'r ayda, esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, al jıl juwmaqlan boyınsha jıllıq finanslıq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'ddette beriledi.

Byudjetten tisqan pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lew esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey a'melge asinladı.

10.3. Respublikaliq jol fondı

O'zbekistan Respublikasi Prezidentinin' 2003-jıl 19-avgusttag'i PP 3292-sanıh, Ministrler Kabinetinin' 2003-jıl 21-avgusttag'i 361-sanıh «O'zavtojol ma'mleketlik aksionerlik kompaniyasi ha'm O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligine qarash Respublikaliq jol fondı xizmetin du'ziw ma'seleleri haqqmda» g'l qaranna tiykarlanıp 2003-jıl 1-oktyabrden baslap jol xojahg'in basqanw sistemasındag'i respublikaliq, wa'layat ha'm jergilikli jol fondlan tarqatıldı ha'm olardıń ornına O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligine qarash Respublikaliq jol fondı du'zıldı. Bul fondqa qarjılardı jiynaw ha'm oni qadag'alaw waziypasi ma'mleketlik salıq komiteti ha'm Ma'mleketlik bajixana komiteti moynma ju'kletıldı.

Salıq kodeksinin' 316-statyasma muwapiq O'zbekistan Respubli-kasinin' rezidentleri bolg'an yuridikalıq ta'repler jol fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lewshiler bolıp esaplanadı.

To'mendegi yuridikalıq ta'repler jol fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lewshiler bolıp esaplanbaydı:

- kommertsiyalıq emes sho'lkemler, bug'an olardıń isbilermenlik xizmetinen alg'an da'ramatlan kirmeydı;
- birden bir salıq to'lemin to'lewshi yuridikalıq ta'repler;
- qa'nigelestirilgen jol xojahg'i basqanw orgamnın' quramina kiriwshi ka'rxanalar.

Taza tu'sim jol fondına ma'jbu'riy ajiratpalardıń Salıq sahw obekti ha'm Salıq sahnatug'in bazasi etip belgilengen.

Yuridikaliq ta'repler ha'r qiyh obektlerge iye bolg'an jag'dayda, olar obektierdın' o'z aldına esabin ju'rgiziwi ha'm tiyisli obektler ushın belgilengen stavkalar boyınsha Respublikaliq jol fondına ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lewi kerek (9.02-keste).

Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalar salıq sahnatug'm bazadan ha'm tasiyiqlang'an stavka boyınsha ha'r ayda esaplap shig'ariladı.

9.02.-kesle

Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalar stavkalan 2015-jilda to'mendegishe belgilengen¹²

Ns	To'lewshiler	To'lew obekti	To'lew obektine salıstır'anda stavkalar % larde
1	2	3	4
1	Da'ldalshiliq tapsinw sha'rt-namalan ha'm da'ldalshiliq xizmetlerdı ko'rsetiwge tiyisli basqa sha'rtnamalar boyınsha da'ldalshiliq xizmetlerin ko'rsetetug'm ka'rxana ha'm	QQSg'in shegirgen halda da'ldalshiliq haqi summasi	1,4
	sho'lkemler		
2	Tayarlaw, ta'miyinlew saqlaw sho'lkemleri	QQS g'm shegirgen halda tovar aylanisi ko'lemi	1,4
3	«O'zdon mahsulot» AK ka'rxanalan (g'a'lle ha'm da'n qabillaw xizmetin a'melge asinwshi da'ndı qayta islew ka'rxanalan)	QQS g'm shegirgen halda ta'miyinlew satiw u'stemesi ha'm shegirmesi	1,4
4	Kredit ha'm qamsizlandınw sho'lkemleri	Da'ramat	1,4
5	Finansliq ijara (lizing) xizmetlerin ko'rsetetug'in ka'rxanalar	Protsentli da'ramat	1,5
6	Kommunal xojaliq sistemasinin' issiliq, suw ha'm gaz benen ta'miyinlewshi ka'rxanalan	O'nim (jumislar, xizmetler) satiliw ko'lemi, QQS g'm ha'm issiliq penen ta'miyinlewshi ka'rxanalar energiyasi, suw menen ka'rxanalar ushm, gaz benen ta'miyinlewshi ka'rxanalar ushın-ta'biyg'iy gazdın' satip ahng'an	1,4

		qunin shegirgen halda	
7	Qunlis, qurilis montaj, on'law-qunlis. iske tu'siriw-sazlaw. joybar qidıw ha'm ilim-izertlew	QQS g'm shegirgen halda o'z ku'shleri menen onnlang'an jumislar ko'lemi	1,4
8	Avtotransport ka'rxanalan	QQSg'in shegirgen halda o'nim (jumislar, xizmetler) realizatsiyasi ko'lemi	1,4
9	«Uzbekenergo»MAJ, ha'mde «Uzbekneftegaz» MXK ka'rxanalan	Satilg'an o'nimnin' ko'lemi-nen QQS g'm ha'mde aktsiz sah'g'm shegirgen halda	1,4

Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalardın' esap-sanaq'i Salıq boyınsha esapqa ahw ornmdag'i ma'mleketlik salıq xizmeti organ lanna o'sip banwstu juwmaq penen:

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar ta'repinen jıldın' ha'r shereginde, esap-sanaq da'wirinen keyingi aydm' 25-ku'ninen keshiktirmey, jıl juwmaqlan boyınsha bolsa jilliq finansliq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'ddette;

- mikrofirmalar ha'm kishi ka'rxanalar quramina kirmeytug'm Salıq to'lewshiler ta'repinen ha'r ayda, esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25-ku'ninen keshiktirmey, jıl juwmaqlan boyınsha bolsa, jilliq finansliq esap-sanaq tapsinlatug'in mu'ddette usniladı.

Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalardı to'lew esap-sanaq da'wirinen keyingi aydın' 25 - ku'ninen keshiktirilmey a'melge asinladı.

Salıq kodeksinin 54 - babina muwapiq Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalardan tisqan jiyimlar da to'lenedi.

Respublikaliq jol fondı jiyimlanna to'mendegiler kiredi:

- avtotransport qurallann satip alg'ani ha'm O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alıp kirgeni ushın jiyim;

- shet ma'mleketlerdın' avtotransport qurallannin' O'zbekistan Respublikasi aymag'ina kirgenligi ha'm onin' aymag'i arqah tranzit ta'rizde o'tkenligi ushın jiyim.

A'meldegi Salıq kodeksinin' 321-statyasina muwapiq avtotransport qurallann satip ahwshi yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alıp kirıwdı a'melge asmwshi O'zbekistan Respublikasi rezidentleri ha'm rezident emesler avtotransport qurallann alg'ani yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alıp kirgeni ushın jiyimdı to'lewshiler bolip esaplanadı. Shet ma'mleketlerdın' avtotransport qurallarınin' iyeleri yamasa paydalanıwshilan usı qurallardın' O'zbekistan Respublikasi aymag'ina kirgenligi ha'm omn' aymag'i arqah tranzit ta'rizde o'tkenligi ushın jiyimdı to'lewshiler bolip esaplanadı.

Jiyimlardı o'ndırıw obekti bolip to'mendegiler esaplanadı:

- avtotransport qurallann ahw yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alıp kirıw;

-shet ma'mleketlerdin' avtotransport qurallarinin' O'zbekistan Respublikasi aymag'ina kiriwi ha'm omn' aymag'i arqali tranzit ta'rizde o'tiwi.

Jiyimlar o'ndiriletug'in baza sipatinda to'mendegiler belgilengen:

-ahng'an yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alip kiriletug'm avtotransport qurallarinin' quni;

-O'zbekistan Respublikasi aymag'ina kirgende yamasa omn' aymag'i arqali tranzit ta'rizde o'tkeninde shet ma'mleketlerdin' avtotransport qurallan.

Avtotransport qurallann ahw yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alip kiriw ushm jiyimdi to'lewden to'mendegiler azat etiledi:

- islep shig'anwshi ka'rxana ta'repinen qol menen basqanwg'a sa'ykeslengen jen'il avtomobildi yamasa motoarbashani ahwshi barliq toparlardag'i mayiplar;

- qa'nigelestirilgen sawda tarmag'man O'zbekistan Respublikasinda islep shig'anlg'an jan'a avtomobil ahwshi puqaralar;

- uhwma paydalanıwdag'i avtomobil jollann basqanw organi siste-masina kiretug'in ka'rxanalar avtotransport qurallan boyinsha;

- xizmettin' tiykarg'i tu'ri jolawshilar tasiw qurallan boyinsha;

- yuridikaliq ta'repler alg'an-qirq tonnadan artiq ju'k ko'teretug'm ka'n avtosamosvallan boyinsha;

- qayta du'ziw na'tiyjesinde avtotransport quralin alg'an huquqiy miyras.

Avtotransport qurallann alg'anhg'i yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alip kirgenligi ushm jiyim olar O'zbekistan Respublikasi ishki isler Ministrligi organlannda qayta dızimnen o'tkerilip atinlg'anda to'mendegi jag'daylarda o'ndiriledi:

- avtotransport qurallann satıw-ahw, almasinw, sawg'a etiw, biy-pul beriw sha'rtnamasi tiykannda;

- avtotransport qurallann yuridikaliq ta'reptin' ustav fondına aling'anda;

- avtotransport qurallann lizingke beriw ushin aling'anda;

- avtotransport qurallann O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtmsha alip kirilgende.

9.03-keste

O'zbekistan Respublikasi aymag'ında shet el ha'm shegaralas ma'mleketlerden avtotransport qurallann alip kiriw, alip shig'rw ha'm tranzit etıwden alinatug'in jiyimlar stavkalari¹¹

№	Jiyimlar tu'rleri ha'm ajiratpalar	Jiyimlar stavkalari
I	O'zbekistan respublikası teritoriyasınan shet el bir avtotransport quralların alıp o'tiw ha'm tranzit qılıwı ushin jiyimlar	(AQSh dollannda)
1	O'zbekistan Respublikasi aymag'ında shet el ma'mleketlerinen avtotransport qurallann alip kirgenligi	400

	ushın to'lem, bir avto-tasiwshini alip kirgenligi ushın (2-5 ba'ntlerde ko'rsetilgen ma'mleketlerden tisqan)	
2	O'zbekistan Respublikasi aymag'i arqali Tajikstan Respublikasinin' ha'r bir ju'k avtotransport qurali ha'm avtobusın alip kirgenligi ha'm tranzit qilg'anhg'i ushm jiyim;	
	Bir ju'k avtotransport qurah ha'm avtobustan	130
	Ju'k avtotransport qurah ha'm avtobus O'zbekistan Respublikasi aymag'ında bolg'an 3 sutkadan asqan ha'r bir ku'n ushın	70
	Ju'k avtotransport qurallan ha'm avtobuslardı O'zbekistan Respublikasi aymag'i arqali u'shinshi ma'mleketlerge (G'MA) ma'mleketlerinen tisqan tranzit alip o'tkenligi ushm	90
3	Qazaqstan Respublikastnin' ju'k avtotransport qurallann O'zbekistan Respublikasi aymag'ına alip kirgenligi yamasa alip shig'ip ketkeni ushın jiyim, O'zbekistan respublikasi aymag'ına tranzit qihwdan tisqan, bir ju'k avtotransport quralin alip kirgenligi ha'm alip shig'ip ketkenligi ushın jiyim	300
4	O'zbekslan Respublikasi aymag'i arqali Qirg'izstan Respublikasinn' ju'k avtolransporl qurallan ha'm avtobuslann alip kiriw ha'm tranzit qilivv ushın jiyim	300
5	O'zbekslan Respublikasi aymag'i boylap avtotransport kural-lan tu'rleri boymsha Tu'rkmenstan Respublikasi avtotransport qurallann alip kiriw ha'm tranzit qiliw ushın jiyim:	
	- to'mendegi ko'lemdegi ju'klardı ko'teretug'in ju'k avtotransport qurallan:	
	10 tonnag'a shekem	50
	10 tonnadan 20 tonnag'a shekem	100
	20 tonnadan ko'p	150
	Onnliqlar sani to'mendegishe bolg'an avtobuslar:	
	12 onnliqqa shekem	25
	13 orinliqtan 30 onnliqqa shekem	50
	30 onnliqtan ko'p	100
	Tranzit jo'nelisi jen'il avtotransport qurallan	30
	Tranzit jo'nelisi mototsikller	15
II	O'zbekistan Respublikasi aymag'ında shet el ma'mleketlerinen avtotransport qurallann satıp alip kirgenligi ha'm uaqtinsha kiritkenligi ushın to'lem, (Egerde O'zbekistan Respublikası İshki İsler Ministirliginen registratsiya qilg'an bolsa)	Bir at ku'shinen minimal is haqınn` belgili % mug`darında o`ndiriledi

	Paydalanıw mu`ddeti 3 jilg`a deyin	10
	Paydalanıw mu`ddeti 3 jıldan 7 jilg`a deyin	7
	Paydalanıw mu`ddeti 7 jıldan aslam bolsa	5
III	Ka`rxana ha`m sho`lkemlerdin` jan`a mu`lklerdi satıp alıwına baylanıslı MAK «O`zavtojol» ka`rxanası byudjetine o`tkeriletug`ın ajiratpa mug`darı	50

5. Aynm tu'rdegi tovarlar menen usaqlap sawda islegeni ha'm xizmetler ko'rsetkeni ushın jiyimdi kimler to'leydı ha'm qaysi ma'mleketlik organ ta'repinen belgilenedi?

6. Birden-bir sotsialliq to'lemdı kimler to'leydı?

7. Pensiya fondma qamsizlandınw vzoslann kimler to'leydı?

8. Byudjetten tisqari pensiya fondı qashan ha'm qanday maqsette sho'lkemlestirilgen?

9. Respublikaliq jol fondı qashan ha'm qanday maqsette sho'lkemlestirilgen?

10. Respublikaliq jol fondma ma'jbu'riy ajiratpalardı kimler to'leydı ha'm esap-sanaqlann qaysi sho'lkemge tapsiradı?

Avtotransport qurallann ahw yamasa O'zbekistan Respublikasi aymag'ina waqtinsha alip kiriw ushın jiyim to'lengenligi baqqindag'i hu'jjet usınılmag'anda avtotransport qurallann dızimnen o'tkiziw, qayta dızimnen o'tkiziw yamasa texnikaliq ko'rikten o'tkiziw a'melge asinlmaydı.

Shet ma'mleketlerdin' avtotransport qurallannm' O'zbekistan Respublikasi aymag'ma kirgenligi ha'm onin' aymag'i arqali tranzit ta'rizde o'tkenligi ushın jiyim shet ma'mlekettin' avtotransport qurah O'zbekistan Respublikasi aymag'ina kirip atirg'anında o'ndıriledı.

GLOSSARIY

1. **Salıqlar-** bul sırtqı ko`rinisi boyınsha ma`mleketin` atqarg`an xızmetleri ushin alatug`ın haqısı. Al mazmunı jag`ınan salıq to`lewshiler menen ma`mleket ortasındaǵı ma`jbu`riy xarakterge iye bolg`an pul qatnasıqların bildiriwshi ha`m ma`mleket pul fondın payda etiwshi pul fondı bolıp tabıladı.
2. **Salıqlardıń belgileri-** ma`jbu`riyligi, qatan`lıǵı, u`zliksizligi, to`lewshinin` jeke o`zine qaytıp kelmesligi. Al ma`mleket ko`leminde ha`mme to`lengen salıqlar sotsiallıq xızmetler formasında ha`mme salıq to`lewshilerge qaytıp keledi.
3. **Ma`mleket byudjeti-** ma`mleketin` en` oraylasqan pul fondın sho`lkemlestiriw ha`m onnan paydalanıwdı sa`wlelendiriwshi pul qatnasıqların an`latadı. Ol ekonomikalıq kategoriya bolıp tabıladı. Ma`mleket byudjeti da`ramatlar ha`m qarejetler balansı formasında du`ziledi. Da`ramatlar tiykarınan salıqlar ha`m jıyımlardan quraladı. Qarajetler bolsa sotsiallıq tarawlarg`a (bilimlendiriw, ma`deniyat, den-sawlıqtı saqlaw, kadrlar tayarlaw, sotsiallıq ta`miynat), miynetkeshlerdi sotsiallıq qollap-quwatlaw, oraylastırılǵan investitsiyalar, ma`mleket qa`wipsizligin saqlaw, ma`mleketlik basqarıwdı sho`lkemlestiriw, qorg`anıw ha`m basqada maqsetlerge bag`darlaw.
4. **Byudjetten tısqarı fondlar-** bul ma`mleket byudjetinen tısqarıda ma`jbu`riy sho`lkemlestiriletug`ın fondlar. Bunday fondlarg`a: sotsiallıq qamsızlandırıw vzosları esabınan sho`lkemlestirilgen pensiya fondı, ba`ntlik fondı, ka`siplik awqamı fondı, ma`mleket mu`lik komiteti fondları kiredi.
5. **Ma`mleket byudjeti ha`m byudjetten tısqarı fondlar-** makroekonomikalıq fondlar bolıp ma`mleketin` ja`mlengen byudjetin payda etedi.
6. **Ekonomikalıq kategoriyalar funktsiyası-** bul ba`rqulla qaytalanıp u`zliksiz ha`rekette bolg`an protseske aytıladı. Protsess za`ru`r bolg`anlıqtan kategoriyalardıń ma`nisin ashıp beredi. Funktsiyasız kategoriya, kategoriyasız funktsiya bolmaydı. Protsesti tek g`ana anıqlaw mu`mkin, ko`z benen ko`rip bolmaydı. Sonın` ushin funktsiyalar haqqında tartıslar bolıp turadı.
7. **Salıqlardıń funktsiyaları-** bular haqqında turaqlı bir pikir joq. Sebebi funktsiya abstrakt protsess bolg`anlıqtan ha`r bir ekonomist o`zinin` du`nya qarasına kelip shıǵıp funktsiya haqqında pikir bildiredi. Funktsiya haqqında tartıs ha`zirge deyin dawam etip kelmekte. Biz o`z huqıqlarımızdan paydalanıp salıqlardıń to`mendegi fuektsiyaları bar ekenligin ta`n alamız: g`a`ziyne toplaw(fiskal), qayta bo`listiriw, xoshametlew, qadag`alaw ha`m qa`rejetler haqqında mag`lıwmat beriw wazıypaları.
8. **Ulwma ishki o`nim(UİO`)-** bul mag`lıwmat bir da`wirde (jil) ma`mleket ishinde jaratılǵan barlıq tovar ha`m xızmetlerdin` bazar

bahasındag`ı o`lshemi.

9. **Saliq du`ziliw sisteması-** bul salıqlardı sho`lkemlestiriw usılları, elementleri ha`m metodlarının` jıyındısı.
10. **Salıqlardı sho`lkemlestiriw usılları-** bul o`z na`wbetinde ekige bo`linedi: qolaylastırılğ`an ha`m ulıwma ta`rtipte sho`lkemlestiriw.
11. **Qolaylastırılğ`an salıqlardı sho`lkemlestiriw usılı-** O`zbekistan Respublikası salıq siyasatında 1998-jıldan baslang`an usıl. Bunday usılda o`n`diriletug`ın salıqlarğ`a: kishi biznes ka`rxanalarının` birden –bir salıg`ı, awıl-xojalıg`ı tovar islep shıg`arın` birden-bir jer salıg`ı ha`m sawda ha`mde ulıwma awqatlanıw sho`lkemlerinin` qolaylastırılğ`an salıqları kiredi.
12. **Saliq elementleri-** bul salıqlardıń bir den –bir ta`repi n o`rsetip beriwshi bo`legi. Saliq elementlerine salıq subekti, o`ekti, stavkası, jen`illikleri, deregi, yamasa salıq ju`gi, ha`m tag`ı basqalar kiredi.
13. **Saliq subekti-** bul salıq qatnasıqlarının` qatnasıwshı ta`repleri. Bizin` salıq nızamshılıg`ımızda salıq subekti salıq to`lewshi yuridik ha`m fizikalıq ta`repler bolıp tabıladı. Leykin salıq qatnasıqlarında bir ta`repte ma`mleket (onın` atınan salıq xızmeti xızmetkerleri) qatnasadı ha`m ol salıqlardı o`ndirip pul fondlarına tu`siwin qadag`alaydı.
14. **Saliq obekti-** bul salıq to`lewshinin` ıqtıyarında bolğ`an da`ramatları, mal-mu`likleri, tovarları, (isleri,xızmetleri) oborotları. Saliq kodeksinde ha`r bir salıqtın` o`z obekti o`z aldına ko`rsetip berilgen.
15. **Saliq stavkası-** salıqtı esaplawda qollanilatug`ın o`lshem bolıp tabıladı. Ol salıq to`lewshinin` da`ramatı, mu`lki, oborotındag`ı ma`mleketin` u`lesi bolıp tabıladı. Saliq stavkası respublikamız salıq nızamshılıg`ında proporsional, progressiv, nol ha`m regressiv stavka tu`rlerine bo`linedi.
16. **Saliq jen`illikleri** – bul salıqlardan waqtınsha, tolıq, mu`ddetli jen`illik beriw ha`m salıq bazasın kemeytiriw jolı menen jen`illikler beriwdi bildiredi.
17. **Saliq deregi** – bul salıq qalay nege to`lense sol na`rse derek esaplanadı. Tuwra salıqlarda salıq deregi da`ramatlar bolsa. Qıya salıqlarda salıq deregi tovarlar (jumıslar , xızmetler), satıw oborotı tu`simi boladı.
18. **Proporsional salıq stavkası-** bunda salıq stavkası o`zgermesten da`ramat, oborot, qa`rejet o`sk en jag`dayda da salıq stavkası o`zgerissiz qala beredi.
19. **Progressiv salıq stavkası** – bul stavkada da`ramat yamasa basqa obekt bahası o`sip barıwı menen birge salıq stavkası da asıp baradı. Mısalı: bizin` salıq nızamshılıg`ımızda fizikalıq ta`replerdin` da`ramatlarına progressiv salıq stavkası boyınsha o`ndiriledi.
20. **Regressiv stavka** – bul salıq stavkasında da`ramat asıwı menen yamasa salıq obekti o`zgeriwi menen salıq stavkası kemeyip baradı.
21. **Saliq deklaratsiyası** – bul salıq to`lewshinin` salıq idaralarına o`zlerinin` ja`mi alg`an da`ramatları, islegen qarejetleri ha`m nızam boyınsha salıqtan jen`illiklerin ko`rsetiwshi jazba tu`rde beretug`ın hu`jjet – bayanlama bolıp tabıladı. Bul hu`jjet salıqtı esaplaw ushın salıq

to'lewshiler ta'repinen ma'mleketlik salıq xızmeti idaralarına ha'r jılı 1-aprelden keshiktirmey tapsırıladi.

22. **Salıq siyasatı** – bul ekonomikalıq siyasatın` ajralmas bo`legi bolıp, ma'mlekettin` belgili da`wirde anıq maxsetlerge qaratılğ`an salıq tarawındag`ı alıp baratug`ın is ha`reketi.
23. **Ma`mlekettin` salıq siyasatı** – bul salıq tarawındag`ı ma`mlekettin` anıq mo`lsherlengen huquqıy kriteriyaları ha`m a`melge asırıp baratırğ`an shara-ta`dbirler jıyındısı. Ma`mleket salıq siyasatındag`ı reformalardı da basqışpa –basqış alıp barmaqta.
24. **Salıq strategiyası** – bul ma`mlekettin` uzaq jıllarg`a bag`darlang`an salıq tarawındag`ı jo`nelisler jıyındısı bolıp tabıladi. Bul strategiya a`dette 5, 10, 15 jıllarg`a mo`lsherlep du`zilgen konsepttsiyalar jıyındısı tu`rinde payda boladi.
25. **Salıq taktikası** – bul ma`mlekettin` salıq strategiyasın ma`lim qısqa mu`ddetlerde (sherek, jıl) dawamında ju`rgiziw is-rejeleri bolıp tabıladi.
26. **Salıq kontsepsiyası** – bul salıqlardıń jo`nelislerin anıq ilmiy tiykarlang`an halda a`melge asırıw pikirlerinin` jıyındısı bolıp tabıladi.
27. **Salıq siyasatı taktikası** – belgilengen salıq siyasatı strategiyası orınlanıwın ta`miyinlewshi, tez-tez o`zgerip turıwshı ha`reketlerdi bildiredi, yag`mıy qısqa mu`ddetli ha`m kishi mashtabtag`ı finanslıq shara-ta`dbirlerdi sheshiwge qaratılğ`an jo`nelisler jıyındısı- salıq siyasatı taktikası sıpatında qaraladi.
28. **Yuridik ta`repler-** bul o`z mu`lkine iye bolğ`an ha`m o`z ma`jbu`riyatların usı mu`likleri ja`rdeminde orınlaytug`ın, salıq idaralarında dizimnen o`tken, bankde esap betin ashqan, g`a`rezsiz buxgalteriya balansına iye bolğ`an ka`rxana, sho`lkem ha`m olardıń g`a`rezsiz filiallarına aytiladi.
29. **Salıq to`lewshilerdin` identifikatsion nomeri (STIN)** – salıq to`lewshinin` salıq idaralarından dizimnen o`tkenligin tastıyıqlawshı da`lil.
30. **Rezidentler** - O`zbekistan teritoriyasında sho`lkemlestirilgen ha`m dizimnen o`tken yuridik shaxslar yamasa bas ka`rxanası O`zbekistanda jaylasqan bolıp, O`zbekistandan tısqarında dizimnen o`tken yuridik ta`repler bolıp tabıladi. Rezidentler de O`zbekistan teritoriyasında ha`m shet elde alg`an da`ramatlarınan salıq to`leydi.
31. **Norezidentler** – bas ka`rxanası O`zbekistan teritoriyasında sho`lkemlestirilgen ha`m ka`rxana filialları O`zbekistanda jaylasqan yuridik ta`repler bolıp tabıladi. Norezidentler tek g`ana O`zbekistan teritoriyasında alg`an da`ramatlarınan salıq to`leydi.
32. **Salıq nızamshılıg`ı buzılğ`anda qollanilatug`ın jazalar (sanktsiyalar)** – bul intizamsız salıq to`lewshilerge qarata salıq nızamshılıg`ı buzılğ`anda beriletug`ın jaza bolıp tabıladi. Olar 3- tu`rde boladi: administrativlik, finanslıq, ha`m jinayatlı.
33. **Salıq esabı** – bul ha`r sherekte bir ma`rte o`sip barıwshı juwmaq penen tabılğ`an da`ramatlardan kelip shıg`ıp du`ziletug`ın ha`m buxgalteriya esabatın tapsırğ`an ku`nde salıq idarasına tapsırilatug`ın, ka`rxananın`

haqıyqıy byudjetke to`leniwi lazım bolg`an da`ramatlarına salınatug`ın salıq summasın bildiriwshi hu`jjet. Jıl tamamlanıwı menen salıq esabı du`ziledi ha`m bul hu`jjet ka`rxana menen byudjet ortasındag`ı qatnasıqlardı aqırına jetkeredi, yag`nıy esabat da`wiri aqırında kim kimgе qarızdar ekenligin anıqlaydı.

- 34. Da`ramatlılıq da`rejesi** – sawda ha`m ulıwma awqatlanıw ka`rxanasının` sap da`ramatın tovar oborotı ko`lemi menen anıqlaydı.

**«SALIQLAR HA'M SALIQQA TARTIW» PA`NI BOYINSHA TEST
SORAWLARININ' VARIANTLARI**

- 1. fizikalıq ta'replerdın' protsentler ta'rizinde alg'an da'ramatlarina qanday da'ramat tu'rleri kiredi?**
  - A)Xoshametlew tu'rindegi da'ramatlar
  - B)Menshik-mu'lkten ahng'an da'ramatlar
  - C)Natural tu'rde ahng'an is haqi to'lemleri
  - D)Basqa da'ramatlar
- 2. fizikalıq ta'replerge menshik-mu'ik salig'inan jen'illikler berilgende?**
  - A) Usi aydan qollamladı B) Keyingi aydan qollamladı
  - C) Keyingi jildan qollamladı D) Ba'rshe juwaplar duns
- 3. Miyras etip ahng'an menshikke mu'lk sahg'i?**
  - A)Miyras ashilg'an aydan miyrasxorlar ta'repinen to'lenedi
  - B)Miyras etip ahng'an menshik salıqqa tartilmaydı
  - C)Miyras haqqindag'i hu'jjet ra'smiylestirilmesten aldın to'lenedi
  - D)Bul miyrastm' mug'danna baylamsh
- 4.Yuridikahq ta'replerge payda salig'in sah w obektin aniqiawda ja'mi da'ramattan finanslıq ja'riyma ha'm penya summalan shegirip taslanama?**
  - A)Shegirip taslanadı
  - B)Shegirip taslanbaydı
  - C)Tek g'ana finanslıq ja'riyma summasi shegirip taslanadı
  - D)Tek g'ana penya summasi shegirip taslanadı
- 5. isbilermenlik xizmeti menen shug'illamwshi fizikalıq ta'replerge Salıq sahwdın' ayrim ta'rtibi qaysi ma'mleketlik ma'keme ta'repinen belgilenıwi mu'mkin?**
  - A)O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti
  - B)O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligi
  - C)O'zbekistan Respublikasi A'dıllik ministrligi
  - D)O'zbekistan Respublikasi Prezidenti, Ministrler Kabineti
- 6.Sawda ha'm uliwma awqatlamw ka'rxanalarina Salıq sah w obektin ko'rsetin'?**
  - A) Payda B) Da'ramat C) Jalpi tu'sim (tovar aylanisi) D) Jalpi da'ramat
- 7. O'zbekistan Respublikasmda birden-bir sotsiallıq to'lem qashan engizilgen?**
  - A) 1998-jıl 1-yanvar B) 1992-jıl 1-yanvar
  - C) 1991-jıl 1-yanvar D) 2004-jıl 1-yanvar
- 8. To'mende ko'rsetilgen Salıqlardın' qaysi biri jergilikli Salıq esaplanadı?**
  - A)Aktsiz sahg'i
  - B)Jer sahg'i
  - C)Qosimsha qun sahg'i

D)Yuridikaliq ta'replerden alinatug'm payda sahgi

9. O'zbekistan Respublikasmin' rezidentleri bolmag'an yuridikaliq ta'repler qanday dereklerden Saliq to'leydi?

A)O'zbekistan Respublikasidan sirttag'i xizmetleri dereklerin

B)O'zbekistan Respublikasidag'i alg'an dereklerin

C)O'zbekistan Respublikasidag'i ha'm onnan sirttag'i xizmetleri dereklerin

D) Saliq to'lewshinin' qa'lewine qaray to'lenadi

10. Qayirqomliq maqsetlerine o'tkerilgen qarjilar saliqqa tartilama?

A) Tartilmaydi

B) Saliq sahnatug'in paydanm' 2% mug'dannan asqan bo'legi tartiladi

C) Saliq sahnatug'in paydanin' 1% mug'dannan asqan bo'legi tartiladi

D) Saliq sahnatug'in paydanm' 5 % mug'dannan asqan bo'legi tartiladi

11. Qaysi juwaplarda ka'rxananin' maqsetli fondlarina o'tkerilgen to'lemleri berilgen?

A) Qosimsha qun sahgi B) Birden-bir sotsialliq to'lem

C) Ma'mleketlik bajilar D) Jer sahgi

12. To'mendegi fizikalig ta'replerdin' qaysi biri jer salig'inan azat etilmegen?

A)U'shinshi da'rejeli Shuxrat ordeni menen nagradlang'anlar

B)I ha'm II topar mayiplan

C)Jaylawdag'i sharwa shopanlan

D)Jalg'iz ernes, bag'ivvshisi bar pensionerler

13.1 ha'm II topar mayiplan ushin da'ramat sahgi boyinsha qanday jen'illikler ko'zde tutilg'an?

A) Saliqqa tartilatug'in da'ramat 30% ke kemeytiriledi

B) Saliqqa tartilatug'in da'ramat 50% ke kemeytiriledi

C)Eger 16 jasqa tolmag'an eki balasi bar bolsa, saliqqa tartilatug'in da'ramat 30% ke kemeytiriledi

D) Ha'r bir toliq ay ushin en' kem is haqimn' 4 esesi mug'dannda kemeytiriledi

14.O'zbekistan Respublikasmda yuridikaliq ta'replerdin' dividend ha'm protsentli da'ramatlan qanday stavkada Saliqqa tartiladi?

A) 12%

B) 13%

C) 15%

D) 10%

15. Aktsiz sahgi O'zbekistan Respublikasmda qashan engizilgen?

A) 1991-jil 1-yanvardan B) 1992-jil 1-yanvardan

C) 1995-jil 1-yanvardan D) 1999-jil 1-martdan

16. Xizmetker ka'rxanada o'tken jildin' sentyabr ayman baslap jumis isleydi. Avgust ayda xizmetker ta'repinen Shipakerlik-miyonet ekspertiza komissiyasi (VTEK) nan og'an 25-marttan II topar mayiphgi

belgilengeni haqqida mag'hwmatnamam tapsirdi. Avgust ayi ushn da'ramat sahg'in esaplawda qaysi da'wirden baslap og'an jen'illik qollaniladi?

- A)Jil basinan bolg'an da'wir ushn
- B)25-marttan baslap
- C)1-marttan baslap
- D)Tek g'ana avgust ayinan baslap

17.Fizikalıq ta'repler Salıqlardı qanday formada to'leydı?

- A) Naq pul tu'rinde B) Naq pulsiz
- C) Natura tu'rinde D) Naq pulsiz ha'm naq pul tu'rinde

18. Suw resurslarınan paydalang'anlıg'i ushn Salıqtı engizıwden maqset ne?

- A) Ma'mleketlik byudjetti finanslıq resurs penen ta'miyinlew
- B)Ma'mleketlik byudjetti finanslıq qarjılar menen ta'miyinlew ha'm suw resurslarınan na'tiyjeli ha'm de aqılg'a muwapiq paydalanıwdı xoshametlew
- C)Suw resurslarınan na'tiyjeli ha'm aqılg'a muwapiq paydalanıwdı xoshametlew
- D) Jergilikli byudjettin' da'ramatlann finanslıq resurslar menen ta'miyinlew

19. Salıq stavkalan qaysi wa'killikli ma'mleketlik organ qarari menen tasiyiqlanadı?

- A)O'zbekistan Respublikasi Prezidenti
- B)O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti
- C)O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliğı
- D)O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik Salıq komiteti ha'm Finans ministrliğı

20. To'mendegilerdın' qaysi biri Salıq sahıw obekti boladı?

- A) Ka'rxanamn' smetalıq rejesi B) Ka'rxanamn' finanslıq na'tiyjesi
- C) Kreditorlıq qanzlan D) Byudjet subsideyalan

21. fizikalıq ta'replerdın' mu'lkten aling'an da'ramatlarına qanday da'ramatlar kiredı?

- A)Protsent, dividend, mu'lkti ijarag'a berıwden kelgen da'ramatlar
- B)Miyнетke haq to'lew formasında aling'an da'ramat
- C)İsbilermenlik xızmetinen aling'an da'ramat
- D)Materiallıq ma'p ta'rızinde aling'an da'ramatlar

22. Eger sarıplang'an qa'rejet, qa'rejetlerdın' bir neshe tu'rıne kiritilgen bolsa?

- A)01 tek g'ana bir ma'rte da'ramattan shegiriledı
- B)Ha'r bir tu'ri boyınsha o'z aldına shegiriledı
- C)Shegirilmeydı
- D)Qa'rejetler belgilengen norma boyınsha shegiriledı

23. Qosımsha qun sahıg'inin' Salıq sahıw obekti ne?

- A) Tovar (jumis, xızmet) lardın' satıhwına deyingi aylanısı ha'mde tovar (jumis, xızmet) lardın' importı
- B)Aylams qa'rejetleri
- C)O'nimnin' o'zine tu'ser bahası

D) Salıq to'lewg'e deyingi finanslıq na'tiyje

24. Yuridikalıq ta'rep o'z xizmetinde dızimnen o'tken rayonnan basqa rayondag'i suw resurslarinan paydalang'anda suw resurslarinan paydalang'anhg'i ushın Salıqtı qaysı Salıq orgamna to'leydı?

A) Dızimge aling'an onndag'i ma'mleketlik salıq xizmeti orgamna

B) Ma'mleketlik salıq komitetine

Ma'mleketlik Salıq xizmeti organlannda dızimge aling'an ornina qaramastan suwdan paydalang'an jerindegi Salıq xizmeti orgamna

D) Dızimnen o'tken ma'mleketlik Salıq xizmeti organi menen suwdan paydalang'an jerindegi Salıq xizmeti organi kelisimine muwapıq

25. Jan'a Salıq kodeksi O'zbekistanda qashan engizıldı?

A) 1996-jıl 1-mart

B) 1997-jıl

24-aprel

C) 2008-jıl 1-yanvar

D) 1999-jıl 1-yanvar

26. Poshta markalari, markah otkritkalar ha'm konvertler satil-g'anda qosimsha qun sahg'ina tartilama?

A) Qosimsha qun sahg'inan azat etiledı

B) 20 protsentli stavkada Salıqqa tartiladı

C) Nol da'rejeli stavka boyınsha tartiladı

D) Kemeyttirilgen stavkalar qollaniladı

27. Paydalamlımag'an dem alis ushın beriletug'in pullardan da'ramat sahg'i o'ndirile me?

A) Da'ramat sahg'i o'ndirilmeydı

B) Uhwma ta'rtipte da'ramat sahg'i o'ndiriledı

C) Da'ramat sahg'i en' to'mengi stavkada o'ndiriledı

D) Duns juwap joq

28. Uhwma awqatlanıw ka'rxanalari jalpi tu'simnen (tovar aylamsinan) belgilengen stavkamn' joqan shegarasin ko'rsetin'?

A) 10%

B) 8%

C) 5%

D) 3%

29. Jer asti qazılma baylıqlarman paydalang'am ushın Salıqtın' to'lewshilerin aniqlan'?

A) Tek yuridikalıq ta'repler

B) Tek fizikalıq ta'repler

C) isbilermenlik xizmeti menen shug'illamwshi fizikalıq ta'repler

D) Paydah qazılmalar qazıp ahwshi yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler

30. Birden-bir Salıq to'lemin to'lewshilerdı aniqlan'?

A) Iri ka'rxanalar

B) fizikalıq ta'repler

C) Bankler ha'm qamsızlandınw kompaniyalan

D) Mikrofirma ha'm kishi ka'rxanalar (sonnan, sawda ha'm uhwma

awqatlanıw ka'rxanalari)

- 31. Qaysi juwapta mu'lk sahg'inin' Salıq sahıw obekti berilgen?**
 A) Tiykarg'i qurallar, materiallıq ernes aktivler, uzaq mu'ddetli ijarag'a aling'an tiykarg'i qurallar
 B) Kapital qoyıl malar, ustav kapitah
 C) Kapital qoyıl malar
 D) Pul qarjılan
- 32. Aktsiz markalarinin' nominal qunına aktsiz salıg'inin' to'lemi esabına:**
 A) Kiritiledı
 B) Tek g'ana alkogolli o'nimleri ushın kiritiledı
 C) Kiritilmeydı
 D) Tek g'ana temeki o'nimleri ushın kiritiledı
- 33. Aktsiz markalarinin' engiziliw jilin ko'rsetin'?**
 A) 1992-jıl 1-yanvar B) 1993-jıl 6-may
 C) 1995-jıl 1-yanvar D) 1996-jıl 1-oktyabr
- 34. A'piwayilastıng'an Salıq sistemasma o'tken kishi ka'rxanalar ha'm mikrofirmalar mu'lk salıg'inin' to'lewshileri bolıp esaplanama?**
 A) Mu'lk sahg'in belgilengen ta'rtipte to'leydı
 B) Mu'lk sahg'in to'lewshiler bolıp esaplanbaydı
 C) Ijarag'a berilgen menshik qunınan Salıq to'leydı
 D) Tek g'ana tiykarg'i qurallar boyınsha to'leydı
- 35. To'mendegi yuridikalıq ta'replerden qaysi biri abadanlastiriw ha'm sotsiallıq infrastruktanı rawajlandırıw sahg'in to'leydı?**
 A) Sawda ka'rxanalan
 B) Uhwma belgilengen Salıqlardı to'lewshi ka'rxanalar
 C) Birden-bir salıq to'lemine o'tken kishi ka'rxanalar
 D) Birden-bir jer sahg'in to'lewshi awıl xojahg'i ka'rxanalan
- 36. Eger de infrastruktura obektlerin saqlaw qa'rejetlerinin' summası abadanlastiriw jumıslan ha'm infrastrukturam rawajlandırıw salıg'inin' summasınan asıp ketse, ka'rxana:**
 A) Salıqtı to'leydı
 B) Salıqtı to'lemeydı
 C) To'mengi stavkalarda to'leydı
 D) Qa'rejetlerdın' asqan summasma kemeyttirilgen halda to'leydı
- 37. O'zbekistan rezidentleri bolg'an fizikalıq ta'repler deklaratsiya boyınsha esaplang'an da'ramat sahg'in qaysi sa'nege shekem to'lewi lazim?**
 A) 1-aprel B) 1-may C) 1-iyun D) 1-sentyabr
- 38. To'mende ko'rsetilgen Salıqlardın' qaysi biri uhwma nia'mletlik salıq esaplanadı?**
 A) Jer sahg'i
 B) Qosımsha qun sahg'i

- C) Abadanlastiriw ha'm infrastrukturam rawajlandıw sah'g'i
D) Menshik-mu'lk sah'g'i

39. Abadanlastiriw ha'm infrastrukturam rawajlandıw salıg'inin' stavkasm aniqlan'?

- A) 8%   B) 10%   C) 16%   D) 12%

40. Suw resurslarinan paydalang'anhg'i ushın salıqtı kimier to'leydı?

- A) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi yuridikalıq ta'repler ha'mde isbilermenlik xizmetin a'melge asinwshi fizikalıq ta'repler
B) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi yuridikalıq ta'repler
C) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi isbilermenlik xizmetin a'melge asinwshi fizikalıq ta'repler
D) Barlıq yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler

41. Yuridikalıq ta'replerden ahnatug'in payda salıg'inin' tiykarg'i stavkasi 2015-jıl 1-yanvardan neshe protsent etip belgilengen?

- A) 10%   B) 12%   C) 7%   D) 9%

42. 2015-jıl da fizikalıq ta'replerdın' da'ramatina sahnatug'in Salıq stavkalari neshe protsent etip belgilengen?

- A) 13,23,33   B) 13,20,29   C) 0,8,17,23   D) 11,17,22

43. Dawa qihwdın' uhwma mu'ddeti qansha?

- A) 1 jıl   B) 2 jıl   C) 3 jıl   D) 4 jıl

44. Jol fondma o'tkeriletug'm ajiratpalar qashannan baslap salıq xizmeti ma'kemelerinin' qadag'alawina berilgen?

- A) 2003-jıl 1-oktyabrden   B) 2002-jıl 1-iyulden
C) 2004-jıl 1-yanvardan   D) 2001-jıl 1-yanvardan

45. Yuridikalıq ta'repierden ahnatug'in payda sah'g'i stavkalann kim belgileydı?

- A) O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabineti
B) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligi
C) O'zbekistan Respublikasi A'dıllık ministrligi
D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti

46. Jer sah'g'in engizwden maqset ne?

- A) Ma'mleketlik byudjetti finanslıq qarjılar menen ta'miyinlew
B) Ma'mleketlik byudjetti finanslıq qarjılar menen ta'miyinlew ha'm jer resurslannan na'tiyjeli ha'm aqilg'a muwapiq paydalanıwdı xoshametlew
C) Jer resurslannan na'tiyjeli ha'm aqilg'a muwapiq paydalanıwdı xoshametlew
D) Jergilikli byudjet da'ramatlann finanslıq qarjılar menen ta'miyinlew

47. Qaysi puqaralar ja'mi jıllıq da'ramati haqqında deklaratsiya tapsiradı?

- A) Ha'mme puqaralar
B) Eki ha'm onnan artıq da'ramat dereğine iye bolg'an ha'mme puqaralar
C) Jeke ta'rtipte miynet iskerligi menen shug'illanıwshi ta'repler
D) Tek g'ana qosimsha jumis islewshi ha'm qosimsha jumis ormnda

maksimal stavkada Salıq to'legenler

48. O'zbekiston Respublikasida fizikaliq ta'replernin' dividend ha'm protsent ko'rinisida alatug'm da'ramatlan qaysi stavka da Salıqqa tartiladi?

- A) 12%   B) 13%   C) 14%   D) 10%

49. Yuridikalıq ta'replernin' o'nim (jumis, xizmet) lerinin' eksport ko'lemi uliwma o'ndiris koleminde 30% ha'm onnanda joqarirag'm qurasa, menshik-mu'lk sah'g'm qanday stavkada to'leydi?

- A) Belgilengen stavkadan 50% ke kemeytiriledi
 B) Belgilengen stavkadan 25% ke kemeytiriledi
 C) Belgilengen stavkadan 35 % ke kemeytiriledi
 D) Belgilengen stavkadan 2 esege kemeytiriledi

50. Ko'ship kelgen puqaralarg'a jer sah'g'i boyinsha qanday jen'illikler berilgen?

- A) Jer sah'ginan u'sh jilg'a azat etiledi
 B) Jer sah'ginan eki jilg'a azat etiledi
 C) Jer sah'ginan bes jilg'a azat etiledi
 D) Jer sah'ginan jen'illikke iye emes

51. Suw resursslannan paydalang'anlig'i ushın Salıqtı kimler to'le-meydi?

- A) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi yuridikalıq ta'repler ha'mde isbilermenlik xizmetin a'melge asmwshi fizikaliq ta'repler
 B) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi yuridikalıq ta'repler
 C) O'z xizmetinde suwdan paydalanıwshi isbilermenlik xizmetin a'melge asmwshi fizikaliq ta'repler
 D) isbilermenlik xizmeti menen shug'illanbaytug'm puqaralar

52. Qosimsha qun sah'g'i O'zbekiston Respublikasida qashan engi-zilgen?

- A) 1991-jil 15-fevraldan   B) 1992-jil 1-yanvardan
 C) 1993-jil 6-maydan   D) 1997-jil 24-aprelden

53. Salıq kodeksi da'slep O'zbekistanda qashan qabil etilgen ha'm engizilgen?

- A) 1996-jil 15-fevral-1996-jil 1 mart
 B) 1997-jil 24-aprel-1998-jil 1 yanvar
 C) 1997-jil 15-dekabr-1998-jil 1-yanvar
 D) 1998-jil 24-aprel-1999-jil 1-yanvar

54. Jer sah'g'm fizikaliq ta'repler qashan to'leydi?

- A) Ag'imdag'i jildın' 1 noyabrinedeyin
 B) Salıq ten' u'leslerde ag'imdag'i jildm' 15-iyum ha'm 15-de-kabrinedeyin
 C) Ag'imdag'i jildın' 15-dekabrinedeyin
 D) Ag'imdag'i jildın' 1-maymadedeyin

55. Yuridikalıq ta'repler Salıqlardı qanday formada to'leydi?

- A) Naq pul tu'rinde
- B) Naq pulsiz, pul o'tkeriw joh menen
- C) Aynm jag'dayda ha'r ekewinende paydalanıwi mu'mkin
- D) Naq pul ha'm natura tu'rinde

56. Jazani (o'tewshi) atqariwshi ma'keme payda sahg'ina tarhlama?

- A) 18% stavkada Salıqqa tartiladı
- B) Payda sahg'inan azat etiledı
- C) 35% stavkada Salıqqa tartiladı
- D) 3 jıl mu'ddetke Salıqtan azat etiledı

57. Qosimsha qun sahg'in esaplawda nol da'rejeli stavka qashan qollaniladı?

- A) Tovarlar (jumislar, xizmetler) ekspertine
- B) Stenografiya xizmetlerine
- C) Geologiya ha'm topograf iya jumislanna
- D) Mag'liwmatlardı islew ha'm informatsiyalıq ta'miyinatina tiyisli xizmetlerge

58. Suw resurstarinan paydalang'ani ushın Salıqtın' bazasm anıqlan'?

- A) Jer u'sti dereklerinen paydalamlg'an suw resurstarinnin' ko'lemi
- B) Jer asti dereklerinen paydalamlg'an suw resurstarinnin' ko'lemi
- C) Jer u'sti ha'm jer asti dereklerinen paydalamlg'an suw resurstarinnin' ko'lemi
- D) Dushshi suw dereklerinen paydalamlg'an suw resurstarinnin' ko'lemi

59. Qosimsha qun sahg'inn' qanday stavkalari qollaniladt?

- A) 20 ha'm 10
- B) 20 ha'm 15
- C) 20 ha'm nol da'rejeli
- D) 10 ha'm nol da'rejeli

60. Fizikalıq ta'replerdın' menshik mu'ikleri qanday stavkada sahıqqa tartiladı?

- A) 10% ha'm 5%
- B) 3,5% ha'm 7%
- C) 0,5% ha'm 7%
- D) 0,5%

61. Suw resurstarinan paydalang'anhg'i ushın Salıq stavkalari kim ta'repinen belgilenedi?

- A) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti
- B) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliги
- C) O'zbekistan Respublikasi Oliy Majlisi
- D) O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran tiykannda

62. Sawda ha'm uliwma awqatlanıw ka'rxanalan to'leytug'in sahıqlardı ko'rsetin'?

- A) Qosimsha qun sahg'i
- B) Jalpi da'ramattan Salıq ha'm menshik-mu'lk sahıg'i
- C) Jalpi tu'sim (tovar aylamsi) nan birden-bir salıq to'lemi
- D) Abadanlastinw ha'm sotsiallıq infrastrukturam rawajlandınw sahıg'i

63. Jer astinan paydalang'anhg'i ushın Salıqtın' stavkalari kim

ta'repinen belgilenedi?

- A) O'zbekistan Respublikasi Prezidenti qaran tiykarinda
- B) O'zbekistan Respublikasi Oliy Majlisi
- C) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliqi
- D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik saliq komiteti

64. Birden-bir Saliq to'lemin to'lewshiler qosimsha qun sahg'in...

- A) Iqtiyarh ra'wishte to'lewge o'tiwi mu'mkin
- B) Uliwma belgilengen ta'rtipte to'lewge ma'jbu'r
- C) Nol da'rejeli stavkada to'leydi
- D) Pa'seyttirilgen stavkada to'leydi

65. Sawda ha'm uliwma awqatlanıw ka'rxanalarina qollanatuq'in Salıq stavkalarımn' differentsiyalanıwinin' tiykarg'i kriteriyasin ko'rsetin'?

- A) Jaylasqan ormna ha'm xalıqtin' sanına qarap
- B) islewshilerdın' sanına qarap
- C) Da'ramathlıq da'rejesine qarap
- D) Menshik, mu'lktin' qunına qarap

66. Aktsiz sahg'in to'lew mu'ddetlerin ko'rsetin'?

- A) Ha'r sherekte B) Ha'r 15 ku'nde
- C) Ha'r 10 ku'nde D) 1 jilda 1 ma'rte

67. iri ka'rxanalardın' qosimsha qun sahg'in byudjetke to'lew mu'ddetlerin aniqlan'?

- A) Ha'r ayda esap-sanaq ayınan keyingi aydın' 15 sa'nesine deyin
- B) Ha'r sherekte finanslıq esap-sanaqti tapsinw mu'ddetinen ke-shiktirmesten
- C) Jıllıq esap-sanaqti tapsinw mu'ddetine deyin
- D) Ha'r ayda esap-sanaq ayınan keyingi aydın' 25-sa'nesine deyin

68. Ka'rxananın' Salıq sahwdın' a'piwayilastinlg'an sistemasına o'tiwi haqqındag'i qaran yamasa da'lillengen kerı juwabi ma'mleketlik Salıq xızmeti orgam ta'repinen neshe ku'n ishinde shig'ariladı?

- A) Arza bergen ku'nnen baslap 5 ku'n ishinde
- B) Arza bergen ku'nnen baslap 10 ku'n ishinde
- C) Arza bergen ku'nnen baslap 1 ay ishinde
- D) Arza bergennen baslap 3 ku'n ishinde

69. Birden-bir Salıq to'leminin' obekti ne?

- A) Ka'rxananın' Iqtıyannda qalatug'in taza payda
- B) Satıp ahw ha'm satıw qunı ortasındag'i ayırma (parq)
- C) Da'wir qa'rejetleri
- D) Jalpi tu'sim

70. Abadanlastinw ha'm infrastrukturam rawajlandınw sahg'inin' Salıq sahwdın' obekti ne?

- A) O'nimdı satıwdan tu'sken tu'sim
- B) Payda sahg'in to'legennen keyin qalg'an taza payda
- C) Aylanis qa'rejetleri

D)Tiykarg'i xizmetten ahng'an paydasi

71. Fizikalıq ta'replerdın' ja'mi jilliq da'ramatinin' qurami nelerden ibarat?

A)Miyнет haqi, mu'lkten aling'an da'ramatlar

B)İlsbilermenlik xizmetinen ahng'an da'ramatlar, miynet haqi

C)Miyнет haqi, basqa da'ramatlar

D)Miyнетke haqi to'lew ta'rizindegi da'ramati, mu'lkten aling'an da'ramatlar, materiallıq ma'p ta'rizindegi da'ramatlar, basqa da'ramatlar

72. Menshik, mu'ik sahgin to'lew haqqindag'i to'lew xabarnamalari

Salıq to'lewshilerge qaysi mu'ddetten keshiktirilmey tapsiriliwi sha'rt?

A)Ag'imdag'i jıldm' 5-yanvanna shekem

B)Ag'imdag'i jıldm' 25-apreline shekem

C)Ag'imdag'i jıldın' 15-iyumna shekem

D)Ag'imdag'i jıldın' 1 mayina shekem

73. Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatlarina sahnatug'in Salıqtın' to'lewshileri kimler?

A)O'zbekistan Respublikasinin' rezidentleri

B)Finans jihnda Salıq sahnatug'in da'ramatqa iye bolg'an fizikalıq ta'repler

C)Rezident bolmag'an fizikalıq ta'repler

D)O'zbekistan Respublikasinin' puqaralan

74. Aktsiz salig'i to'mendegilerdın' qaysilanna sahnabaydı?

A)Aktsiz to'lenetug'in tovarlardın' eksportina

B)Aktsiz to'lenetug'in tovarlardın' importina

C)Berilgen shiyki zattan tayarlangan o'nimge

D)Vino ha'm vino materiallanna

75. Fizikalıq ta'reptin' to'mende keltirilgen qaysi da'ramati, da'ramat sahgin man azat etilgen?

A)Aling'an alimentler

B)Miyнет haqi to'lemleri

C)ijara to'lemleri

D)İsbilermenlik xizmeti na'tiyjesinde aling'an da'ramat

76. To'mende ko'rsetilgen Salıqlardın' qaysi biri janapay Salıqlar toparina kiredi?

A)Qosimsha qun salig'i

B)Fizikalıq ta'replerdın' da'ramatina sahnatug'in Salıq

C)Jer sahgin

D)Menshik-mu'lk sahgin

77. Turaqli qatnasiwshilar menen baylanisli bolg'an rezident emesler O'zbekistanda alg'an da'ramatlar man qaysi stavkalarda da'ramat salig'i o'ndiriledi?

A)Joqan stavkada

B)Ortasha stavkada

C) Shegirmelersiz 8 protsentli stavkada

D) Uhwma belgilengen stavkada

78. Qosimsha qun salig'imn' stavkalan qaysi ma'mleketlik organ ta'repinen belgilenedi?

A) O'zbekistan Respublikasi Prezidenti ta'repinen

B) O'zbekistan Respublikasi A'dillik Ministrligi ta'repinen

C) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliigi ta'repinen

D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik saliq komiteti ta'repinen

79. Yuridikaliq ta'repler ushm payda salig'i qashan engizilgen?

A) 1991-jil 1-yanvardan B) 1992-jil 14-yanvar

C) 1993-jil 6-maydan D) 1995-jil 1-yanvardan

80. Aktsiz salig'inin' stavkalan ha'm aktsiz to'lenetug'in tovarlar dnm' dızimi qaysi wa'killikli organ ta'repinen belgilenedi?

A) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliigi

B) O'zbekistan Respublikasi A'dillik ministrliigi

C) O'zbekistan Respublikasi Ministrlar Kabineti

D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik saliq komiteti

81. O'zbekistan Respublikasinin' «Ma'mleketlik saliq xizmeti haq-qmda»g'i Nizaim qashan qabil etilgen?

A) 1996-jildm' 1-yanvarinda B) 1997-jildm' 10-sentyabrinda C) 1998-jildm' 15-mayinda D) 1997-jildm' 29-avgustinda

82. O'zbekistan Respublikasinin' rezidenti bolg'an yuridikaliq ta'repler qanday dereklerden Saliq to'leydi?

A) O'zbekistan Respublikasindag'i ha'm onnan tisqaridag'i xizmetleri dereklerinen

B) O'zbekistan Respublikasindag'i dereklerinen

C) O'zbekistan Respublikasidan tisqandag'i xizmetleri dereklerinen

D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik saliq komiteti raenen muwapiqlastinladi

83. Jer sahig'inin' to'lewshileri bolip kimler esaplanadi?

A) Iyeliginde jer ushastkalanna iye bolg'an yuridikaliq ha'm fizikaliq ta'repler

B) Paydalanıwında jer ushastkalanna iye bolg'an yuridikaliq ha'm fizikaliq ta'repler

C) O'z mu'lkinde, iyeliginde ha'm paydalanıwında jer ushastkalanna iye bolg'an yuridikaliq ha'm fizikaliq ta'repler

D) O'z mu'lkinde, iyeliginde ha'm paydalanıwında jer ushastkalanna iye bolg'an yuridikaliq ta'repler

84. Fizikaliq ta'repler menshik-mu'lk salig'in qaysi mu'ddetierde to'leydi?

A) 15-yanvar ha'm 15-iyulg'a B) 1-iyun ha'm 1-noyabrge deyin

C) 1-dekabrge deyin D) 15-iyul ha'm 15-dekabr

85. Ma'mleketlik obligatsiyalar ha'm ma'mlekettin' basqa da bahah qag'azlan boyinsha dividendlar ha'm protsentler saliqqa tartilama?

- A) Salıqqa tartiladı
- B) Azat etiledı
- C) Bir bo'legi Salıqqa tartiladı
- D) Jen'illetilgen stavkalarda tartiladı

86. O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabineti yamasa jergilikli ha'kimiyat organlan qaranna tiykarlanip jer ushastkalann ijarag'a alg'an yuridikaliq ta'repler jer salig'in to'leyme?

- A) Jer sah'g'inin' ornina ijara haqin to'leydi
- B) Jer salig'in belgilengen ta'rtipte to'leydi
- C) Jer salig'in Bonitet da'rejesine qarap to'leydi
- D) ijara haqi to'lenıwi menen birlikte belgilengen ta'rtipte jer salig'in da to'leydi

87. Salıq salıwdın' a'piwayilastirdg'an sistemasin qollanatu'g'm m ik ro fir ma ha'm kishi ka'rxanalar to'mendegi qaysi Salıqlardı to'leydi?

- A) import etiletug'in tovarlar boyinsha qosimsha qun sah'g'i
- B) Suw resurslannan paydalang'anhg'i ushın Salıq
- C) Jer sah'g'i
- D) Abadanlastinw ha'm infrastrukturani rawajlandınw sah'g'i

88. Salıq sah'w obekti degende:

- A) Salıq o'ndiriwshiler tu'siniledı
- B) Salıq to'lewshiler tu'siniledı
- C) Payda, menshik-mu'lk quni, jer maydani
- D) Salıq sahnatug'in baza tu'siniledı

89. Salıqlardı engiziw qaysi ma'mleketlik organnin' wa'killigine kiredı?

- A) O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabineti
- B) O'zbekistan Respublikasi Oliy Ma'jlisi
- C) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrligi
- D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik salıq komiteti

90. O'zbekistan Respublikasi Konstitutsiyasinda Salıq sistemasma tiyisli statyalardı ko'rsetin'?

- A) 10,51   B) 51,123   C) 14,111,4   D) 98,76

91. Salıqlar ha'm jiyimlardı to'lew niu'ddeti o'tkizip jiberilgen ha'r bir ku'n ushın penyalar mug'dann ko'rsetin'?

- A) 10%   B) 100%   C) 0,05%   D) 0,07%

92. Fizikaiiq ta'replerdın' miynetke haqi to'lew ta'rizindegi da'ramatlari quramma qanday da'ramatlar kiredı?

- A) Xoshametlew o'zghesheligine iye bolg'an to'lemler, kompensatsiya to'lemleri ha'mde islenbegen waqit ushın haqi to'lew
- B) Fizikaiiq ta'replerdın' basqa da'ramatlan
- C) isbilermenlik xizmetinen almg'an da'ramatlar
- D) Protsent ha'm dividend ko'rinishinde almg'an da'ramatlar

93. Mu'ddeti o'tken kreditor ha'm deponent qarizdarliqti esaptan shig'anwdan alinatug'm da'ramatlar salıqqa tartilama?

- A) Salıqqa tartilmaydı
- B) 1 jıldan son' Salıqqa tartiladı
- C) Salıqqa tartiladı
- D) Tek g'ana kreditorlıq qanzi Salıqqa tartiladı

94. Jer sahg'inin' stavkaların qaysi ma'mleketlik organ belgileydı?

- A) O'zbekistan Respublikasi Ministrler Kabineti
- B) O'zbekistan Respublikasi Oliy Ma'jlisi
- C) O'zbekistan Respublikasi Finans ministrliği
- D) O'zbekistan Respublikasi Ma'mleketlik bajixana komiteti

95. Aktsiz sahg'inin' to'lewshileri bolıp kimler esaplanadı?

- A) Aktsiz sahg'i to'lenetug'in tovarlardı o'ndıriwshi yuridikalıq ta'repler
- B) Aktsiz sahg'i to'lenetug'in tovarlardı o'ndıriwshi fizikalıq ta'repler
- C) Aktsiz sahg'i to'lenetug'in tovarlardı o'ndıriwshi yuridikalıq ta'repler ha'm import etiwshi yuridikalıq ha'm fizikalıq ta'repler
- D) Aktsiz sahg'i to'lenetug'in tovarlardı eksport etiwshi yuridikalıq ta'repler

96. Qanday fizikalıq ta'repler menshik-mu'lk sahg'in to'lewden azat etiledi?

- A) I ha'm II topar mayrplari
- B) Ma'deniyat ha'm Xalıq bilimlendıriw xizmetkerleri
- C) Meditsina xizmetkerleri
- D) Awir miynet sharayatında islewshiler

97. Qala jolawshi transporti xizmetleri (taksi ha'm jo'nelisli taksiden tisqari) qosimsha qun salig'ına tartilama?

- A) 0 da'rejeli stavkada Salıqqa tartiladı
- B) 20 protsentli stavkada Salıqqa tartiladı
- C) Qosimsha qun salig'inan azat etiledi
- D) 10 protsentli stavkada Salıqqa tartiladı

98. Kommertsiyalıq banklerde, kredit birlespesinde, qamsizlandınw sho'lkemlerinde byudjetten tisqari pensiya fondına ma'jbu'riy ajiratpalarg'a tartıw obektin ko'rsetin'?

- A) Payda
- B) Qa'rejet
- C) Jalpi da'ramat
- D) Marja

99. fizikalıq ta'replerge miynet haqi natural tu'rde berilgende da'ramat sahg'i qashan o'tkizip beriledi?

- A) To'lew a'melge asinlg'annan son' 8 ku'n ishinde
- B) To'lew a'melge asinlg'an ay tamamlangannan son' 5 ku'n ishinde
- C) To'lew a'melge asinhwinan aldın
- D) Duns juwap joq

100. fizikalıq ta'replerdın' da'ramat sahg'in esaplawda qolaysiz ta'biyg'iy klimat sharayatlari ushın beriletug'in qosimsha haqılar qaysi stavkada Salıqqa tartiladı?

- A) En' joqari stavkada
- B) En' to'men stavkada
- C) 10 protsentli stavkada
- D) Duns juwap joq

A'DEBIYATLAR

1. Uzbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi. - T.: Uzbekiston, 2009 y.
2. Uzbekiston Respublikasining Solik kodeksi.-T.: O`zR Adliya Vazirligi, Rasmiy nashir. – T «Adolat» 2014 y.
3. Uzbekiston Respublikasining «Davlat solik xizmati tugrisida»gi Konuni. //Xalk suzi, 29 avgust 1997 y.
4. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2010 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ-1245-sonli Karori (2009 yil 22-dekabr).
5. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2011 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ -1449-sonli Karori (2010 yil 24-dekabr).
6. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2012 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ -1675-sonli Karori (2011 yil 30-dekabr).
7. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2013 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ -1887-sonli Karori (2012 yil 25-dekabr).
8. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2014 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ -2099-sonli Karori (2013 yil 25-dekabr).
9. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining «Uzbekiston Respublika-sining 2015 yilgi asosiy makroiktisodiy kursatkichlari prognozi va Davlat byudjeti parametrlari tugrisida»gi RQ -2270-sonli Karori (2014 yil 04-dekabr).
10. O`zR Prezidenti I.A.Karimovtin` elimizdi 2014-jilda sotsialliq – ekonomikalıq rawajlandırıwdın` juwmaqları ha`m 2015 jilg`a mo`lsherlengen ekonomikalıq bag`darlamannın` en` a`himiyetli wazıypalarına bag`ıshlang`an Ministirler Kabinetinin` ma`jlisidegi «2015 jilda ekonomikamızda tu`pkilikli strukturalıq o`zgerislerdi a`melge asırıw, modernizatsiya ha`m diversifikatsiyalalaw protsesslerin izbe-iz dawam ettiriwdin` esabınan jeke mu`lk ha`m jeke isbilermenlikke ken` jol ashıp beriw- en` a`himiyetli wazıypamız»- atlı bayanatı. Erkin Qaraqalpaqstan gazetası №9 san 20-yanvar 2015 jil.
11. O`zbekistan Respublikası Prezidenti Islom Karimovning Uzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Konunchilik palatasi va Senatining kushma majlisidagi ma`ruzasi // Xalk suzi, 2015 yil 24 yanvar`.
12. O`zbekistan Respublikası Prezidentinin` «Tadbirkorlik subektlarini huquqiy himoya tizimini yanada takomillashtirish shora-tadbirlari tug`risida» PF-3619-sanli Parmanı (2005-jil 14-iyun)
13. Uzbekiston Respublikasi Prezidentining Karori. «Kishlok, tarakkiyoti va farovonligi yili» Davlat dasturini kuchga kiritish tugrisida. 2009 yil 26 yanvar`, PK-1046-son.
14. Karimov I.A. Jaxon moliyaviy-iktisodii inkirozi, Uzbekiston sharoitida uni bartaraf etishning yullari va choralari / I.A.Karimov. -T: Uzbekiston, 2009.-

- 56 b.
15. Karimov I.A. Eng asosiy mezon-xayot xakikatini aks ettirish. T.: Uzbekiston, 2009.-24 b.
  16. Asosiy vazifamiz-Vatanimiz tarakkiyoti va xalkimiz farovonligini yanada yuksaltirishdir.-Prezident Islom Karimovning 2009 yilning asosiy yakunlari va 2010 yilda Uzbekistonni ijtimoiy-iktisodiy rivojlantirishning eng muxim ustuvor yunalishlariga bagishlangan Vazirlar Maxkamasining majlisidagi ma`ruzasi // Xalk suzi, 2010 yil 30 yanvar`.
  17. Mamlakatimizni modernizatsiya kilish va kuchli fukarolik jamiyatn barpo etish-ustuvor maksadimizdir.- Prezident Islom Karimovning Uzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Konunchilik palatasi va Senatining kushma majlisidagi ma`ruzasi // Xalk suzi, 2010 yil 28 yanvar`.
  18. Juraev A., Meyliev O., Safarov F. Solik nazariyasi -T.: TMI, 2004.-210 6
  19. Malikov T.S. Soliklar va solikka tortishning dolzarb masalalari. -T.: Akademiya, 2002.-204 b.
  20. Mamanazarov A. Solik siyosatn. -T: Moliya, 2003.-148 b.
  21. O. Nazarbaev, J. Esmurzaev «Ekonomikalik terminlerdin ruesha-karakalpaksha-ozbekshe kiskasha so`zligi» Tashkent «IQTISOD-MOLIYA» 2009
  22. Yaxyoev K-A- Solikka tortish nazariyasi va amalisti. -T.: Fan va texnologiyalar markazi, 2003.-247 b.
  23. Xaydarov. N.X- «Soliklar va solikka tortish masalalari». Ukuv kullanma. «Akademiya»-Toshkent. 2007 y. -214 6.
  24. Vahobov A.V. Soliqlar va soliqqa torlish: Oliy o'quv yurtlan lalabalan uchun darslik /A.V.Vahobov, A.S.Joraev; O'zbekiston Rcspublikasi Oliy va o'rta-maxsys ta'lim vazirligi, Toshkent Moliya instituti, Toshken: sharq, 2009-448b
  25. Solikka oid kanun xujjatlari. 2008 yil-Toshkent: «NORMA» MChJ 2008. - 416-bet.
  26. O.Nazarbaev, J.Esmurzaev, S.Qutlimuratov «Salıqlar ha`m salıqq tartıw» No`kis – 2010«Qaraqalpaqstan» b.
  27. Uzbekiston iktisodiy axborotnomasi jurnali 2006-2010 yil sonlari.
  28. Solik tulovchi jurnali 2006-2010 yil sonlari.
  29. Soliklar va bojxona xabarları gazetasi. 2010-2014 yil sonlari.
  30. R.R, Xusayinov «Moliya va soliqlar» (2-qisim) uquv-qullanma Toshkent-2014 y.
  31. «G`aziyne» gazetasi 2010-2014 jilg`1 sanlari.
  32. Internet saytlan: <http://www.soliq.uz;>, <http://www.mf.uz;>, <http://www.stat.uz;>, <http://www.nalog.ru;>, <http://www.federalreservc.uz;>, <http://lex.uz;>, <http://www.uzland.uz;>, <http://www.df.ru.finanse>.

K. Qalenov, S.İbragimova, A.Prenov

**SALIQLAR HA`M
SALIQQA TARTIW**

«Miraziz Nukus» ЖШЖ баспаханасында басылды.
Өзбекистан Республикасы баспа сөз хәм хабар агентлигиниң
2013-жыл 10-майдағы № 11–3059 лицензиясы.
Көлеми 8,75 баспа табақ. Қағаз көлеми 60x84 1/16
Буйыртпа №8-15. Тиражы 50 нусқа